

Univerza v Ljubljani
Fakulteta za socialno delo

Klara Koželj

**Pripravljenost starih in mladih ljudi za medgeneracijsko
sobivanje v Sloveniji**

Diplomsko delo

Ljubljana, 2018

Univerza v Ljubljani
Fakulteta za socialno delo

Klara Koželj

**Pripravljenost starih in mladih ljudi za medgeneracijsko
sobivanje v Sloveniji**

Diplomsko delo

Mentorica: doc. dr. Nina Mešl

Ljubljana, 2018

Zahvaljujem se mentorici doc. dr. Nini Mešl za njen čas, strokovno podporo in usmeritve, vsem strokovnim delavkam, ki so se odzvale mojemu vabilu in dovolile, da prinesem vprašalnike njihovim uporabnikom in uporabnicam, vsem, ki so vprašalnik izpolnili in izpolnile, predvsem pa mojim bližnjim, ki ste mi brez pomisleka pomagali, me poslušali in verjeli vame. Veste, kdo ste.

PODATKI O DIPLOMSKI NALOGI

Ime in priimek: Klara Koželj

Mentorica: doc. dr. Nina Mešl

Naslov diplomske naloge: Pripravljenost starih in mladih ljudi za medgeneracijsko sobivanje v Sloveniji

Kraj: Ljubljana

Leto: 2018

Št. strani: 101 **Št. tabel:** 29 **Št. grafov:** 7 **Št. prilog:** 2 **Št. virov:** 50

Povzetek:

V diplomskem delu sem raziskovala, katere oblike skupnega bivanja mladih in starih ljudi v Sloveniji že poznamo in kakšne (nove) oblike skupnega bivanja bi bile mogoče. Moje raziskovanje je bilo osredotočeno na stare in mlade ljudi, ki se predhodno niso poznali in niso v sorodstvenem razmerju.

Teoretični uvod sem razdelila na šest poglavij. V prvem pišem o starih ljudeh, v drugem sem se osredotočila na potrebe po novih oblikah bivanja v starosti, v tretjem sem opisovala primere medgeneracijskega sobivanja iz Slovenije in tujine, v četrtem pišem o medgeneracijskih stikih, kjer me zanimajo predvsem prednosti medgeneracijskih stikov in učenja, v petem sem opisovala stanovanjsko problematiko mladih ljudi. Zadnje, šesto poglavje je namenjeno opisu primera medgeneracijskega sobivanja na Nizozemskem, kjer mladi ljudje živijo v domu za stare.

V empiričnem delu sem predstavila kvantitativno raziskavo z elementi kvalitativne, s katero sem pri mladih in starih ljudeh ugotavljala njihovo pripravljenost za medgeneracijsko sobivanje. Sestavila sem dva podobna vprašalnika, enega za stare ljudi in drugega za mlade, kjer sem jih spraševala o pogostosti stikov z drugo generacijo, o njihovem zadovoljstvu s takšnimi stiki, o poznavanju oblik medgeneracijskega sobivanja, za kakšno obliko skupnega življenja bi se sami odločili, kakšno je njihovo mnenje o skupnem življenju z mladim ali starim človekom, kaj bi lahko s takim načinom življenja pridobili, kako verjetno je, da bi se sami odločili za sobivanje, kateri so razlogi proti takšnem sobivanju ter kdo bi se jim zdel primeren za organiziranje in vodenje takega življenja v Sloveniji.

Z raziskavo sem ugotovila, da mladi in stari ljudje v največji meri poznajo skupno bivanje mlade družine in starih staršev, da so stari in mladi najbolj pripravljeni živeti na domu starega človeka, tako da ima vsak svojo sobo ter da bi se mladi v največji meri od starih ljudi naučili kaj novega, stari ljudje pa bi s tem pridobili družbo.

Ključne besede: Stari ljudje, staranje, miti in predsodki o starosti, medgeneracijsko učenje, mladi ljudje, pomanjkanje stanovanj za mlade, nove oblike bivanja, kvantitativna raziskava

Title: Willingness of the Old and the Young to Live Together in Slovenia

Abstract: In the thesis, the research focused on defining what forms of intergenerational living in Slovenia we already know and which (innovative) forms would still be possible. The research was based on old and young people who did not know each other and had no family ties.

The theoretical introduction is divided into six chapters. In the first one, the category of the old people is defined, in the second, the need for new ways of housing in the old age is discussed, in the third, examples of intergenerational ways of living from Slovenia and abroad are presented, in the fourth, the advantages of intergenerational relations and learning are described, and, in the fifth, difficult housing situations of young people are talked about. Finally, the sixth chapter is about an example of a residence in the Netherlands where young people live in a home for the elderly.

In the empirical part, the quantitative research with elements of qualitative research is presented. Its intention was to find out if the young and the old would be willing to live together. I created two similar questionnaires (one for old people and another one for young people) which served to research the frequency of contacts with the other generation, the satisfaction with these contacts, their knowledge about options for intergenerational living, what form of common living with the other generation would they be prepared to get involved with, what their opinion about the intergenerational living is, what they could gain with this kind of living, how probable it is for them personally to decide to live with the other generation, why would they not want to live with a young or an old person and which organisation they think should be in charge of organising intergenerational housing in Slovenia.

The research showed that the young and the old are most familiar with the intergenerational housing of a young family and their grandparents; that the young and the old are the most prepared to live at an old person's home where they could both have their own room; and that intergenerational housing options would mostly provide the young people with an access to the knowledge of the old and the old people some company.

Keywords: Old people, ageing, myths and prejudices about ageing, intergenerational learning, young people, difficult housing situations of young people, new forms of living, quantitative research

Vsebina

1. TEORETIČNI UVOD	1
1.1. STARI LJUDJE.....	1
1.1.1. Starost.....	1
1.1.2. Starajoča se družba.....	2
1.1.3. Osamljenost v starosti	3
1.1.4. Miti o starosti	8
1.1.5. Vloga socialnega dela pri aktiviranju socialnih mrež starih ljudi in vzpostavljanju medgeneracijskega sodelovanja	10
1.2. POTREBE PO NOVIH OBLIKAH BIVANJA V STAROSTI	11
1.2.1. Sobivanjske skupnosti.....	13
1.2.2. Skupno življenje dveh ali več starih ljudi	14
1.2.3. Skupno življenje starih in mladih ljudi	19
1.3. MEDGENERACIJSKO SOBIVANJE - PRIMERI	21
1.3.1. Nemčija	21
1.3.2. Slovenija.....	21
1.3.3. Katalonija	22
1.3.4. Španija.....	22
1.3.5. Avstralija	22
1.3.6. Anglija – primer negativne izkušnje	23
1.4. MEDGENERACIJSKI STIKI.....	23
1.4.1. Problem pomanjkanja medgeneracijskih stikov in komunikacije.....	24
1.4.2. Medgeneracijski stiki skozi medgeneracijsko učenje	25
1.4.3. Pobude za vzpostavljanje boljšega medgeneracijskega sodelovanja v domovih za stare	29
1.4.4. Mladi in stari se ne razlikujemo tako zelo – viri ustvarjalnega učenja se skrivajo v sožitju generacij	29
1.4.5. Primer stikov med mladimi in starimi ljudmi, ki niso v sorodstvenem razmerju	30
1.5. STANOVANJSKA PROBLEMATIKA MLADIH LJUDI	31
1.5.1. Podaljšano bivanje mladih v izvorni družini.....	31
1.5.2. Dejavniki podaljšanega bivanja s starši	32
1.5.3. Vpliv socialno - ekonomskega položaja na osamosvojitve od staršev.....	32
1.5.4. Medgeneracijsko sobivanje v razširjeni družini ni pokazatelj dobrega sožitja in solidarnosti.....	32

1.5.5.	Stanovanjski problem v Mestni občini Ljubljana.....	33
1.5.6.	Povezava med dostopnostjo stanovanj in osamosvojitvijo mladih	33
1.5.7.	Študentska stanovanja in študentski domovi	33
1.6.	OPIS PRIMERA MEDGENERACIJSKEGA SOBIVANJA NA NIZOZEMSKEM	34
2.	PROBLEM.....	38
2.1.	Raziskovalna vprašanja.....	39
3.	METODOLOGIJA.....	40
3.1.	Vrsta raziskave.....	40
3.2.	Raziskovalni instrumenti in viri podatkov.....	40
3.3.	Populacija in vzorčenje	41
3.4.	Zbiranje podatkov	41
3.5.	Obdelava in analiza podatkov	43
4.	REZULTATI.....	44
4.1.	MLADI LJUDJE.....	44
4.1.1.	Stiki mladih z ljudmi, starimi 65 let ali več.....	44
4.1.2.	Zadovoljstvo mladih s količino stikov s starimi ljudmi	44
4.1.3.	Poznavanje medgeneracijskega sobivanja med mladimi	45
4.1.4.	Katere oblike skupnega življenja s starimi ljudmi mladi že poznajo	45
4.1.5.	V kakšni obliki sobivanja so mladi pripravljeni živeti skupaj s starimi ljudmi 46	
4.1.6.	Kakšno je mnenje mladih o skupnem bivanju s starim človekom	46
4.1.7.	Kaj bi mladi ljudje pridobili s sobivanjem s starim človekom.....	52
4.1.8.	Ali bi si mladi želeli živeti s starimi ljudmi, pod pogojem, da ima vsak svojo sobo 52	
4.1.9.	Kateri so tisti razlogi, zaradi katerih se mladi ne bi odločili za skupno bivanje s starimi ljudmi.....	53
4.1.10.	Kdo se mladim zdi primeren za organiziranje in vodenje medgeneracijskega sobivanja	54
4.1.11.	Ali bi mladi s sobivanjem s starimi ljudmi lažje finančno shajali	55
4.1.12.	Spol mladih anketirancev.....	55
4.1.13.	Starost mladih anketirancev	55
4.1.14.	Kje mladi trenutno stanujejo	56
4.1.15.	Zakonski stan mladih anketirancev.....	56
4.1.16.	Trenutni status mladih ljudi	57

4.1.17.	Povprečen mesečni dohodek mladih ljudi	57
4.2.	STARI LJUDJE.....	58
4.2.1.	Koliko stikov imajo stari ljudje z mladimi ljudmi	58
4.2.2.	Zadovoljstvo starih ljudi s količino stikov z mladimi ljudmi.....	58
4.2.3.	Poznavanje medgeneracijskega sobivanja	59
4.2.4.	Katere oblike skupnega življenja z mladimi stari ljudje že poznajo	59
4.2.5.	V kakšni obliki sobivanja bi stari ljudje živeli skupaj z mladim človekom..	60
4.2.6.	Mnenja starih ljudi o sobivanju z mladimi ljudmi	60
4.2.7.	Kaj bi stari ljudje lahko pridobili s sobivanjem z mladimi	62
4.2.8.	Ali bi si stari ljudje želeli živeti skupaj z mladimi, pod pogojem, da ima vsak svojo sobo	63
4.2.9.	Kateri so razlogi, zaradi katerih se stari ljudje ne bi odločili za sobivanje z mladimi	63
4.2.10.	Kdo bi se starim ljudem zdel primeren za organiziranje in vodenje medgeneracijskega sobivanja.....	64
4.2.11.	Spol starih anketirancev.....	65
4.2.12.	Starost starih anketirancev	65
4.2.13.	Zakonski stan ljudi, starih 65 let ali več	65
4.2.14.	Najvišja dokončana izobrazba starih ljudi.....	66
4.2.15.	Tip naselja, v katerem stari ljudje živijo ali so živeli večji del življenja...	66
4.2.16.	Trenutno prebivališče starih ljudi	67
4.2.17.	Povprečen mesečni dohodek starih ljudi	67
4.3.	PRIMERJAVA ODGOVOROV STARIH IN MLADIH.....	68
5.	RAZPRAVA	71
6.	SKLEPI.....	84
7.	PREDLOGI.....	86
8.	UPORABLJENA LITERATURA	87
9.	PRILOGE.....	93

KAZALO TABEL

Tabela 3.1: Časovna, stvarna in krajevna opredelitev populacije	41
Tabela 4.1: Stiki mladih s starimi ljudmi, starimi 65 let ali več.....	44
Tabela 4.2: Zadovoljstvo mladih s količino stikov s starimi ljudmi	44
Tabela 4.3: Katere oblike skupnega življenja s starimi mladi že poznajo.....	45
Tabela 4.4: V kakšni obliki sobivanja so mladi pripravljeni živeti s starimi ljudmi.....	46
Tabela 4.5: Kaj bi mladi pridobili s sobivanjem s starim človekom	52
Tabela 4.6: Ali si mladi želijo živeti s starimi ljudmi	52
Tabela 4.7: Kateri so tisti razlogi, zaradi katerih se mladi ne bi odločili za skupno življenje s starimi	53
Tabela 4.8: Kdo (katera organizacija) se mladim zdi primeren za organiziranje in vodenje medgeneracijskega sobivanja	54
Tabela 4.9: Mnenje mladih, če bi s sobivanjem s starimi lažje finančno shajali.....	55
Tabela 4.10: Statistični podatki mladih anketirancev o starosti	55
Tabela 4.11: Trenutno prebivališče mladih anketirancev.....	56
Tabela 4.12: Zakonski stan mladih anketirancev	56
Tabela 4.13: Trenutni status mladih anketirancev	57
Tabela 4.14: Povprečen mesečni prihodek mladih anketirancev	57
Tabela 4.15: Stiki starih z mladimi ljudmi, starimi od 18 do 30 let.....	58
Tabela 4.16: Zadovoljstvo starih ljudi s količino stikov, ki jih imajo z mladimi ljudmi	58
Tabela 4.17: Katere oblike skupnega življenja z mladimi stari že poznajo	59
Tabela 4.18: V kakšni obliki sobivanja bi stari ljudje živeli z mladim človekom	60
Tabela 4.19: Kaj bi stari pri sobivanju z mladimi pridobili.....	62
Tabela 4.20: Ali si stari ljudje želijo živeti skupaj z mladimi	63
Tabela 4.21: Kateri so razlogi, zaradi katerih se stari ljudje ne bi odločili za sobivanje z mladimi.....	63
Tabela 4.22: Kdo (katera organizacija) se starim zdi primeren za organiziranje tovrstnega sobivanja.....	64
Tabela 4.23: Statistični podatki starih anketirancev o starosti	65
Tabela 4.24: Zakonski stan starih ljudi.....	65
Tabela 4.25: Najvišja dokončana izobrazba starih ljudi.....	66
Tabela 4.26: Tip naselja, v katerem živijo stari ljudje.....	66
Tabela 4.27: Trenutno prebivališče starih ljudi	67
Tabela 4.28: Povprečen mesečni dohodek starih ljudi	67

KAZALO GRAFIKONOV

Grafikon 4.1: Poznavanje medgeneracijskega sobivanja v kakršnikoli obliki med mladimi	45
Grafikon 4.2: Razporeditev mladih anketirancev po spolu.....	55
Grafikon 4.3: Poznavanje medgeneracijskega sobivanja v kakršnikoli obliki med starimi	59
Grafikon 4.4: Razporeditev starih anketirancev po spolu	65
Grafikon 4.5: V kakšni obliki bi se za medgeneracijsko sobivanje odločili stari in v kakšni obliki mladi	68
Grafikon 4.6: Kaj bi mladi pridobili s sobivanjem s starimi in kaj bi stari pridobili s sobivanjem z mladimi	69
Grafikon 4.7: Kakšna je verjetnost, da bi se stari odločili za sobivanje z mladimi in kakšna je verjetnost, da bi se mladi odločili za sobivanje s starimi	70

PREDGOVOR

V strokovni in splošni javnosti se v zadnjem času čedalje več piše o tem, da postajamo dolgoživa družba (Filipovič Hrast, Hlebec, 2009) in da je pomanjkanje medgeneracijskih stikov problem (Mali, Nagode, 2009). Živim na vasi in v svoji okolici sem obkrožena tudi s starimi ljudmi. Zame tako starost ne pomeni ničesar neobičajnega ali popolnoma tujega, a vendar si nisem nikoli zares zamišljala sebe v pozni starosti oziroma kje in kako si takrat želim živeti. To razmišljanje se je spremenilo v drugem letniku študija, ko smo se pri predmetu Institucije za stare ljudi srečali z vprašanjem, kako bi sami najraje živeli, ko bomo stari. Ugotovila sem, da je to vprašanje pomembno in da je dobro o njem razmišljati vnaprej. Res je, da je dom za stare institucija in da si večina ljudi sicer ne želi tja, a to možnost sprejema, če nima več druge izbire. Res je tudi, da se domovi v zadnjem času preoblikujejo in postajajo vse bolj gospodinske enote, ne pa samo dolgi hodniki, podobni bolnišnicam. A vendar zagotovo obstajajo še druge oblike življenja, pri katerih oseba ne bi bila potisnjena na rob, hkrati pa ne bi bila osamljena in bi prejemale potrebno pomoč. Kot sta zapisala tudi Fras in Štuhec (2010), je potrebno razmišljati o različnih oblikah bivanja za tretjo generacijo in da se vse bolj širi ideja bivanja v skupnosti. Na drugi strani pa se soočamo s problemom, da stanovanja niso finančno dostopna mladim ljudem (Mandič, 2007). Vse to je tudi mene vodilo k razmišljanju, da bi skupaj živeli stari in mladi ljudje (npr. Krasnik, 2013), kar se mi zdi dobrodošla in inovativna oblika skupnega življenja, če ima pri tem vsak neko korist, mu je to v veselje in ima take osebnostne lastnosti, ki se ujamejo z lastnostmi drugega.

V različnih organizacijah, ki se ukvarjajo s starimi ljudmi, so lahko zaposleni različni profili, tako da največkrat uporabljam kar izraz strokovnjakinja, in pri tem vseeno največkrat mislim na socialne delavke, ki so najpogosteje zaposlene v teh ustanovah. Ženska oblika imena je najpogostejša, saj sem večinoma govorila s predstavnicami ženskega spola, a je pri tem izraz socialna delavka vselej zamenljiv z moško obliko, socialni delavec. Zelo velikokrat omenim tudi mlade in stare ljudi, kjer pri mladih največkrat mislim na ljudi, stare od 18 do 30 let, saj so ti populacija v moji raziskavi, pri starih pa tiste, ki so dopolnili 65 let ali več.

1. TEORETIČNI UVOD

1.1. STARI LJUDJE

1.1.1. Starost

Srečo Dragoš (2000, str. 294) pravi, da je staranje kompleksen proces. Po njegovo ga lahko opredelimo kot biološki, kulturni, ekonomski, socialni in fenomenološki pojav. Po navadi o starosti razmišljamo samo skozi prva dva pojava – biološki in kulturni, saj sta nam najbolj dostopna. Biološko plat lažje razumemo, saj se vsi staramo že vse od rojstva. Srečo Dragoš (2000, str. 294) pravi, da biološko starost merimo na primer s časovnimi enotami, merimo jo tudi z rojstnimi dnevi ali pa z upokojitvijo. Če se želimo prepričati, da je starost tudi kulturni pojav, lahko to storimo s primerjavo različnih družb med seboj. Čeprav so ljudje v različnih kulturnih družbah stari enako, so lahko vrednoteni različno. Dragoš (2000, str. 294) starost opredeljuje tudi kot fenomen »generacijskih razlik«, kjer je od zelo veliko dejavnikov odvisno, kako bo potekalo razvrščanje oseb v eno ali drugo generacijo, kako generacije razumejo druga drugo in kakšni so medgeneracijski odnosi.

Hubert Požarnik (1981, str. 11, 12), ki je po izobrazbi psiholog in psihoterapevt ter se je veliko ukvarjal tudi s starostjo in staranjem, razlikuje biološke, psihološke in sociološke razlage staranja. V njegovi knjigi *Umetnost staranja: leta, predsodki in dejstva* lahko najdemo podatke, ki so aktualni še danes, čeprav je bila knjiga napisana že leta 1981. To je tudi razlog, zakaj ga navajam. Kot pravi Požarnik (1981, str. 11, 12), biološke teorije vidijo starost kot propadanje sposobnosti življenjskih funkcij, vse dokler ne nastopi biološka smrt. Psihološke teorije o starosti večinoma govorijo o strukturi osebnosti oz. se ukvarjajo z razvojnimi dejavniki, ki osebnost sooblikujejo. Psihološke teorije pravijo, da je od stopnje zrelosti človekove osebnosti odvisno, kako se človek v starosti počuti, koliko je samostojen, kako gleda na svet, kako rešuje raznolike probleme, kaj ga zanima, v kakšnem sožitju je z ljudmi itd. Po njegovo psihološke teorije ne priznavajo misli, da se človek po določenem letu postara. Zagovorniki pravijo, da je oseba toliko stara, kolikor staro se počuti in pri tem tudi opozarjajo na ogromne razlike med (starimi) ljudmi. Dva otroka sta si pri podobni starosti lahko še precej podobna, razlike med dvema odraslima pa so lahko zaradi različnih življenjskih poti in preizkušenj po letih vedno večje. Strokovnjaki tudi predlagajo, da bi namesto koledarske starosti začeli uporabljati pojem »psihološke starosti«. To bi ugotavljali predvsem iz tega, kakšen odnos ima človek da sebe in do drugih ljudi ter kakšne sposobnosti ima. Požarnik (1981, str. 11, 12) piše tudi o socialnih teorijah

staranja, ki poskušajo opredeliti to vprašanje še bolj široko in menijo, da lahko razumemo spremembo osebnosti v starosti le, če smo pozorni na odnos med osebo in njenim socialnim okoljem. Socialna teorija pravi, da je človekovo počutje v starosti tesno povezano s pričakovanji okolja.

Franc Imperl (2012, str. 28) piše o tem, da je starost obdobje v življenju, ki ga vsak posameznik doživlja različno. Na doživljanje vplivajo subjektivna ocena lastnega stanja in človekov odnos do okolja. Imperl (2012, str. 28) meni, da med pozitivne vidike starosti uvrščamo občutek zadovoljstva, če so se dopolnila predhodna življenjska pričakovanja, med negativne vidike pa uvrščamo različne izgube (npr. izguba zdravja, zmanjšanje kognitivnih funkcij, manjša socialna mreža, nižji prihodki, smrt partnerja, izguba ali oddaljenost družinskih članov in prijateljev, itn).

Jana Mali (2009, str. 256) piše, da se staranja ne da več opisovati kot posebnega življenjskega okolja, ki »mora« biti nenavadno, zelo negativno, nesmiselno in neučinkovito. Pravi, da je staranje pač del vsakega življenja, kot sta tudi mladost in srednja leta. Jana Mali (2009, str. 256) meni, da moramo starost v današnjem času na novo definirati in razumeti drugače kot včasih.

1.1.2. Starajoča se družba

Maša Filipovič Hrast in Valentina Hlebec (2009, str. 195) pravita, da so razmere (intenzivno staranje prebivalstva) postavile starejše in naš odnos do njih tako v raziskovalno kot tudi politično ospredje. Po njuno prehajamo v »dolgoživo družbo«, kjer razmerja med starostnimi skupinami niso več enaka kot prej, kar postavlja v ospredje vprašanje medgeneracijske solidarnosti.

Jože Ramovš (2005, str. 6) piše, da so se v 20. st. povsod odvijale demografske spremembe – stopnja rodnosti in umrljivosti se je nižala, se je pa dvignila povprečna življenjska doba in s tem število prebivalstva. Ramovš (2005, str. 6) je napovedal, da bo prvih štirih desetletjih 21. stoletja zelo velik delež starih ljudi med prebivalstvom.

V nadaljevanju Ramovš (2005, str. 6) zapiše, da je v današnjem času v evropskih državah trikrat več starih, kot jih je bilo v času otroštva današnjih starih ljudi. Ramovš (2005, str. 6) pravi, da se je po drugi svetovni vojni rojevalo dvakrat več otrok kot danes in je danes tudi življenjska doba daljša, v prihodnjih letih pa bo še dvakrat večji delež starih, kolikor jih je sedaj; po njegovo bo nad 60 let starih ljudi več kakor tretjina. Zelo pomembno se mu zdi

izpostaviti dejstvo, da najbolj izrazito narašča število tistih ljudi, ki so stari nad 85 let in ki večinoma potrebujejo zelo veliko pomoči in nege. Ramovša (ibid.) skrbi, ker je številčno nesorazmerje med mlado, srednjo in staro generacijo že sedaj čisto porušeno, v prihajajočih letih pa bo samo še bolj.

Srečo Dragoš (2000, str. 294) piše, da je bilo leta 1990 med ljudmi, starimi okrog 60 let, kar 20 odstotkov takih, ki so imeli še živega starša, in med tistimi, starimi okrog 70 let, celo 3 odstotke. Meni, da povečanje števila starih tudi pomeni, da oni sami postajajo vse bolj raznoliki – jih torej ne moremo uvrstiti v enako kategorijo, kot so jih včasih. Ne moremo več uvrščati v isto kategorijo ljudi, med katerimi je starostna razlika vedno večja in so hkrati stari ljudje danes tudi več desetletij starejši od starih ljudi v prejšnjem stoletju. Zelo se razlikujejo tudi po premoženjskem stanju in po načinu preživljanja vsakodnevnega življenja. Zgolj pogled skozi prizmo dveh dejavnikov – da je človek sposoben poskrbeti sam zase in da je zmožen opravljati osnovna opravila – nam pove, da je kategorija starih ljudi veliko bolj raznolika od ostalih kategorij.

Avtorici Amy Cuddy in Susan Fiske (2004, str. 3) pišeta o tem, da veliko ljudi trepetava v strahu pred starostjo. Pravita, da kar smo včasih razumeli kot naraven proces, sedaj vidimo kot socialni problem. Televizije prikazujejo samo 1.5 % starih karakterjev in še to večinoma kot majhne vloge (Zebrowitz, Montepare 2000 v Cuddy, Fiske, 2004, str. 3) (naš prevod).

Franc Imperl (2012, str. 25) pravi, da so pred nami ogromni izzivi. Rodnost je zelo nizka, večja se delež starejših v družbi, razmerje med delujočimi, ki prispevajo k vzdržnosti in ohranjanju kakovostnega življenja vsem »odvisnim« družbenim skupinam in »odvisnih«, kamor sodijo tudi starostniki, pa se zmanjšuje.

Hubert Požarnik (1981, str. 7) je pisal, da so bili stari ljudje v 80-ih hudo zapostavljeni. Kot je zapisal, to kaže, da so ljudem dali možnosti za daljše življenje, niso pa bili pozorni na ustvarjanje novih oblik bivanja in življenja. Požarnik (ibid.) meni, da so merilo družbe spremembe v ljudeh in njihovih medsebojnih odnosih.

1.1.3. Osamljenost v starosti

Azra Kristančič (2005, str. 117) piše, da je osamljenost medosebna izolacija, kot razumljiva oblika zamajanja, nezadovoljivega odnosa med dvema. V svoji knjigi Nova podoba staranja opozori, da je treba: »ločiti med samskostjo in osamljenostjo« (Kristančič, 2005, str. 17). Posameznik lahko po svoji želji izbere samskost v z namenom, da ostaja v

svojem zasebnem svetu. Mnogi ljudje potrebujejo prostor in čas zase, tako kot ga potrebujejo za druženje z drugimi. Osamljenost je: »subjektivni občutek, da smo sami« (Kristančič, 2005, str. 17). Osamljenost pogosto vsebuje misli, da smo od strani drugih oseb zavrženi in pozabljeni, čeprav to v resnici ni tako. Nekateri se počutijo, da so osamljeni, čeprav so v skupini z drugimi. Nekateri se čutijo osamljeni, čeprav imajo večje število socialnih kontaktov, nimajo pa intimnejših odnosov z drugimi. Zaznava posameznikov o njihovi osamljenosti je pogosto rezultat prepada med njihovimi željami in aktualnimi socialnimi kontakti. Tako denimo se pogosto dogaja v srednji življenjski dobi (med 40- in 50-imi leti življenjske dobe), da se nekatere osebe počutijo bolj osamljene. V tem obdobju so bolj usmerjeni v kariero, poklicno napredovanje in kopičenje materialnih dobrin in manj v medosebne odnose, predvsem kakovostne. Z leti življenja se zmanjšuje število prijateljskih odnosov. To je še izraziteje v tretjem, četrtem in petem življenjskem obdobju, ko je izbira prijateljev selektivna – izbirčna. Tudi Hubert Požarnik (1981, str. 134) je že leta 1981 opozoril na razliko med osamljenostjo in osamo. Zapisal je, da večina ljudi misli, da sta osamljenost in osama »naravno« povezani s starostjo, tako rekoč del starosti. V resnici ni tako. Požarnik (ibid.) meni, da če želimo razumeti vzroke osamljenosti, moramo razlikovati pojma osamljenost in osama. Požarnik (ibid.): »O osamljenosti govorimo v zvezi z doživljanjem socialnih odnosov, medtem ko je osama neko objektivno stanje«. Tudi Jože Ramovš (Strokovni posvet 2001 v Ramovš, 2003, str. 195) se strinja, da je treba razlikovati med osamljenostjo in samoto. Raziskave so pokazale, da je osamljenost v starosti dandanes najbolj razvita socialna motnja. Po njegovo je zelo osamljena vsaka tretja stara oseba, zelo mogoče pa je, da se jih počuti dokaj osamljeno dve tretjini.

Azra Kristančič (2005, str. 117) piše o socialnih dejavnikih, ki vplivajo na osamljenost:

- osamljena družba

postajamo čedalje bolj osamljena družba ali družba posameznikov, individualistov. Stoletje tehnologije s televizijo, telefoni, računalniki in vsemi drugimi tehnološkimi dodatki zmanjšujejo možnosti komunikacije »iz oči v oči«. Povsem razumljiva posledica takšne instrumentalne komunikacije je oženje in zmanjševanje števila medosebnih odnosov.

- Mestno življenje

S svojo bivalno odtujenostjo in brezosebnostjo je tudi socialni dejavnik naraščajočega občutka osamljenih ljudi.

- Spremenjen družbeni sistem

Pehanje za materialnimi dobrinami in celo za preživetjem, potrošništvo in podobno, vse to so dejavniki, ki zmanjšujejo časovne možnosti navezovanja in oblikovanja vzajemnih in prijateljskih odnosov med ljudmi.

Individualizem je naslednji razlog, ki pri mnogih ljudeh povzroča osamljenost. Ljudje se čedalje bolj vidijo kot posamezniki – individuumi z naraščajočim sebstvom ali Jazom. Takšna naraščajoča individualnost ljudi ne le, da povzroča osamljenost, ampak vpliva na naraščanje depresivnih stanj pri posameznikih.

Požarnik (1981, str. 134) je že pred nekaj leti zapisal, da vsakdo ve, da se lahko počutimo osamljene, čeprav smo tisti trenutek v množici ljudi. Stari ljudje imajo lahko najhujše občutke osamljenosti prav v domovih za stare. Veliko ljudi pa ima malo stikov z drugimi, a se ne počutijo osamljene. Temu pritruje tudi Aleš Kogoj (2004, str. 750). Pravi, da ko umirajo bližnje osebe starega človeka, ostajajo ti vedno bolj sami. A vseeno niso nujno osamljeni vsi tisti, ki stanujejo sami ali imajo manj stikov. Ni veliko možnosti, da bi ljudje, ki so celotno življenje preživeli sami, v starosti ta način življenja spremenili. Je pa res, da tak stil življenja pomeni nižje možnosti za vzdrževanje stikov s sorodniki ali znanci. Aleš Kogoj (ibid.) pravi, da bodo ti ljudje, tudi če se preselijo v dom za stare, želeli živeti v svoji sobi. Nekateri si ne želijo toliko družbe in tudi nimajo želje po vključevanju v družabne in ustvarjalne dejavnosti.

Vendar pa niso nujno osamljeni vsi, ki živijo sami ali imajo malo stikov. Malo verjetno je, da bi ljudje, ki so vse življenje živel sami, v starosti želeli spremeniti način življenja. Tak način življenja pa kljub vsemu zmanjšuje možnosti za vzdrževanje stikov s svojci ali prijatelji. Tudi če se bodo preselili v dom za stare, bodo raje živel v sobi, v kateri bodo sami. Vsi si ne želijo družbe v domu in prav tako se ne želijo vključevati v skupinske dejavnosti v domovih. Za tiste, ki si želijo družabnih dejavnosti, pa je zanje dokaj dobro poskrbljeno.

Ramovš (2003, str. 195) piše podobno kot Požarnik in Kogoj, da oseba lahko prebiva skupaj z mnogo ljudmi, na primer v domu za stare ali pa bolniški ustanovi, in čuti veliko osamljenost, z nikomer ne najde pristnega stika. Osamljenost je vsakdanji vzrok za

psihosomatsko obolevanje, to se izraža skozi začaran krog, ki se vije vedno bolj in bolj navzdol: - osamljen, vse bolj zagrenjen – s tem odbija ljudi okrog sebe – na ta način še bolj osamljen

Socialna osama se z leti življenja veča. Vzroki osame so smrt zakonca in sorodnikov, bolezen, pozabljivost, odseljevanje otrok, itd. Ženske so v starosti bolj same in osamljene kakor njihovi moški vrstniki (Požarnik, 1981, str. 134).

Vid Pečjak (2007, str. 76) je zapisal, da so stari ljudje velikokrat odrinjeni iz skupin, zato jim občutek osamljenosti ni tuj. Kar jih izloča, je njihov življenjski položaj, v to spada odhod otrok na svoje, prehod iz zaposlitvenega statusa v upokojskega, upad zanimanja za nova znanja.

Jože Ramovš (2003, str. 103) pravi, da je osamljenost v starosti eden večjih problemov. Osamljeni stari ljudje začnejo razmišljati, da je tudi vsa njihova preostala življenjska zgodovina nekaj nepomembnega. Lahko jih slišimo reči: »Saj se ni nič splačalo!« Zaprejo se pred svetom, gledajo v daljavo in ne delajo drugega kot životarijo.

Nadalje Ramovš (2003, str 104) piše, da je osamljenost za staro osebo enako huda kot telesna podhranjenost. Pri telesni podhranjenosti človek po navadi začne hujšati in ga zato hitreje napadejo bolezni, če pa je osamljen, lahko izgubi apetit in slabše spi, kar tudi vodi v bolezen.

Ramovš v knjigi Kakovostna starost (2003, str. 105) opozori na potrebo starih po osebnem stiku z drugimi ljudmi. Piše, da je ta potreba pri ljudeh v današnjem času ena izmed najmanj zadovoljenih, zato je osamljenost ena od bolj pogostih in najmočnejših stisk.

Metka Klevišar (2016, str. 74) v svoji knjigi V dom – zakaj pa ne? piše o tem, da si ne zna predstavljati, kako bi človek lahko preživel sam, nekje na samotnem otoku, pa tudi v najlepše urejeni hiši ali stanovanju. Pravi, da je človek bitje, ki za svoje življenje potrebuje sočloveka, potrebuje komunikacijo z drugim – ne glede na to, kje živi. Vendar pa mora človek za dobro sobivanje z drugim znati biti tudi sam. Drug človek ne sme biti samo sredstvo, da človek ni sam, da mu nekdo pomaga, da ima od tega neke koristi. Star človek je že po naravi bolj sam. njegovi vrstniki umirajo, otroci so zaposleni ali stanujejo daleč stran, vedno bolj je vezan na svoje domače okolje, ker čedalje težje hodi okrog. Metka Klevišar piše iz lastne izkušnje, živi v domu za stare. Človek, ki pride v dom, pride v skupnost stanovalcev. Z nekaterimi bo morda bolje povezan, z drugimi manj. Kljub vsemu

pa mora znati biti tudi sam in ne sme pričakovati, da bodo vedno drugi poskrbeli za druženje.

Aleš Kogoj (2004, str. 750) dodaja, da vse do tedaj, ko imajo stari ljudje zadovoljeno potrebo po socialnih stikih, živijo zadovoljno, četudi so sami. Se pa predvsem v mestnem okolju zgodi, da kljub množici ljudi v okolici oseba postane socialno nevidna. Kot meni Kogoj (ibid.), moški ne iščejo tako pogosto priložnosti, kjer bi se lahko pogovarjali o svojih občutjih, hkrati pa imajo tudi manj socialnih stikov.

Dragoš (2000, str. 304) govori tudi o socialnih mrežah v starosti. Pravi, da so različne raziskave pokazale, da so socialne mreže močno povezane z zdravjem starega človeka. Kot pravi Dragoš (ibid.), je zagotovo, da so socialne mreže za stare ljudi varovalni dejavnik, ne gre pa tega dejstva posplošiti za vse enako.

Srečo Dragoš (op. cit., str. 307) je zapisal, da je bolj možno, da bi ljudje zboleli tako psihično kot fizično zaradi premalo socialnih stikov, kot pa da bi se manj družili zato, ker bi jim to preprečevala bolezen.

Franc Imperl (2012, str. 29) meni, da je socialno okolje starega človeka eden od bolj pomembnih ali najpomembnejši dejavnik manjšanja ali večanja občutka vseh vrst izgub. Kot meni Imperl (ibid.), je ogromna razlika, če človek živi skupaj z družino ali ne, če ima še vedno okrog sebe dobre prijatelje ali znance, ali še vedno živi v svojem domačem kraju ali je premeščen v dom za stare, itd. Družina in organizirano okolje v ustanovi sta lahko tako pozitivna (velika pomoč, prispevata k izboljšanju zdravstvenega stanja) kot negativna (omejevanje samostojnosti starega človeka, različne zlorabe, zanemarjanje) dejavnika.

K. Sirk (2014, str. 10) pravi, da so starejši v zahodni družbi najbolj rizična skupina. Zapisala je tudi, da bo ta skupina do leta 2025 najštevilčnejša. Stari ljudje se najbolj pogosto srečajo s posledicami samote in njenim vplivom na zdravstveni status, kakovost življenja in zadovoljstvo.

Nelka Vertot (2010, str. 50) opozarja, da stari ljudje najbolj pogosto zbolevali za demenco in depresijo. V določenih primerih depresija vodi celo do samomora. Pojav depresije se dostikrat pojavi v kombinaciji s samoto in dolgčasom, povprečno 15 odstotkov starih ljudi zbolijo za depresijo.

1.1.4. Miti o starosti

Azra Kristančič (2005, str. 41) pravi, da negativno mislimo o starosti zaradi tega, ker je mladost preveč povzdignjena. Mladost naj bi bila živahna, z veliko energije, čvrstih teles. Na ta način na drugo stran porivamo starost, v kateri naj bi bili ljudje revni, bolni, preveč počasni, se ne gibljejo, nimajo več dovolj spretnosti, se obnašajo staromodno, niso privlačni.

V nadaljevanju A. Kristančič (2005, str. 42) piše o najbolj izrazitih negativnih primerjavah med obdobjem mladosti in starosti, ki se kažejo v naslednjih mnenjih:

- če so mladi dobri, starejši morajo biti slabi;
- če hočejo mladi imeti vse, morajo starejši to izgubiti;
- če so mladi dinamični in kreativni, potem so starejši okorni in neumni;
- če so mladi lepi, so starejši grdi;
- če je mladost zanimiva, mora biti starost dolgočasna;
- če so otroci naše jutri, potem so starejši naše včeraj;
- mladost je zdravje, starost je bolezen;
- če je mladost norost, je starost modrost, itd.

Nadaljuje z najpogostejšimi miti o staranju (Kristančič, 2005, str. 44):

1. osebe, ki imajo več kot 65 let, so že stare;
2. mnoge starejše osebe so slabega zdravja;
3. starejši niso tako pametni, kot so mladi;
4. starejše osebe so neproduktivne;
5. starejši ljudje so seksualno neprivlačni;
6. vse starejše osebe so v glavnem enake.

Bolj podrobno se bom dotaknila le šestega mita, o tem, da so vse starejše osebe v glavnem enake. Azra Kristančič (2005, str. 50) je navedla citat: »Če vidite enega starega človeka, ste videli vse. Ženske so po določenih letih vse videti kot male stare gospe.«

Tudi avtorica Ashton Applewhite (2017, str. 30) piše o nekaterih mitih, uperjenih proti starejšim:

- Vsi »ti starci« bodo preplavili družbo
- Starejše prebivalstvo bo oviralo oskrbo bolnih in slabotnih
- Stari se okoriščajo na račun mladih
- Socialno skrbstvo bo bankrotiralo, zdravstveno zavarovanje bo izčrpano
- Dolgoživosti si ne moremo privoščiti.

Aleš Kogoj (2004, str. 751) dodaja, da imajo starejši ogromno znanja in izkušenj, a tudi predsodke. A bolj pogosti so še vseeno tisti predsodki, ki se navezujejo na stare ljudi. Ashton Applewhite (2017, str. 45) piše, da otroci razvijejo negativne stereotipe o starosti že v zgodnjem otroštvu, približno takrat, ko se začne oblikovati odnos do rase in spola.

Po A. Kristančič (2005, str. 50) so razlike med starejšimi posamezniki očitne, če le imamo pravi pogled. Nekateri so bolni in čakajo samo še na smrt. Drugi so fizično zdravi in polni moči, ukvarjajo se z različnimi telesnimi dejavnostmi, nekateri tečejo maraton in se ukvarjajo z drugimi vzdržljivostnimi športnimi disciplinami. Drugi so revni, brez strehe nad glavo in odvisni od državne pomoči. Drugi se kopljejo v materialnih dobrinah.

Seveda, pravi A. Kristančič (2005, str. 50), nekatere osebe v pozni zrelosti dobi življenja živijo rigiden, tog in konservativen slog življenja, drugi živijo povsem nasprotno, skrajni način življenja. Mnoge osebe v pozni zreli dobi življenja živijo bolj eksperimentalni način življenja, kot živijo njihovi otroci ali vnuki. Mnogi starejši so srečni, ko končajo poklicno delo, da lahko delajo na vrtu, vinogradu ali kot prostovoljci in podobno – torej najdejo dejavnosti, ki jih zadovoljujejo. Drugi pa tako ljubijo svoje delo, da delajo, dokler lahko.

Azra Kristančič (2005, str. 5) pravi, da lahko med osebami v poznem življenjskem obdobju najdemo tudi takšne, ki živijo v vseh pogledih osiromašeno in nezadovoljno življenje. Hkrati pa marsikdo pozna take, ki imajo izjemno družabno življenje, celo boljše kot v mladih letih. Veliko potujejo, se udeležujejo plesov, se izobražujejo, družijo s starimi prijatelji, praznujejo obletnice mature, prosti čas preživljajo s športnimi aktivnostmi. Torej, lahko rečemo, da osebe v pozni življenjski dobi preživljajo širok spekter različnega življenjskega sloga bolj kot kdaj koli prej.

Hubert Požarnik (1981, str. 6) v svoji knjigi Umetnost staranja, ki je sicer izšla že leta 1981, piše, da je kljub takratnem napredku gerontologije podoba o starih ljudeh v tistem času bila še vedno zelo popačena in deležna velikih predsodkov. Tako so na primer brali, da so stari ljudje nesposobni, nenapredni, se ne prilagajajo in da so »betežni«, kar naj bi bila vse posledica »naravnih« procesov staranja človeškega organizma.

Avtorici Amy Cuddy in Susan Fiske (2004, str. 3) govorita o tem, da se starejši odrasli bolj možno kot katerakoli druga skupina pojavijo na televiziji in filmu kot komična razbremenitev, ki vključuje uporabo stereotipov o fizični, kognitivni in spolni nezmožnosti (Zebrowitz, Montepare 2000 v Cuddy, Fiske, 2004, str. 3). Avtorici pravita, da danes v Ameriki ne vidijo več starih kot vir modrosti, ampak kot slabotne, a še vedno prikupne; kot »opotekajoče se starčke«, vendar prikupne (naš prevod).

Tudi Vid Pečjak (2007, str. 98) pravi, da so stari ljudje pogosto žrtev različnih šal in karikatur, v katerih so prikazani v negativni luči: da hitro pozabljajo, da so malce »odštekani«, da so že čisto nemočni in nimajo več socialne kontrole.

Erber (Erber, Szuchman, Etheart, 1993 v Cuddy, Fiske 2004, str. 11) je razkril dvojne standarde, temelječe na starosti, glede izgube spomina. Ko pozabijo mladi ljudje, se to pripiše pomanjkanju truda in pozornosti, ko pa stari ljudje naredijo enako, se jim pripiše nesposobnost. V drugih raziskavah so bili stari ljudje razvrščeni kot intelektualno nesposobni (Rubin, Brown 1975 v Cuddy, Fiske 2004, str. 11) in manj ambiciozni ter odgovorni kot mladi ljudje, hkrati pa tudi bolj prijazni in bolj topli kot mladi (Andreoletti, Maurice, Whalen 2001 v Cuddy, Fiske 2004, str. 11). Še več, raziskave o avtomatičnem stereotipiziranju kažejo, da ljudje hitreje stara imena povežejo z značilnostjo nesposobnosti kot sposobnosti (Zemore and Cuddy, 2000 v Cuddy, Fiske, 2004, str. 11) (naš prevod).

1.1.5. Vloga socialnega dela pri aktiviranju socialnih mrež starih ljudi in vzpostavljanju medgeneracijskega sodelovanja

Dragoš (2000, str. 310) opozori na vlogo socialnega dela pri raziskovanju virov pomoči pri socialnih mrežah starih ljudi. Pravi, da je za socialno delo osrednji izziv, kako poiskati vire starih ljudi, kako jih aktivirati, kako jih združevati in s kakšnim namenom to početi. Po njegovo je vse naštetu tudi eno od temeljnih posebnosti socialnega dela, s katerim se najbolj razlikuje od sorodnih poklicev.

Jana Mali (2010, str. 1245) je zapisala, da delo s starimi ljudmi zahteva različne vrednote, znanje in praktične veščine. Močna socialna konstrukcija starosti in obstoječi stereotipi o

staranju in starih ljudeh lahko zavedejo socialne delavke v past, da bi delale proti etičnim standardom svoje stroke. To ustvarja etične dileme, vprašanja in probleme za socialno delo.

Pravi, da ima socialna delavka znanje, kako izboljšati interakcijo med starimi ljudmi in ostalimi člani družine ter širšim socialnim okoljem. Prav tako socialne delavke vedo, kako identificirati možnosti in priložnosti za pozitivno dožemanje starosti in razumejo medgeneracijske povezave kot izziv. Iščejo možnosti ustvariti in povečevati solidarnost med generacijami na individualni ravni in na ravni družine (naš prevod).

Na mezo ravni, ki predpostavlja kohezijo znotraj skupnosti, je socialno delo prepoznalo nove priložnosti za medgeneracijsko sodelovanje (Mali, 2010, str. 1247; naš prevod).

1.2. POTREBE PO NOVIH OBLIKAH BIVANJA V STAROSTI

Poznamo več oblik sobivanja. Ena možnost je skupno življenje starih in mladih ljudi znotraj iste družine; tej obliki v svoji diplomski nalogi ne bom posvetila veliko pozornosti. Poznamo tudi obliko sobivanja več starih ljudi skupaj, ki je v našem prostoru dokaj nerazširjena in nazadnje poznamo obliko sobivanja mladih in starih ljudi, ki si niso v sorodu. Ti bodo osrednja tema moje raziskave, na tem mestu pa omenjam tudi nekatere druge oblike skupnega življenja.

Strokovnjaki so opozorili na nekaj glavnih preprek, kaj zavira razvoj sobivanja in stanovanjskih skupin ter tudi na priložnosti za razvoj. Ovire, ki preprečujejo razvoj novih oblik sobivanja:

- Prevladujoč model domov za stare oz. institucionalni paternalizem;
- Nepripravljenost ljudi na položajih, da bi prepoznali pomen in potrebo po novih oblikah sobivanja;
- Pomanjkanje interesa zasebnih investitorjev;
- Pomanjkanje veščin, pobud in znanja posameznikov oz. samoorganizirajočih se skupin;
- Nepoznavanje različnih modelov sobivanja in inovacij s tega področja.

Priložnosti za razvijanje novih oblik skupnega življenja:

- potreba po zmanjšanju življenjskih stroškov v starosti;
- preobrat v mišljenju, ko stari ljudje ne bodo več sprejeli monopola institucionalnih rešitev;
- Samoiniciativno organiziranje neformalnih oblik sobivanja;

- Nadaljevanje razprav in osveščanja
- Izkazani interes pomembnih ljudi na položajih za spodbujanje sobivanja;
- Umestitev v zakonodajo, strateške dokumente, projekte in podobno (Nagode, 2014, str. 21).

Kot pravi Mateja Nagode (2014, str. 22), ima velik pomen pri razvoju različnih oblik skupnega življenja v skupnosti način »od spodaj navzgor« (»bottom-up«), kar pomeni, da se oblikujejo s samoiniciativnostjo in samoorganiziranostjo posameznikov (se pravi na mikro ravni). To naj bi še posebej veljalo za najbolj neformalne oblike stanovanjskih skupin. Po njenem pa ima zelo pomembno vlogo tudi sistem (torej makro raven), ki ima moč, da razvoj spodbuja in vodi s pristopom »od zgoraj navzdol« (»top-down«).

Našteje nekaj najpomembnejših nacionalnih instrumentov, ki imajo pomembno vlogo in usmerjajo razvoj in uzakonitev različnih alternativnih oblik (so)bivanja v starosti:

- Zakon o dolgotrajni oskrbi, osebni asistenci in zavarovanju za dolgotrajno oskrbo;
- Zaveza k procesu deinstitutionalizacije;
- Strategija varstva starejših do leta 2010 – solidarnost, sožitje in kakovostno staranje prebivalstva in priprava nove strategije;
- Resolucija o nacionalnem programu socialnega varstva 2013 – 2020;
- Osnutek Nacionalnega stanovanjskega programa (Nagode, 2014, str. 22).

Fras in Štuhec (2010, str. 13, 14) sta pisala o prednostih in pomanjkljivostih inovativnih oblik bivanja. Prednosti so:

- bivanje v skupnosti po lastni izbiri;
- dobri odnosi med generacijami pri starostno mešanih projektih;
- socialna podpora;
- nudenje pomoči v strukturah, ki so podobne družini;
- medsebojna spodbuda, strpnost.

Pomanjkljivosti inovativnih oblik bivanja pa so:

- dolga faza razvoja in gradnje;
- možnost konflikta interesov;
- omejena samostojnost zaradi skupinskega pritiska;
- potreba po razpravi pri skupnih odločitvah;

- ob potrebi po intenzivnejši negi je mogoče potrebna selitev (Schöffler, 2006, str. 77 v Fras, Štuhec, 2010, str. 13, 14).

Nelka Vertot (2010, str. 32) je zapisala, da so socialne mreže, izoblikovane zunaj domačega gospodinjstva, za stare osebe vir dragocenosti in koristi, skupno življenje z drugimi ljudmi pa je dobro tako za stare kot za mlade (medgeneracijska solidarnost).

Tomaž Banovec (2014, str. 7), strokovni vodja projekta HELPS, je v uvodu zaključne publikacije Da je skupaj lažje biti sam naštel prednosti sobivanja. Prednosti so: povečana varnost, deljenje bremen in drugih storitev, zagotovitev pomoči do pozne starosti.

1.2.1. Sobivanjske skupnosti

»Sobivanjske skupnosti so skupnosti, ustvarjene posebej za socialno povezljivost in podporo vseh njenih članov« (Sirk, 2014, str. 10).

Karina Sirk (2014, str. 10) piše, da so sobivanjske skupnosti kombinacija samostojnosti privatne enote in življenja v skupnosti. Po njeno obstajajo raznolike oblike oblikovanja in izvedbe sobivanjskih skupnosti, njihova glavna značilnost pa je, da imajo vse močan skupinski duh. Kot pravi K. Sirk (ibid.), je sobivanjska skupnost slovenski izraz za »co-housing«.

Po Kutin, 2009 v Sirk, 2014, str. 10:

»Sobivanjske skupnosti ne obravnavamo kot idealne oblike bivanja, ampak jo predstavljamo zato, ker so pri njenem načrtovanju v največji meri izkoriščeni psihološki in sociološki potenciali, ki jih skrivajo faze projektiranja in gradnje in ki do trenutka vselitve občutek kakovosti bivanja stanovalcev dvignejo na višjo raven kot pri ostalih oblikah gradnje«.

Po K. Sirk (2014, str. 11) so sobivanjske skupnosti najprej razvili v Severni Evropi (Danska, Švedska, Nizozemska). Takšen razvoj skupnosti je bil povezan s povečanjem občutka za skupnost in z idejo izboljšanja socialnih odnosov. Skupnosti so čez čas prešle v splošno rabo in so znane kot sistemi od spodaj navzgor in od zgoraj navzdol. Po K. Sirk (ibid.) so najbolj pomembne značilnosti sobivanjskih skupnosti starih ljudi predvsem boljše finančno stanje, skrb za okolje in preprečitev socialne osamitve starih ljudi.

Karina Sirk (2014, str. 13) je zapisala, da so sobivanjske skupnosti starih ljudi razvite od 90. let 20. stoletja dalje. V teh skupnostih se je od skupnega varovanja otrok razvilo

skupno staranje, ki je vsem v zadovoljstvo. Člani in članice takšnega sobivanja nudijo pomoč drug drugemu, kar izboljša počutje in vpliva na staranje ljudi v skupnosti. Sobivanjske skupnosti starih ljudi nudijo tako socialno, družbeno, finančno kot okoljsko trajno skupnost. Medsebojna pomoč lahko v veliki meri pripomore k manjšanju družbene izoliranosti in pomaga doseči pozitivno ter aktivno staranje. To je za sobivanjske skupnosti starih ljudi ključno.

Avtorica (2014, str. 15) v sklepu piše, da splošno staranje prebivalstva pomeni, da se bomo kot družba kmalu morali soočiti z novimi težavami, ki jih prinese starost. Stari ljudje ne vidijo več življenju v domu za stare kot edino in možno obliko, zato morata družba in stroka najti nove, inovativne oblike sobivanja. Kakovost življenja bo v poznem obdobju življenja morala ostati enaka ali višja, zato bo, kot pravi avtorica (ibid.) potrebno poseči po novih modelih. Takšne skupnosti prinašajo pozitivne vidike, saj si člani medsebojno pomagajo, vrne se jim volja do življenja, postanejo bolj pozitivni. Stari ljudje, ki živijo v takih skupnostih, imajo socialno podporo sostanovalcev, ker jim omogoča neformalno skrb, učenje, izmenjevanje pogledov in izkušenj, možnost skupnih aktivnosti in druženja, itd. S takim načinom življenja so stari ljudje tudi bolj fizično aktivni in s tem bolj zdravi. Kot eden od razlogov, zakaj pa stari ljudje niso pripravljeni za takšno sobivanje, bi lahko navedli slabo informiranost o inovativnih načinih bivanja.

Meta Kutin (2009, str. 70) pravi, da nekatere vrednote (družina, skupnost, občutek pripadnosti) niso več prisotne v enaki meri kot prej. Meni, da bi jih morali aktivno poiskati ali spodbuditi. Na podoben način se razvijajo v sobivanjski skupnosti, ki se je razvila iz potreb kot odgovor na takratno stanje družbe. Sobivanjska skupnost ima elemente »pozitivnih življenjskih vzorcev preteklosti« (Kutin, 2009, str. 70), ko so ljudje še živeli v tesnih sorodstvenih skupnostih. Te pozitivne elemente poskuša vnašati v sodoben kontekst življenja. Taka skupnost teži k višji kakovosti življenja in je s svojim obstojem lahko zgled ostalim inovativnim oblikam skupnega bivanja.

1.2.2. Skupno življenje dveh ali več starih ljudi

Azra Kristančič (2005, str. 164) razvija idejo podobnega življenja starih, kot živijo študentje. Pravi, da je v svetu je dokaj razvit način, da osebe v srednjem in poznem obdobju svojega zorenja enostavno živijo kot sostanovalci bodisi v stanovanjih ali hišah enega od njih. Zapisala je, da je v razvitem in verjetno v nerazvitem delu sveta to najpogostejši način zapolnitve praznega gnezda.

Oblika sostanovalstva je za mnoge osebe v pozni dobi staranja enostavna oblika, ki rešuje številne potrebe oseb, kot so finančne, fizične, psihične in socialne. A. Kristančič (2005, str. 164) meni, da se ljudje spomnijo nadaljevanke Zlata dekleta, ki je v bistvu pokazala tovrstno obliko stanovanja. Kdaj se bo takšna ali podobna oblika pojavila pri nas, je težko napovedati že zaradi prislovno znane usmeritve Slovencev, da radi do konca držijo in sami uživajo v svojem domu, meni avtorica. In vendar je prepričana, da se bo to gotovo dogajalo v bodoče tako, kot se danes dogaja s študenti, ko najamejo hišo ali stanovanje, si delijo stroške in nudijo vse druge oblike podpore drug drugemu. To gibanje bo v bodoče še naraščalo.

Tudi Jože Ramovš (2003, str. 302) piše o skupnem bivanju starih ljudi. Pravi, da obstaja sodobna težnja mnogih ljudi, da bi v zgodnji starosti šlo na primer nekaj parov ali posameznikov skupaj živeti v za to prirejeno hišo oz. stanovanje, kjer bi imel vsak par ali posameznik svojo stanovanjsko enoto, skupno pa bi imeli veliko dnevno sobo, kuhinjo in prostor za športne aktivnosti.

200 starejših prostovoljcev, ki redno sodelujejo v programu Zveze društev upokojencev Slovenije *Starejši za starejše* in se veliko srečujejo s starejšo populacijo ljudi v njihovem okolju, je sobivanje definiralo kot:

»Skupno življenje v stanovanjski skupini, v kateri skupaj živita najmanj dva starejša (ki nista v partnerski zvezi). Stanovanjska skupina je lahko formalizirana in spoštuje normative, ki veljajo tudi za gospodinjke skupine v domovih za starejše, lahko pa je organizirana neformalno, in sicer na podoben način, kot so organizirane npr. neformalne stanovanjske skupine za študente« (Nagode, 2014, str. 18).

Metka Klevišar s svojo prijateljico Julko Žagar sama predstavlja primer skupnega bivanja dveh starih oseb. Pred leti sta se veliko pogovarjali in ugotovili, da bi lahko bivali skupaj. Tako bi si lahko pomagali pri vsakdanjem življenju. Uspelo jima je najti dve manjši stanovanji v istem bloku v Ljubljani, kjer sta preživel enajst let. Ne da bi posebej načrtovali, je njuna skupnost za mnoge postajala zgled. Učili sta se sobivanja druga ob drugi in to njuno sobivanje je postajalo dragoceno tudi za mnoge ljudi, ki so prihajali k njima. Metka Klevišar pravi, da se pri njima ni dogajalo nič posebnega. Obe sta bili v pokoju, ljudje so prihajali, imeli so čas drug za drugega in se pogovarjali. M. Klevišar (2016, str. 10) je nekje zasledila dober izraz za takšno obliko druženja: človekovanje.

Hubert Požarnik (1981, str. 152) je zapisal, da je bilo o tem, ali naj stari ljudje stanujejo sami zase v naseljih ali skupaj z mladimi, že veliko povedanega. Lep primer prvega modela so razna »sončna mesta« v ZDA. To so navadno zelo razkošna naselja hotelskega tipa, kjer najdejo bogati in zdravi stari ljudje vse od pomoči do zabave. A vseeno so ankete pokazale, da vsi s takimi naselji le niso zadovoljni. Po njegovo je namreč zelo pomembno, iz kakšnih namenov stanujejo stari ljudje med seboj, ločeni od mlajših. Če si želijo s tem bolje zadovoljiti svoje potrebe ali če se ustvari nekakšna subkultura starih ljudi, ki se povežejo zaradi podobnih izkušenj, želja in pogledov, v tem primeru po navadi ni večjih problemov ali nezadovoljstva s takim načinom bivanja. Problem nastane, če stari ljudje živijo posebej, ker so odrinjeni iz družbe.

Požarnik (1981, str. 152) je dodal, da je sožitje možno šele, če odpravimo predsodke in oživimo resnično sožitje med ljudmi in generacijami. S tem bi odpadla razmejitev na oskrbnike in oskrbovance, tolažnike in tolažence, sposobne in nemočne in bi lahko govorili o skupnem življenju, ki ga prevevata medsebojno spoštovanje in pripravljenost pomagati drug drugemu.

Požarnik (1981, str. 152) je dodal, da je sožitje med generacijami možno šele potem, ko se odpravijo vsi predsodki in nastane pravo sožitje med ljudmi. Na ta način bi tudi preprečili delitve na »oskrbnike in oskrbovance«, sposobne in nemočne ter bi lahko razmišljali o sobivanju, kjer vlada spoštovanje in pomoč drug drugemu.

Strokovnjaki se že veliko ukvarjajo s tem, da bi sobivanje zares zaživelo v praksi. Manca Peternel (2014, str. 25) piše o tem, kako so za namen projekta HELPS izvedli finančno študijo, kjer so preučevali izvedljivost oblik skupnega življenja starih ljudi in upoštevali tudi slovenske značilnosti na področju nepremičnin. Preverjali so različne oblike stanovanj za najem, ki bi bila primerna tudi za stare ljudi, analizirali so cene ustreznih stanovanj. Kot pravi M. Peternel (ibid.), so nad rezultati navdušeni, saj so ugotovili, da so dejanski stroški primerljivi ali celo nižji od stroškov, ki bi jih imeli z ostalimi oblikami najema. Je pa potrebno vzpostaviti sistem, ki še manjka.

Se pa tudi M. Peternel (2014, str. 36) sprašuje, kdo bi vse to organiziral – najprej poiskal nepremičnino, se zmenil za izvedbo prenove in najemnega oddajanja, organiziral pravno ureditev, pomoč najemnikom pri preselitvi, komuniciral z lastnikom oz. lastnico ter tudi skrbel za odnose vseh vpletenih. Moral bi tudi priskrbeti storitve oskrbe, če bi to postalo potrebno. Drugo vprašanje, ki bi ga bilo potrebno rešiti, je strošek. Ena od idej, kdo bi za to

poskrbel, je nevladna organizacija. M. Peternel (2014, str. 36) predlaga, v začetku lahko financiranje poteka preko projektov za inovativne načine oblik sobivanja starejših, v nadaljevanju pa bi se s tem lahko ukvarjala neprofitna organizacija.

V Gorenjskem glasu (Šubic, 2017) je bil objavljen prispevek o prvi gospodinjski skupnosti za starejše v Sloveniji. Njeni člani pravijo, da funkcionirajo kot družina. Peter Prezelj se je v Davči odločil zasnovati gospodinjsko skupnost za vitalne starostnike. Povedal je, da so te v Evropi in Ameriki precej razširjene, v Sloveniji pa jih v taki obliki še ni bilo. Prezelj pravi, da je to odlična oblika za zapolnjevanje vrzeli v obdobju od upokojitve in do takrat, ko je že potrebna nega. Dodaja, da so v tem času starejši večinoma še vitalni, so pa mnogi osamljeni. Je pa to pri nas še zelo neznana oblika bivanja, ljudje imajo veliko vprašanj. Pri njih imajo lahko tako zasebnost, saj imajo svoje sobe, in družbo. So aktivni, skupaj pripravljajo hrano, se odpravijo po nakupih, skrbijo za čistočo, obdelujejo vrt, posedijo ob kavi ali čaju ... Lastnik skrbi za vzdrževanje objekta, ogrevanje in ostalo glede gospodinjstva. Kot pravi Prezelj, pa jim največ pomeni občutek varnosti, da vedo, da jim lahko ustanovitelj kadarkoli priskoči na pomoč (Šubic, 2017).

Mateja Nagode (2014, str. 17) meni, da je skupno življenje lahko ena od možnosti za rešitev socialne in stanovanjske situacije starih ljudi, ki velikokrat živijo v svojih stanovanjih ali hišah, ki so veliko prevelika in zahtevajo preveč denarja za vzdrževanje. V okviru projekta HELPS so raziskali, kaj o skupnem bivanju menijo strokovnjaki in ljudje na položajih ter obenem kakšno mnenje zavzemajo potencialni uporabniki. Predvsem so želeli izvedeti, kje vidijo prednosti in priložnosti tovrstnega bivanja in kje ovire.

Kot piše M. Nagode (2014, str. 17), so na podlagi rezultatov študije ugotovili, »da imajo anketiranci pogojen interes za sobivanje v stanovanjskih skupinah za stare ljudi – interes je relativno nevtralen in ne odraža nekega močnega, že definiranega odnosa do takšnega načina življenja«. Kot pričakovano, se jim zdi v povprečju najbolj idealno bivati v samostojnem gospodinjstvu s partnerjem in najmanj idealno v domu za stare. Kljub temu so opazili neko srednjo mero tolerance do bivanja v domu za stare, se pravi, da anketirani do te oblike bivanja in oskrbe v starosti niso bili preveč odklonilni. Med omenjenima oblikama življenja se nahaja še spekter drugih oblik, kot so na primer najeta stanovanja, oskrbovana stanovanja, gospodinjska skupina ipd. Različne inovativne oblike bivanja pa pri nas niso tako razširjene, sploh v primerjavi z institucionalnim varstvom, ki ima v

Sloveniji že dolgo tradicijo in je kulturno močno zasidran. Skupnostne oblike so se v Sloveniji začele bolj močno razvijati šele v času tranzicije in se niso nikoli razširile v enaki meri kot institucionalno varstvo. M. Nagode (ibid.) pravi, da torej ne čudi, da anketiranci izražajo dokaj indiferenten odnos do različnih oblik sobivanja starejših – ne vidijo niti veliko niti malo možnosti, da bi se razvile v Sloveniji. Takšen odnos so pripisali dejstvu, da takšnih oblik bivanja ne poznajo oz. zanje še niso slišali, kar si M. Nagode (ibid.) razlaga z neinformiranostjo in neosveščenostjo.

V raziskavi M. Nagode (ibid.) anketirane osebe vidijo negativne plati predvsem v pomanjkanju zasebnosti, imajo pomisleke, če bi jim skupnost zagotavljala dovolj oskrbe ob poslabšanju zdravstvenega stanja, razmišljajo, kako naporna bi bila za stare ljudi selitev. Pozitivne plati vidijo v druženju, zmanjšanju osamljenosti, boljšem finančnem stanju (delitev stroškov) in razbremenitvi svojcev.

Mateja Nagode (ibid.) nadaljuje, da so podobno razmišljali kandidati za sobivanje v okviru skupinskega intervjuja.

Menijo, da se mora skupina ljudi pred skupnim življenjem dobro spoznati in da bi to lahko potekalo v obliki raznih druženj, na primer sestankov, skupnih dogodkov, preživljanja počitnic. Po njihovem mnenju je uspeh skupnega življenja v korelaciji z ujemanji vseh sostanovalcev in njihovega občutka za skupnost v socialnem ter finančnem smislu. Kandidati so vsi podobno razmišljali glede pravil, o katerih pravijo, da so zelo pomembna in da se morajo oblikovati z dogovorom. Kandidati so imeli tudi številne dileme. Izpostavili so lastništvo stanovanja, za katerega so bili zmedeni, ali bi bili potem vsi enakovredni najemniki, bi bil nekdo glavni, bi bil lastnik nekdo drug, ... niso tudi vedeli, kaj bi naredili s svojim stanovanjem – je bolje prodati ali oddajati. Za bivanje v stanovanjski skupini je pomembna tudi delitev prostorov. M. Nagode (ibid.) piše, da je bila večina sogovornikov na skupinskem intervjuju mnenja, da je minimalen standard to, da ima vsaka soba svojo kopalnico in manjšo kuhinjo, skupen pa je večji prostor s kuhinjo in dnevnim prostorom. V praksi ta razporeditev pomeni, da bi moral biti prostor zgrajen prav v te namene in da v obstoječih stanovanjih oz. hišah to največkrat ne bi bilo možno.

M. Nagode (2014, str. 19) na podlagi odgovorov sklepa, da anketiranci skupnega življenja v stanovanjskih skupinah ne priznavajo kot enakovredno odločitev posameznika o načinu bivanja v smislu posameznikovega življenjskega sloga, ampak bolj kot izhod v sili zaradi različnih dejavnikov, na primer finančnega pritiska.

Mateji Nagode (2014, str. 20) se zdi pomembno sporočilo raziskave, da je med anketiranimi potencialnimi uporabniki mnenje o tovrstnem bivanju relativno nevtrarno. Zato tudi meni, da: »V Sloveniji potrebujemo strategijo širšega osveščanja in informiranja o različnih možnostih bivanja, sobivanja in oskrbe v starosti, predvsem v smislu alternative obstoječim možnostim in možnosti izbire sebi najustrežnejšega načina preživljanja zadnjega življenjskega obdobja« (Nagode, 2014, str. 20).

1.2.3. Skupno življenje starih in mladih ljudi

Ivan J. Štuhec in Maksimiljan Fras (2010, str. 8) sta v članku z naslovom Različne oblike bivanja za tretjo generacijo zapisala, da »današnji starostniki hočejo integracijo v celotno prebivalstvo, ne pa 'getov' za starostnike«. V nadaljevanju pišeta, da je vse bolj prisotna ideja življenja v skupnosti. S tem mislita na vse tiste oblike bivanja, pri katerih je ob možnosti za sobivanje mladih in starih pomembno tudi njihovo skupno življenje. Značilno za takšne projekte je mešanje različnih skupin stanovalk in stanovalcev. Med že obstoječimi projekti obstajajo projekti z večinoma starimi ljudmi in tudi projekti z mladimi in starimi ljudmi. »Pri stanovanjskih skupnostih in skupnih gospodinjstvih gre za obliko bivanja, pri kateri različni ljudje skupaj stanujejo v istem stanovanju ali hiši. Vsak stanovallec ima svoj lastni bivalni prostor, bodisi sobo ali pa celo stanovanje« (Štuhec, Fras, 2010, str. 12). Veliko tistih ljudi, ki iščejo alternativne oblike bivanja in življenja, si želi več stika z drugo generacijo, kot so ga našli doslej. Avtorja (Štuhec, Fras, 2010, str. 13) pravita, da se zavedajo, da se bodo morali zaradi različnih želja in potreb medsebojno prilagajati in se omejevati. Kot dolgoročni cilj vidijo pred sabo novo vrsto skupnega življenja, pri katerem se lahko slabosti ene generacije izravnavajo s prednostmi druge. Takšne projekte bivanja označujejo kot generacijsko mešane ali »transgeneracijske« (Görnert-Stuckmann, 2005, str. 29 v Fras, Štuhec, 2010, str. 13).

Skupno življenje starih in mladih ima poleg praktičnih tudi druge prednosti: zmanjšuje predsodke, preprečuje osamljenost in pomaga starejšim, da s pomočjo mlajših še nekaj časa obdržijo samostojnost. Fras in Štuhec (2010, str. 13) pravita, da pri sobivanju ne more posredovati če člani sami, ampak mora biti prisoten tudi nadzor kvalificiranih strokovnjakov (Fras, Štuhec, 2010, str. 13).

Franc Imperl (2012, str. 111) piše, da si v Evropi zaradi odtujenosti v današnjem času prizadevamo ohranjati stike med generacijami – tudi na področju bivanja in vsakdanjega življenja. Projekti skupnega življenja v običajnih življenjskih okoljih se lahko razvijejo pod pogojem, da se obenem izvajajo vsebina in programi, ki generacije zbližujejo oz. povezujejo. V Evropi obstaja veliko število t.i. »vasi« ali »naselij«, ki zagotavljajo življenjski prostor mladim in starim.

Imperl (2012, str. 111) pravi, da je bil podoben projekt v Sloveniji že načrtovan – imenoval se je »vas brez ovir«. Imeli bi programe in strukture za stare ljudi in osebe z invalidnostjo, poleg njih pa stanovanja ali družinske hiše za življenje mladih družin. Kot pravi Imperl (ibid.), stanovati v takšnih oblikah pomeni zavestno odločitev za vrednote, ki gradijo sobivanje in vzajemnost. Tisti, ki takšne projekte načrtujejo, ne smejo pozabiti, da se hitro lahko preobremenijo načela medgeneracijskih pristopov. Pomembno se je zavedati pomena osebnega prostora vsake generacije, saj se sicer lahko hitro zgodi, da pride do »generacijskih prekoračenj«, kot je zapisal Imperl (ibid.). Žal se projekt ni izvedel, saj se je ustavilo pri tem, kdo bi financiral.

Študentka Špela, ki je sama preizkusila sobivanje s starejšo gospo v okviru kampanje Leta niso pomembna, in mladi aktivisti iz ostalih držav so svoje izkušnje predstavili v spletnih dnevnikih, za posredovanje njihovih izkušenj vrstnikom pa so razvili in uporabili tudi več družbenih omrežij in komunikacijskih orodij. Mladi se običajno najraje učijo od svojih vrstnikov, zato so bili vtisi Špele in njenih kolegic in kolegov nedvomno dobrodošli za ostale pripadnike in pripadnice mlade generacije, da so lahko spoznali, kako živi starejša oseba in koliko je ta še aktivna, kako živi po upokojitvi in kako ji za vse dejavnosti zmanjkuje časa. (Krasnik, 2013, str. 60).

Krasnik (2013, str. 60) meni, da je pomembno, da mladi starosti in staranja ne obravnavajo kot tabu teme, ampak kot nepogrešljiv in pomemben del tudi svojega življenja. Meni, da jih je treba spodbuditi k razmisleku in celostnemu razumevanju staranja in starosti. Pravi, da tak način razumevanja življenja pomembno doprinese k pozitivnemu osebnemu razvoju posameznika in medgeneracijskemu povezovanju.

1.3. MEDGENERACIJSKO SOBIVANJE - PRIMERI

Po nizozemskem modelu sobivanja starih z mladimi so podobne koncepte razvili tudi na Finskem, v Nemčiji, Franciji in Avstraliji. V Španiji so določene oblike sobivanja in sodelovanja med generacijami prisotne že dolgo. V Angliji imajo precej pogost pojav skupnega bivanja mladega in starega človeka v stanovanju starega človeka. Ideje in poskusni projekti sobivanja so se že razvili tudi pri nas, v Sloveniji. V nadaljevanju navajam primere dobrih praks tako iz tujine kot tudi Slovenije.

1.3.1. Nemčija

Leta 1992 je v Nemčiji nastal projekt Bivanje za pomoč, kjer združujejo stare ljudi, ki imajo preveč prostora v stanovanju (in ga toliko ne potrebujejo ter težje vzdržujejo), a se ne želijo preseliti, in študente, ki si ne morejo privoščiti lastnega stanovanja. Fras in Štuhec (2010, str. 13) pišeta, da s pomočjo posrednika sklenejo najemno pogodbo, kjer je zapisana manjša najemnina, posebej pa sklenejo še prostovoljni dogovor, da bo študent razliko v najemnini opravil z drugimi deli, kot so na primer vodenje psa na sprehod, čiščenje oken, odhod v trgovino po nakupih, itd. V to pomoč ni vključena nega, ki ostaja v domeni družinskih članov in poklicnih delavcev. Pogosto se najprej dogovorijo o poskusni dobi, ki traja 4-6 tednov, nato pa še enkrat preverijo želje in dokončajo pogodbe.

Na internetu je tudi videoposnetek o tem, kako stari in mladi ljudje živijo skupaj v nemškem domu za stare. (Knüppel, Götzke, 2014). Gre za podoben model kot na Nizozemskem. Na začetku so bili vsi, tako stari kot mladi malo zadržani, sedaj pa so zelo veseli, da obstaja takšno sobivanje.

1.3.2. Slovenija

V Sloveniji so zaenkrat izpeljali poskus sobivanja samo za kratko obdobje. Uroš Krasnik (2013, str. 60) piše, da so pri Slovenski filantropiji izvedli kampanjo *Leta niso pomembna*, s katero so želeli mlade prek seznanjanja z relevantnimi temami, povezanimi s staranjem prebivalstva in spoštovanjem pravic starejših, spodbuditi k celovitejšemu razumevanju posameznih faz in obdobj posameznikovega življenja ter s tem k prepoznavanju skupnih interesov in vzpostavljanju solidarnosti s starejšimi. Izpeljali so »medgeneracijski eksperiment«. V Sloveniji je Špela, 20-letna študentka Fakultete za socialno delo, preživela teden dni z upokojenko Veroniko in se sama prepričala, kako veliko energije ima in ki jo razdaja tudi starim sokrajanom in sokrajankam, ki rabijo podporo v skupnosti (Krasnik, 2013, str. 60).

Navajam še drug primer, ko stari in mladi sicer niso živeli skupaj, so pa mladi pomagali starim, ti pa jih potem niso več želeli spustiti nazaj domov: leta 2012 je skupina prostovoljcev v okviru festivala vključevanja in prostovoljstva Zbujdi se! vsak dan obiskala stare ljudi na Goričkem in jim pomagala. Katarina Ficko in Nejc Perhavec pišeta o tem, da so bili ljudje žalostni, ko so se poslavljal. Govorili so »Kaj bomo zdaj sami, ko boste odšli?«, »Ne odidite še!« in »Prosim, pridite še kaj!«. Ena izmed gospa je želela prostovoljce tudi fizično zaustaviti. Postavila se je pred vrata, razširila svoje roke in jih prosila, naj ne odhajajo (Ficko in Perhavec, 2013, str. 82).

1.3.3. Katalonija

V Kataloniji poznajo fundacijo »živeti in deliti« [»live and share«]: Fundacija živeti in deliti daje odgovor na eni strani potrebam starih, ki nočejo živeti sami in potrebujejo družbo, vendar družina ne more poskrbeti zanje, ter na drugi pomaga mladim ljudem, ki iščejo namestitev. Program zagotavlja stik med starimi ljudmi, ki bivajo sami, in mladimi, ki potrebujejo stanovanje. Študentje plačajo majhen znesek denarja vsak mesec in morajo preživeti vsaj eno uro dnevno z lastnikom stanovanja. Je dober način deljenja izkušenj, učenja in daje povratno informacijo obema skupinama ljudi (Trescastro, Baquero, 2003, str. 166) (naš prevod).

1.3.4. Španija

V Španiji so razvili nekatere projekte na področju odnosov med generacijami. Eden izmed njih je program, osredotočen na stare ljudi, ki ga je Solidarios ustvaril v letu 1999, saj so opazili realnost starih ljudi, ki trpijo zaradi dramatičnih situacij: osamljenost, negotovost, ekonomske težave in podobno; ter živijo v težkih razmerah. Ta program ima dve pomembni področji:

- Prostovoljstvo na domu (druženje s starim človekom določeno obdobje vsak teden)
- Delitev stanovanja = [shared home] (med starimi ljudmi in študenti) (Arroyo, Valenciano, Velasco, 2003, str. 171) (naš prevod).

1.3.5. Avstralija

Peter Munro (2015) piše o tem, kako v Avstraliji stari in mladi ljudje živijo skupaj v okviru predlaganega poskusa delitve doma. Opisuje, kako skupaj živita gospa Nora Pasfield in gospodična Annabelle McClean. Piše, da je Nora stara 84 let in ima rada romantične romane ter občasne obroke iz mikrovalovne pečice. Annabelle, 23 let, ima raje knjige o umetnosti in svežo hrano. Nora rada gleda Miss Marple in sovraži TV-kuharske šove.

Annabelle je MasterChef oboževalka. Skupaj obe uživata v gledanju Downton Abbey in juhi. Živita v Sydneyu. Model so povzeli po Nizozemskem - mladi živijo s starimi ljudmi zastonj ali po znižani najemnini, v zameno opravijo 10 ur na teden izpolnjevanja hišnih opravil, kuhanja, čiščenja, nakupovanja hrane. Tistim, ki se prijavijo, preverijo ozadje in strinjati se morajo o nalogah in življenjskih stroških, preden so vključeni v poskusno dobo. Munro piše, da vodja tamkajšnjega programa pravi, da obstaja temeljno nerazumevanje, da mladi in stari ljudje nimajo nič skupnega, vendar po njenem imajo. Nora in Annabelle sta bili obe rojeni v Londonu, a 61 let narazen. Obe imata radi potovanja, zgodnja jutra in radi živita ob obali. Kot pravi Nora, se ji zdi, da imata precej podobna stališča (Munro, 2015) (naš prevod).

1.3.6. Anglija – primer negativne izkušnje

Nicola Slawson (2015) pa piše o tem, da programi, kjer živijo skupaj stari in mladi, niso tako lahka rešitev, kot se zdi. Na papirju se zdi »homesharing« imenitna rešitev. Neka študentka v Angliji je sanjarila o tem, da bo imela še eno babico, ta gospa pa je v resnici imela zelo natančen urnik, za katerega je želela, da ga upošteva tudi študentka. Še slabše, imela jo je za zaposleno osebo, ne pa za sostanovalko. Gospa je želela, da z njo preživi veliko več kot le obveznih 10 ur na teden in njene zadolžitve so rasle. Ker je študentka živela v njenem domu, ji je stežka rekla ne. Ko je gospa zbolela in prišla nazaj iz bolnišnice, je kar naenkrat breme skrbi padlo na študentko, ki tega dela pravzaprav ne bi smela opravljati in ga je tudi opravljala brezplačno namesto strokovnjakov. Potem je napisala agenciji in odšla, vsem starim in mladim pa ta študentka priporoča, da raje razmislijo dvakrat (Slawson, 2015) (naš prevod).

1.4. MEDGENERACIJSKI STIKI

O medgeneracijskih stikih pišem zato, ker je danes problematično pomanjkanje stikov med različno starimi ljudmi med sabo, kar povzroči nastajanje predsodkov in stereotipov o vsaki generaciji. Preko takih stikov bi lahko stari in mladi že spoznavali drugo generacijo in se na ta način morebiti lažje odločili za skupno življenje. Ko pa bi se dva različno stara človeka že odločila za skupno bivanje, bi tovrstni medgeneracijski stiki in učenje potekalo ves čas, zato se mi jih tudi zdi vredno omeniti.

Valentina Hlebec in Maša Filipovič Hrast (2013, str. 59) pišeta o medgeneracijski solidarnosti in aktivni starosti. Pravita, da je: »medgeneracijska solidarnost socialna povezanost med generacijami«. Po njunem mnenju medgeneracijska solidarnost pomeni

pozitivne aspekte povezovanja med ljudmi (toplina, naklonjenost, privlačnost, interakcija, nudenje pomoči, ko je potrebna). Lahko jo opazimo na mikro, mezo in makro nivoju.

Zapisali sta (ibid.), da je mezo nivo prostor, kjer se zagotavlja različne storitve, ki so osmišljene v obliki podpiranja medgeneracijske solidarnosti in v njih lahko tudi stari ljudje aktivno sodelujejo. Lokalna skupnost običajno ogromno prispeva k medsebojnemu povezovanju generacij in širi vrednote medgeneracijskega spoštovanja s pomočjo organizacije programov, ki povečujejo medgeneracijske stike. Tudi med sosedi lahko potekajo različno intenzivne oblike medgeneracijske pomoči.

Ko Filipovič Hrast in Hlebec (2013, str. 59) govorita o družinski medgeneracijski solidarnosti, imata v mislih odnose med generacijami v okviru ene družine. Raziskava je pokazala, da so izmenjave med vsemi generacijami živahne in pogoste. Kažejo veliko aktivnost starejših, ki ne le prejemajo oporo, ampak jo v veliki meri tudi dajejo.

1.4.1. Problem pomanjkanja medgeneracijskih stikov in komunikacije

Jana Mali in Mateja Nagode (2009, str. 216) sta zapisali, da spremembe, ki jih dostikrat označujemo kot spremembe razmerij med starim in mladim prebivalstvom, ne bi bile tako pogubne, če bi med generacijami dejansko bilo prisotno sožitje in bi se krepila medgeneracijska solidarnost. Žal pa ugotavljata, da med generacijami ni sodelovanja, kar povzroča prevpraševanje na treh ravneh. Na mikro ravni, kamor spada medgeneracijsko sožitje v družinah, na mezo ravni, ki se osredotoča na sožitje v skupnosti in nazadnje na makro ravni, kjer govorimo o sožitju celotne družbe.

V Strategiji varstva starejših do leta 2010 – solidarnost, sožitje in kakovostno staranje prebivalstva (MDDSZ, 2006), je namenoma izpostavljeno, da imajo danes generacije med seboj tako premalo stikov, da dostikrat ena druge sploh ne poznajo, kar pospešuje nastanek predsodkov in stereotipov o generacijah. Avtorici (Mali, Nagode, 2009, str. 224) pravita, da so stari ljudje včasih pomenili glavni vir modrosti in informacij za mlade, danes pa stari mladim sploh ne morejo slediti zaradi naglega tehnološkega razvoja (Mali, Nagode 2009, str. 224).

Jože Ramovš in Mojca Slana sta v članku z naslovom Komuniciranje med generacijami (2010, str. 24) zapisala, da raziskave kažejo, da se v veliki meri pozna pomanjkanje medsebojnih stikov in kakovostne komunikacije med staro in mlado generacijo. Menita (ibid.), da je krepitev medgeneracijske solidarnosti pogoj za obvladovanje fenomena

starosti v prihodnosti in da je medgeneracijsko komuniciranje pogoj za krepitev medgeneracijske solidarnosti, kar pomeni, da je danes ena izmed najpomembnejših potreb učenje komunikacije med generacijami. Po njunem mnenju bi na tem področju trenutno največ pridobili mlada in upokojska generacija.

1.4.2. Medgeneracijski stiki skozi medgeneracijsko učenje

Sonja Kump (2009, str. 232) piše o medgeneracijskem učenju. Pravi, da se v današnjem času medgeneracijsko učenje velikokrat dogaja tudi v širšem socialnem okolju, ne samo v okviru družine. V povezavi s tem nekateri avtorji govorijo o pojavu nove, nedružinske paradigme medgeneracijskega učenja. Pojav je posledica sprememb na področju demografije, ekonomije in družbenega življenja. Avtorica (ibid.) v nadaljevanju piše, da prostorska ločenost mlade družine od starih staršev povzroča ožjenje možnosti za običajno medgeneracijsko učenje in podporo. Po njenem mnenju zaradi takšne ločenosti postanejo tako mladi kot stari bolj ranljivi. Vedno več mladih ljudi ima premalo stikov s starimi člani njihove družine, ki bi jim s svojimi izkušnjami lahko veliko dali in jim pokazali svojo ljubezen.

Manj pogosti stiki pomenijo negativni izid tudi za stare starše – ti se ne morejo spoznavati s sodobnim družbenim dogajanjem in ne morejo slediti tehnološkemu napredku. Manj so tudi vitalni ali se čutijo manj pripadne, kot če bi živeli bolj blizu mladim. Oboji izgubljajo podporo, ki so si jo navadno zagotavljali stari in mladi. Strokovnjaki, ki se ukvarjajo s področji družine, odraščanja, staranja in izobraževanja, so si edini, da moramo oblikovati priložnosti za medgeneracijsko učenje, ki bi povezale otroke, mladino in stare ljudi, ki niso v sorodstvenem razmerju.

Newman in Hatton-Yeo (2008 v Kump, 2009, str. 232) medgeneracijske programe učenja opredelita kot: »načrtovane dejavnosti, ki namerno povežejo različne generacije, da izmenjujejo svoje izkušnje, ki prinašajo obojestransko korist«. Cilj medgeneracijskega učenja je ustvariti takšne aktivnosti in dejavnosti, ki koristijo obema skupinama, potencialno dosežejo boljše razumevanje in spoštovanje med dvema generacijama in povzročijo tudi bolj povezano skupnost. Avtorja (ibid.) pravita, da se je v uspešnih medgeneracijskih programih, ki so se izvedli do sedaj, pokazalo, da se je okrepila samopodoba obeh generacij, mladi so bolj razumeli stare in stari so bolj razumeli mlade (Kump, 2009, str. 232).

1.4.2.1. *Pripravljenost starejših in mlajših na medgeneracijsko učenje ali prostovoljstvo ter pozitivni učinki tovrstnega sodelovanja*

Kot piše S. Kump, so z raziskavami ugotovili, da se stari ljudje zelo radi udeležujejo učenja v starostno mešanih skupinah, saj z veseljem podelijo svoje izkušnje z mladimi in se od njih tudi veliko naučijo (Jarvis 2001 v Kump, 2009, str. 234). Fried in dr. (2000 v Kump, 2009, str. 234) so naredili raziskavo, v kateri se je pokazalo, da so se pri starih ljudeh, ki so se udeleževali medgeneracijskih programov, močno zmanjšali simptomi depresije, manj časa so namenili gledanju televizije, zvišala se je njihova aktivnost in povečale so se spretnosti za vsakodnevno reševanje problemov. Goff (2004 v Kump, 2009, str. 234) je opazil, da mladi ljudje, ki so se udeležili medgeneracijskega učenja, razvijejo sposobnost vživljanja v drugega, postanejo ustvarjalni, bolj odprti za nova spoznanja in ljudi, dajejo več pobud. Pridobili so tudi več občutka za socialno odgovornost in spoznali so, koliko prednosti se skriva v vseživljenjskem učenju. MacCallum in dr. (2006 v Kump, 2009, str. 235) so preučili učinke 120 medgeneracijskih programov in ugotovili, da obstaja veliko različnih prednosti in koristi izmenjave med generacijami, ti učinki se pokažejo na samem posamezniku in tudi skupnosti. Starim ljudem, ki so se udeležili medgeneracijskega učenja, se je izboljšalo počutje, postali so aktivnejši, naučili so se veliko novega, bolje so obvladovali simptome svoje bolezni, povečala se jim je lastna vrednost, doživljali so manj občutij osamljenosti, spet so se bolj vključili v skupnostno življenje, spomin in kognitivne sposobnosti so se izboljšale, z mladimi so postali prijatelji, spoznali so, kako smo si različni, naprej so prenašali svoje znanja o tradiciji in kulturi, imeli so višjo motivacijo, pridobili so raznolike socialne veščine in se naučili uporabljati nove tehnologije.

Poleg tega so se stari ljudje spet počutili bolj vredne kot prej, saj so videli, da so njihovi prispevki v družbi cenjeni in da jih mlajši sprašujejo po njihovih izkušnjah. Pri mladih udeležencih so se učinki medgeneracijskih programov opazili na področju osebnosti – povečal se je občutek lastne vrednosti, postali so bolj družbeno odgovorni, niso bili več toliko osamljeni, o starih ljudeh so imeli bolj pozitivno mnenje kot prej, spoznali so, da stari še zdaleč niso homogena skupina, naučili so se veliko novega, izboljšali so svoj učni uspeh, bolje so brali, postali so manj pesimistični, pridobili so veščine za soočanje s problemi, kot so npr. tvegano uživanje drog, nasilništvo, asocialno vedenje. Strokovnjaki so celo ugotovili, da so se skozi skupnostno učenje zmanjšali stereotipi in predsodki ter da ima to učenje dobrodejne učinke na rekonstruiranje socialnega dela.

Cvetka Hribar (2003, str. 28) iz Doma za varstvo odraslih Velenje se je osredotočila na medgeneracijska srečanja v njihovem domu. Zapisala je, da medgeneracijska srečanja niso samo razvedrilo za stare, ampak zagotavljajo tudi možnost, da se mladi spoznajo s starostjo, naučijo se biti empatični in razvijejo toleranco ter razumevanje drugačnosti. In po njenem najpomembnejše: spodbujajo osebno rast, povišajo njihov občutek lastne vrednosti in postanejo bolj samozavestni. Na drugi strani mladi ljudje prinesejo svežino in prijetno atmosfero med stare ljudi; pogosto jim nadomestijo vnuke. Zdi se ji zelo pomembno, da so mladi pripravljeni poslušati, ko stari z njimi delijo svoje življenjske modrosti (naš prevod).

V Sloveniji deluje tudi Hiša sadeži družbe. Medgeneracijski programi, ki jih hiša nudi, poskušajo upoštevati potrebe in zmožnosti stare in mlade generacije. Poudarjajo izmenjavo znanj in izkušenj med generacijami, učenje skozi vse življenje, spodbujajo nove možnosti zaposlovanja. Njihovi projekti povezujejo prostovoljce s starimi ljudmi. Ves čas imajo veliko delavnic, uporabniki pa lahko pridejo v hišo kadarkoli, tudi takrat, ko ni predvidenega določenega dogajanja (Narat, Rakar, Boškić, Boljka, Kobal Tomc, 2012, str. 78).

Ksenija Ramovš (2013, str. 6), ki je raziskovala medgeneracijsko sožitje in solidarnost, pravi, da če človek želi kakovostno preživeti starost, je to zelo povezano z dejstvom, kako se posamezniki razumejo med sabo. Kakovostno staranje je torej odvisno tudi od razumevanja med generacijami, saj se stari ljudje pogosto družijo z drugimi generacijami.

Kot je ugotovila K. Ramovš (2013, str. 18), med ljudmi, starimi 50 let ali več, obstaja stališče, da stari in mladi drug drugega enako dobro razumejo.

Ksenija Ramovš (2013, str. 19) opisuje, da večina ljudi v raziskavi meni, da bi se stari morali učiti razumeti mlade in kako z njimi komunicirati. Avtorica pravi, da se stari ljudje želijo dobro razumeti z mlajšimi, ampak jim to večkrat ne gre dobro od rok. Zato meni, da bi bila zaželena formalna podpora in pomoč, to bi lahko storili z vpeljavo medgeneracijskih vsebin v učne načrte in z uvajanjem medgeneracijskega prostovoljskega druženja, ki bi lahko ogromno pripomoglo k boljšem sožitju med generacijami.

Tudi Miran Lavrič in Sergej Flere (2011) sta raziskovala pripravljenost mladih (ki sicer ocenjujejo, da so odnosi med generacijama napeti) na medgeneracijsko sodelovanje. Ugotovila sta, da se mladim zdi zelo velik problem, da bo v bližnji prihodnosti vedno več starih in vse manj mladih. Veliko mladih meni, da so odnosi med mlado in staro generacijo

napeti, zelo malo jih je mnenja, da je v družbi bolje poskrbljeno za mlade kot stare, malo manj kot polovica pa jih pravi, da se jim zdi, da država bolje poskrbi za stare ljudi.

Jože Ramovš, Maja Rant in Tina Lipar (2016, str. 14, 15) so izvedli raziskavo o pripravljenosti za medgeneracijsko prostovoljstvo na območju občine Ivančna Gorica. Pravijo, da odgovori, ki so jih prejeli, korenito ovržejo stereotipe o prostovoljstvu in medgeneracijskem povezovanju, da naj bi bilo malo ljudi pripravljenih postati prostovoljec in se družiti s starimi ljudmi, da naj bi bile pripravljene to delati samo ženske ali starejši ljudje.

Ugotovili so, da sta kar dve tretjini ljudi pripravljeni prostovoljsko obiskovati starejše. Ta pripravljenost je nekoliko večja ravno v študentskih letih in po upokojitvi. Ugotovili so, da je med spoloma pripravljenost biti medgeneracijski prostovoljec precej izenačena. Dodali so, da ker danes delajo v organizacijah, ki se posvečajo medgeneracijskemu prostovoljstvu, predvsem ženske, je treba nameniti podatku posebno pozornost. V raziskavi so ugotovili, da bi si štirje od petih ljudi v celotni populaciji želeli, da jih v starosti obiskuje prostovoljec. (2016, str. 20).

Avtorji pravijo, da je del vlog, ki sta jih za razvoj posameznika in skupnosti v zgodovini opravljala krvno sorodstvo in krajevno sosedstvo, v sedanji družbi prešel na sodobne formalne in neformalne skupine, na prijateljevanje po osebni svobodni izbiri, na proizvodno sodelovanje v službi in na prostovoljstvo (Ramovš, Rant, Lipar, 2016, str. 6).

1.4.2.2. Pomanjkanje raziskav o medgeneracijskem učenju v Sloveniji

Sonja Kump (2009, str. 237) je zapisala, da Sloveniji za zdaj manjka bolj poglobljenih raziskav o učenju med različnimi generacijami. Po njenem mnenju so povedni rezultati ene raziskave, kjer so anketiranci povedali, da pri njih medgeneracijsko učenje poteka le v krogu družine. Z nobenimi odgovori niso zaznali organiziranega medgeneracijskega učenja.

Strategija varstva starejših do leta 2010 si je med drugim zadala cilj, da bi se mlada generacija morala seznaniti z značilnostmi staranja in bi se morala opremiti z znanji za kakovostno medgeneracijsko sožitje. V to spada tudi razvijanje socialnih veščin (delo kot prostovoljci) in učenje mladih o pridobivanju spretnosti medgeneracijskega komuniciranja. Strategija je te cilje želela doseči s primernim obravnavanjem sožitja med generacijami v

šolskih gradivih, vključitvijo starih ljudi in njihovega znanja v šole, informiranjem učiteljev in vzpostavitev različnih centrov, kjer bi se srečevale generacije in si pomagale pri novih tehnologijah, pri uporabi telefonov in računalnikov itd. (Kump, 2009, str. 237).

Jana Mali (2009, str. 245) piše, da danes ljudje mlade, srednje in stare generacije le redko sodelujejo. Sodobna družba stare ljudi izključuje in jih odriva na rob. Vendar je problem, ker generacije med seboj sploh nimajo nobenih možnosti, da bi začeli s komuniciranjem, ko pa se to vseeno zgodi, pa se pri komuniciranju zatakne. J. Mali (2009, str. 245) pravi, bo človek vedno ostal socialno bitje, ne glede na razvoj tehnologije. Meni, da oseba potrebuje druge ljudi, se mora z njimi družiti, izmenjavati poglede in izkušnje. Pravi, da je prav trenutno stanje, ko med generacijami ni komuniciranja, to velika priložnost za nove oblike sodelovanja med generacijami, kar bi povzročilo sožitje.

1.4.3. Pobude za vzpostavljanje boljšega medgeneracijskega sodelovanja v domovih za stare

Jana Mali piše tudi o tem, da se mora medgeneracijsko sodelovanje v domovih za stare še zelo izboljšati, čeprav so predstavniki srednje generacije večinoma v domovih zaposleni in vodijo aktivnosti in storitve oskrbe za uporabnike doma (2009, str. 251). V manjšem obsegu obstaja povezovanje mlade in stare generacije, kjer gre za prostovoljno druženje mladih (običajno študentk) s starimi ljudmi (2009, str. 254).

Po J. Mali (2009, str. 256) bi za kakovostno povezovanje generacij morali tudi spremeniti mišljenje o starosti in staranju. Meje, ki so včasih obstajale in ločevale različne starostne skupine, danes niso več enake. Na razmerja med generacijami je potrebno pogledati z drugačnim pogledom kot do sedaj. S tem bi tudi pridobili nova spoznanja o kakovostnem življenju v starosti (Mali 2009, str. 256).

1.4.4. Mladi in stari se ne razlikujemo tako zelo – viri ustvarjalnega učenja se skrivajo v sožitju generacij

Tudi Hubert Požarnik (1981, str. 77 in 78) piše o razlikah med starimi in mladimi. Mladi in stari ljudje se še zdaleč ne razlikujejo toliko, kot si ljudje običajno mislijo. Raziskava, ki so jo izvedli že pred več kot tridesetimi leti pri več tisoč ljudeh, starih med 16 in 69 let, je jasno pokazala, da se vrsta osebnostih potez s staranjem ne spreminja. Nobenih razlik niso našli v razdražljivosti, notranji občutljivosti, vztrajnosti, popustljivosti, čustvenosti, stopnji zaskrbljenosti, odločnosti, egocentričnosti, samokritičnosti in želji po uveljavljanju. Kako

močna je na primer želja po razširitvi osebnosti v drugi polovici življenja, kažejo podatki raziskave o osebnih željah starih ljudi. Če bi bilo mogoče, bi stari ljudje predvsem radi potovali, živeli bolj družabno, imeli več časa za svoje interese in za izobraževanje.

O starih ljudeh v Sloveniji je pisala tudi Gabi Čačinovič Vogrinčič (2014, str. 8). Pravi, da je bilo v Sloveniji na področju skrbi za ljudi že veliko narejenega, a smo šele na začetku poti pri ustvarjanju pogojev za sodelovanje vseh generacij. Avtorica (ibid.) meni, da se viri ustvarjalnega učenja skrivajo prav v sožitju generacij.

G. Čačinovič Vogrinčič (2014, str. 8):

»Svet, v katerem živimo, potrebuje povezanost vseh generacij v pogovoru, ki se nikoli ne konča, ker je odprt za vse, tako da vsi, otroci, odrasli in stari govorijo o sebi in svojih izkušnjah, preverjajo, ali so se razumeli, da bi si odgovorili in dogovorili o tem, kako bomo živeli«.

Dodaja, da moramo vsi sooblikovati svet, kjer bo dovolj prostora za vse, začnemo pa lahko z odkrivanjem virov, negovanjem ustvarjalnosti v družini in ohranjanjem ustvarjalnosti v službenem okolju (2014, str. 8).

1.4.5. Primer stikov med mladimi in starimi ljudmi, ki niso v sorodstvenem razmerju

V Kataloniji so razvili tudi projekt »posvojen stari starš« [»adoptive grandparent«]: odnos med mladim in starim človekom v institucionalnem okolju. Projekt posvojitve starega starša je bil ustvarjen v devetdesetih v Barceloni. Temeljlil je na odnosu med mladimi in starimi ljudmi: otroci, stari 11 in 12 let, iz javne šole, ter stari ljudje, ki živijo v domu za stare. Cilj projekta je bilo ustvariti stabilne odnose med najstniki, ki imajo malo stika s svojimi starimi starši, in stari ljudje brez vnukov, ki pa si želijo ustvariti prijateljske odnose s temi najstniki. Fantje in punce so izbrali starega človeka na podlagi branja življenjske zgodbe, ki je bila pred tem narejena v domu za stare. Vsak izmed starostnikov je bil izbran s strani enega ali več najstnikov in skozi njihov predmet so imeli planirana institucionalna srečanja s starimi ljudmi. Srečanja pred božičem in veliko nočjo, ekskurzije, kulturni obiski, zabava in aktivnosti za prosti čas. Uspeh projekta je bil opazen od prvih šest mesecev naprej. Nekateri odnosi so močno presegli institucionalne okvire; najstniki s svojimi starši so obiskali starega človeka tudi za nenačrtovana praznovanja, na primer rojstne dni. Projekt je prav tako dal možnost pokazati zelo mladim fantom in puncam soočiti se s smrtjo, ko je kakšen od posvojenih starih staršev umrl. To dejstvo so

obravnavali kot zelo pozitivno za razvoj najstnika (Trescastro, Baquero, 2003, str. 165, 166) (naš prevod).

1.5. STANOVANJSKA PROBLEMATIKA MLADIH LJUDI

1.5.1. Podaljšano bivanje mladih v izvorni družini

Alenka Temeljotov Salaj in Bojan Grum (2016, str. 77) sta naredila medkulturno primerjavo medgeneracijskega sobivanja (znotraj družine) starih in mladih. Že predhodne raziskave so pokazale, da skoraj pol mladih Evropejcev še vedno živi pri starših, od katerih jih nekaj pravi, da ne grejo živeti na svoje, ker ne obstaja dovolj finančno dostopnih stanovanj, nekaj manj jih pravi, da se ne odselijo, ker imajo doma razne ugodnosti, in nadaljnjih nekaj, da se še niso odselili zato, ker se bodo kmalu poročili in preselitev načrtujejo takrat. Čisto majhen odstotek mladih je takih, ki so še vedno doma zato, ker morajo finančno poskrbeti za starše. Avtorja (2016, str. 77) pišeta, da Slovenija spada v sam vrh evropskih držav, če pogledamo število mladih ljudi, ki še vedno prebivajo pri starših. Slovenija je uvrščena na drugo mesto v Evropi, takoj za Slovaško in pred Italijo. Mirjana Ule in Metka Kuhar (2003 v Temeljotov Salaj, Grum 2016, str. 77) sta raziskali, da mladi najbolj pogosto kot krivca navedejo nerešen stanovanjski problem.

Podobno piše tudi Srna Mandič (2009, str. 419). Pravi, da se Slovenija uvršča med tri države z najvišjim odstotkom mladih, ki še vedno živijo pri starših. Velik vpliv gre pripisati dejstvu, da imamo razdrobljen trg dela, ki mladim otežuje vstop, mladim ljudem pa tudi pomaga širša družina, ki s tem nenamerno povzroči, da se mladi kasneje odselijo. Država pri dostopnosti stanovanj ne naredi veliko, mladi težko dobijo stanovanje za najem in celo izjemno težko stanovanjsko posojilo. Tako obstaja stanovanje in zaposlitev v korelaciji, mladi dalj časa ostajajo doma, da lahko bolje zaslužijo, čez nekaj časa se jim tako nabere dovolj prihrankov, da si lahko privoščijo stanovanje.

Prav tako o podaljšanem bivanju v izvorni družini v Sloveniji piše Metka Kuhar (2012, str. 366). Zapisala je, da med mladimi, starimi od 18 do 24 let, še vedno živi skupaj s starši kar 90 odstotkov mladih žensk in moških, med mladimi, starimi od 25 do 29 let, pa še vedno okoli 60 odstotkov žensk in moških. Zanimiv je podatek, da med tistimi, starimi nad 30 let, še vedno obstaja okrog 40 odstotkov moških in okrog 35 odstotkov žensk, ki živijo doma.

1.5.2. Dejavniki podaljšanega bivanja s starši

V zadnjem času so bile ekonomske razmere na zahodu vse slabše. Razlike med državami se najbolj pokažejo pri obravnavanju mladih – kakšen je njihov položaj na trgu dela, kakšen je stanovanjski trg (večina stanovanj je lastniških), koliko se ljudje lahko zanašajo na vire finančne pomoči, kakšni so vzorci vloge družine v družbi oz. kakšen je tip sorodstvenih vezi. Ti dejavniki na ravni družbe se neposredno zrcalijo na raven posameznika (Billari et al. 2001, 2005 v Kuhar, 2012, str. 368).

Kot piše M. Kuhar (2012, str. 369), vsi kazalci kažejo na nespodbudne dejavnike odseljevanja mladih ljudi od staršev. Najbolj pereče teme so finančno nedostopna stanovanja, premalo stanovanjske ponudbe (še posebno v Ljubljani), velik delež lastniških stanovanj. Kar 90 odstotkov stanovanjskih objektov je v zasebni lasti. Slovenija spada tudi med države, ki imajo najmanjše najemne sklade, te so se zmanjšale najbolj radikalno med časom tranzicije. Cene za stanovanja in zazidljive parcele so izjemno visoke, tudi če jih primerjamo z večjimi evropskimi mesti (Mandič 2007 v Kuhar, 2012).

1.5.3. Vpliv socialno - ekonomskega položaja na osamosvojitve od staršev

S študijo Mladina 2010 (2010, str. 294) so pokazali, da v povprečju tisti mladi, ki so študirali, prej odidejo od doma kot njihovi vrstniki. To bi lahko bilo povezano z malo višjim mesečnim prihodkom, ki ga običajno dobivajo bolj izobraženi. Lahko da obstaja povezava tudi med osebnostnimi značilnostmi tistih mladih, ki so uspešni v šolanju in odhodom od doma – precej možno je, da so ti mladi bolj usmerjeni v prihodnost (Kuhar 2012, str. 370).

1.5.4. Medgeneracijsko sobivanje v razširjeni družini ni pokazatelj dobrega sožitja in solidarnosti

Rezultati raziskave Alenke Temeljotov Salaj in Bojana Gruma so pokazali, da samski udeleženci v večji meri živijo v skupnem gospodinjstvu s starši kot udeleženci v zvezi. Udeleženci, ki živijo pri starših, so bolj nezadovoljni kot udeleženci, ki bivajo v svojem ali najemniškem stanovanju. Udeleženci, ki živijo v skupnem gospodinjstvu s starši, izražajo višja pričakovanja glede tega, da bi v svojem gospodinjstvu (v svojem najemniškem ali lastniškem stanovanju) imeli večji občutek samostojnosti.

Raziskava, ki sta jo naredila A. Temeljotov Salaj in B. Grum (2016, str. 77), potrjuje njuno hipotezo, da bivanje mladih in starih v razširjeni družini ni pokazatelj dobrega medgeneracijskega sožitja in solidarnosti, ampak prej izraža širše družbene in kulturne procese, ki uravnavajo življenje vse družbe in posameznikov. Po njenem raziskava tudi

kaže, da se tradicionalni prehodi v odraslost odvijajo drugače kot včasih, takrat je bilo običajno, da najprej zaključijo z izobrazbo, se zaposlijo, odselijo od staršev in šele nato začnejo ustvarjati svojo družino.

1.5.5. Stanovanjski problem v Mestni občini Ljubljana

Mandič (2007b, str. 48) pravi, da se mora Mestna občina Ljubljana še bolj intenzivno kot druge občine spopadati s problemi na stanovanjskem področju, ki so skupek sprememb političnega in ekonomskega sistema. Ljubljana namreč spada med eno izmed najbolj obremenjenih območij, v njej živijo tudi različne ranljive skupine, ki so v neposredni odvisnosti od sistemskih politik, ki jim lahko olajšajo ali otežijo možnost stanovanja.

1.5.6. Povezava med dostopnostjo stanovanj in osamosvojitvijo mladih

S. Mandič (2007a, str. 13) med drugim piše o razpoložljivosti stanovanj kot dejavniku prehoda v prvo samostojno stanovanje. Strošek samostojnega stanovanja po njenem mnenju mora biti dovolj nizek, da si ga mladi lahko privoščijo, saj so ti skupina, ki ima neredne dohodke ali ti niso visoki. Mulder (2006 v Mandič, 2007, str. 13) pravi, da se mladi ljudje zelo težko preselijo in ustvarijo svoje gospodinjstvo zaradi velikega deleža stanovanj v zasebni lasti, nedostopnosti stanovanjskih posojil in izjemno dragih stanovanj.

Tudi manjše število stanovanj, ki bi lahko služila kot samska gospodinjstva, je eden od dejavnikov, ki povzroča kasnejše odseljevanje mladih od doma v južni Evropi (Iacovou 2002; Aasve in dr. 2002 v Mandič 2007, str. 13).

1.5.7. Študentska stanovanja in študentski domovi

S. Mandič (2007, str. 14) pravi, da so druga stanovanjska možnost študentska stanovanja. V primerjavi s svojimi vrstniki s severa Evrope morajo mladi Južnoevropejci poiskati stanovanje ali sobo na zasebnem trgu, med nešteto stanovanji (Allen in dr. 2004 v Mandič, 2007, str. 14).

Ob tem moramo biti zelo pozorni na kakovost nastanitve. Feijten in Mulder (2002, str. 705 v Mandič, 2007, str. 14) med prvo samostojno stanovanje uvrščata življenje v študentskem domu samo, če je študentu na voljo za uporabo celo leto in če imajo možnost koristiti tudi kuhinjo, rekreacijske in druge prostore.

Igor Seljak (2000, str. 68) je pisal o bivanju študentov v študentskih domovih. Leta 2000 je zapisal, da je še najbolj aktualno pomanjkanje prostora v študentskih domovih. Zapisal je, da v med študijem na fakulteti veliko študentov odide s kraja stalnega prebivališča in si

najde začasno bivališče v kraju študija. Po njegovem je za študente pri nas še vedno najustreznejša oblika bivanja študentski dom, kjer sta mesečni znesek in standard, ki jim je na razpolago, najbolj v sorazmerju. Hkrati meni (2000, str. 69), da nudijo študentski domovi veliko možnosti za socializacijo. Izvedli so anketo med uporabniki in potencialnimi uporabniki študentskih domov in izvedeli, da imajo študentje predvsem veliko željo po večji zasebnosti. Poleg tega so ugotovili še, si mladi ljudje želijo stanovati v prostorih, ki so namenjeni samo zanje in da v študentskem domu kot negativno lastnost vidijo pomanjkanje zasebnosti in miru (Seljak, 2000, str. 71).

Tudi Igor Brlek (Kapitanovič, 2016) iz Študentskih domov Ljubljana ocenjuje, da so študenti večinoma zadovoljni z bivanjem v študentskih domovih. Opaža pa, da jih vedno več želi enoposteljne sobe, vendar pri sedaj razpoložljivih kapacitetah ne morejo vsem ugoditi, zato na preselitev v enoposteljno sobo čakajo kar dolgo. Da si vse več študentov želi mirnega bivanja, opazajo tudi v Študentski organizaciji Slovenije. Po njihovem je morda razlog v bolonjskem sistemu, ki od študentov terja veliko več sprotne dela.

Kapacitete z leti ostajajo približno enake, tistim, ki sobe ne uspe dobiti v študentskih domovih, preostane bivanje pri zasebnikih, kar pa je praviloma dražje, a omogoča več raznolikosti. Stanarine v javnih študentskih domovih se gibljejo od 60 evrov do več kot 200 evrov, cene pa določajo domovi sami (Kapitanovič, 2016).

1.6. OPIS PRIMERA MEDGENERACIJSKEGA SOBIVANJA NA NIZOZEMSKEM

Na spletni strani Vala 202 je bil v oddaji Reakcija predstavljen primer medgeneracijskega sobivanja za Nizozemskim, ki me je tako navdušil, da sem se odločila raziskati pripravljenost na take načine bivanja v Sloveniji. Na tem mestu povzemam, kaj so v oddaji povedali.

»Starejši ne želijo biti ranljivi in ne potrebujejo zgolj in samo nege. Želijo živeti in se zabavati tudi z nami, študenti. Družimo se, skupaj popivamo, plešemo, z vozički dirkamo po hodnikih in se veliko smejimo«. Tako je sobivanje s študenti opisal zdaj 23-letni študent urbanizma Jurriën Mentink. Je eden od šestih mladih, ki živijo skupaj s starejšimi. Skupnosti se je pridružil že pri devetnajstih, njegovo življenje je bilo prej, kot pravi, zelo dolgočasno. Gea Sijpkens, vodja skupnosti starejših Humanitas iz nizozemskega mesta Deventer, v katerem živi 160 starostnikov, je povedala, da se je pred leti na Nizozemskem

spremenil sistem oskrbe starejših, zato je začela razmišljati izven ustaljenih okvirjev. Želela si je, da se stari ljudi v njenem domu vsaj enkrat na dan nasmejijo. Ugotovila je, da stroškov ne more povečevati, ima pa na voljo kakšno od sob. In rekla si je, da sobe pa iščejo študentje, ki nimajo veliko denarja za najem stanovanja. Tako je potem leta 2012 steklo to medgeneracijsko sodelovanje.

Jurriën je povedal, da je med študijem iskal sobo. Za 10 kvadratnih metrov veliko sobo s souporabo kuhinje in kopalnice bi moral plačati 400 evrov. Potem pa je izvedel, da v Humanitasu iščejo študenta za bivanje s starejšimi in sprva mislil, da bi težko živel tako. Ker pa je pred leti izgubil babico in dedka, ki sta mu bila blizu, se mu je zdelo vredno poskusiti. Vodja je ocenila, da je primeren in tako je pristal v domu.

Vodja je dodala, da študente izbira sama. Najprej njihovi študenti med prijavljenimi izberejo tri, ki se jim zdijo primerni, nato pa jih ona opazuje pri komunikaciji z njihovimi oskrbovanci. Glede na to, kakšen odnos razvijejo z njimi, izbere primernega. Sprva so bili vsi, tako zaposleni kot stanovalci, proti. Čez čas pa jih je prepričala, da vsaj poskusijo in da lahko kadarkoli to sodelovanje opustijo. Pa ga niso, saj je taka oblika medgeneracijskega bivanja prinesla odlične rezultate.

Preden se je na Nizozemskem razvil tak koncept, nihče ni verjel, da lahko obstoji. Vsi v tej skupnosti in družbi so bili proti, ker so menili, da »študentje se pa samo opijajo, kadijo, se drogirajo in seksajo ves čas«. Za starejše pa so mladi mislili, da so dolgočasni, da nimajo občutka za higieno, da smrdijo. Jurriën je povedal, da ko so se dejansko spoznali in se pogovarjali, so se predsodki razblinili. Tudi med osebjem, ki jih je bilo strah, da jih bodo študentje izpodrinili.

Tudi Gea Sijpkens se strinja in pravi, da je življenje v domu takoj postalo bolj lahkotno in sproščeno. S starejšimi se mladi lahko vedno družijo, ni pa to obveznost. Vsak večer, od ponedeljka do petka, je eden od študentov zadolžen za druženje ob večerji. Pripravijo si palačinke in si govorijo o preživetem dnevu, potožijo o problemih. Tudi če je treba kaj popraviti ali iti v trgovino, jim priskočijo na pomoč.

Študentje imajo svojo sobo s kopalnico in kuhinjo, imajo svojo zasebnost. Na mesec pa opravijo 30 ur v obliki druženja s starejšimi. Za njihov preostali čas vodja nima pojma, kaj delajo. Pravi, da oni samo živijo tukaj in niso del oskrbe starejših. Le živeti morajo skupaj kot dobri sosede, to je vse.

Gea Sijpkas pravi, da se skupaj lotijo tudi zahtevnejših projektov. Eden od študentov goji svojo zelenjavo, 91-letnik pa mu pomaga pri marketingu. Starejši so zelo ponosni, da lahko sodelujejo, da so zaželeni. In kako je Gea Sijpkas izbrala študente, glede na to, da so vsi mislili, da bo to pomenilo študentsko zabavo do jutranjih ur?

Bodimo pošteni, zakaj mislimo o starejših vedno kot o ranljivih osebah, ki jih je potrebno zaščititi? So odrasli, živijo že osemdeset let ali več, vsi naši starejši recimo redno s študenti igrajo beerpong, pивski tenis. Na mizo položijo kozarce, napolnjene s pivom in iz ene strani na drugo mečejo pink ponk žogico. In ko zadeneš kozarec, ga moraš tudi izprazniti. Igre je konec, ko zmanjka kozarcev in seveda ko je pivo v želodcih. Je študentska igra, ki jo naši oskrbovanci obožujejo.

Sedaj stari ljudje v domu zanikajo, da so bili kdaj proti. Po mnenju Gea Sijpkas je torej sobivanje uspelo. V vsem tem času jo je presenetilo, kako starejši ljudje radi opravljajo, ko vidijo, da ima na primer ena študentka novega fanta.

Jurriën Mentink pa pravi, da so pogovori tudi resni.

No, poleg priljubljenega opravljanja starejše zelo zanima tudi naš študij. Ko jim povem, da študiram urbanizem, večinoma sploh ne vedo, kaj to je in tako imamo temo za pogovor. Presenetilo me je, da se na moj uspeh pri študiju odzovejo zelo čustveno, kot da bi bil njihov.

Gea pravi, da nekateri študente vidijo kot svoje vnuke, drugi jih vidijo kot hišne ljubljence, ki so pač v bližini in jih lahko crkljajo, najraje pa svojim družinam pripovedujejo o odštekanih stvareh, ki jih počnejo skupaj z mladimi. Od dirkanja z invalidskimi skuterji do tega, da se dame pretirano uredijo in z mladimi plešejo swing. Gea je tudi navdušena in presenečena nad učinki, ki so se pokazali pri mladih. Pravi, da so študenti, ki živijo skupaj v tej skupnosti, postali čudoviti, odgovorni odrasli. Živeč v tej skupnosti so razvili sočutje, skrb, povezali so se s starejšimi, naučili so se, da če za nekoga nekaj narediš in dobiš nazaj nasmeh, si nagrajen.

Jurriën se strinja, da so izkušnje, ki jih pridobiva s sobivanjem s starejšimi, enako pomembne kot formalna izobrazba. Pravi, da mu je življenje tam dalo neko drugačno družbeno izkušnjo, ki bi jo moral dobiti vsak. Ker živi s starejšimi, ima Jurriën, kot pravi, bolj uravnoteženo življenje. Doživel je najbolj nepričakovane in čudovite stvari. Ko pride domov, ga pričaka starejša gospa v stolu, v katerem prebije ves dan in ga vpraša: »Kako si

kaj preživel dan?« in po njegovo to šteje, stik, umirjenost. Ni pa tudi vse lepo. Odkar živi tam, je v domu umrlo že več kot petdeset oseb, nekatere je poznal dobro, druge manj. Se je pa od njih naučil, da smrt sicer pomeni konec, a da je le del življenja. Naučil se je drugače gledati na svet.

Gea je še povzela, da so tak način sobivanja generacij po njihovem modelu razvili zdaj še v Helsinkih na Finskem, v Veliki Britaniji pa se ravno odločajo zanj. Prav tako so s takim modelom začeli v ZDA, v francoskem Lyonu sicer bolj togo, k njim pa po izkušnje in znanje prihajajo tudi iz Avstralije in Japonske. Tudi v Španiji mostove med generacijami na tak način s sobivanjem več generacij gradijo že več kot dvajset let. Ker gre za odličen projekt, se je odločila, da pripravi tudi priročnik in z drugimi tako deli to čudovito izkušnjo (Habič, 2017).

Primer, ki je navdušil mene in tudi že nekatere moje prijatelje, se mi na nek način zdi znanilec novih, drugih časov, ko ljudje med sabo ne bomo več povsem ločeni po zaprtih institucijah. Mislim tudi, da lahko služi kot odličen primer, da se da vzpostaviti tovrstno sobivanje.

2. PROBLEM

Za pisanje diplomske naloge z naslovom Oblike skupnega bivanja starih in mladih ljudi v Sloveniji sem se odločila iz treh razlogov. Prvo misel na to sem dobila v drugem letniku fakultete, ko sem v okviru prakse obiskovala gospo v domu za stare. Čeprav se mi je zdel tisti dom prijeten in je bila stanovalka zadovoljna z življenjem v njem, se mi je zdelo, da so stari ljudje v njem vseeno odrinjeni na družbeni rob, vsakokrat, ko sem vstopila v institucijo, se mi je zazdelo, kot da sem iz »zunanjega« sveta prišla v »notranjega«, v čisto posebno okolje, kjer veljajo malo drugačna pravila in so vzpostavljeni drugačni odnosi. Pomislila sem, kako bi bilo, če bi med nami obstajalo manj meja in bi bili stari ljudje bolj vidni v družbi, hkrati bi imeli ostali manj predsodkov do njih in bi mlajši videli, da je starost sestavni del življenja.

Drugi razlog je, da sem na spletni strani Vala 202 zasledila prispevek z naslovom Medgeneracijsko sobivanje na Nizozemskem (Habič, 2017), ki me je navdušil do te mere, da sem se vprašala, če bi lahko tudi v Sloveniji vzpostavili sistem skupnega bivanja starih in mladih ljudi, naj bo to v domovih za stare ljudi, v hiši starega človeka ali v stanovanjih, preoblikovanih prav v ta namen.

Tretji razlog je, da tudi ko sem sama kdaj razmišljala o tem, kako bi želela živeti, ko bom stara, si nisem kot prve možnosti predstavljala doma za stare. Vsaj ne v taki obliki, kot jih poznamo sedaj. Želim si živeti v prijetnem okolju, ohraniti svojo zasebnost in čim več samostojnosti, hkrati pa ne želim biti osamljena in izločena. Kot dobra možnost se mi je zdelo skupno bivanje starih in mladih ljudi, pri čemer oboji ohranjajo svojo zasebnost, hkrati pa se družijo in si pomagajo pri vsakodnevnih opravilih, ne pa pri negi oziroma skrbi za osebno higieno.

Z diplomsko nalogo sem želela raziskati, če so stari in mladi ljudje v Sloveniji pripravljeni sprejeti oblike bivanja starih z mladimi – medgeneracijsko sobivanje. Kot eno od možnih oblik bivanja poznamo model, ki so ga razvili v Deventerju na Nizozemskem (Medgeneracijsko sobivanje na Nizozemskem, 2017); v domu za stare, v zameno za preživetih nekaj ur na teden s starimi ljudmi, mladi ljudje živijo brezplačno in imajo svojo sobo, kuhinjo ter kopalnico.

Raziskava bo prinesla spoznanje o tem, ali so stari pripravljeni živeti skupaj z mladimi ljudmi in ali so mladi pripravljeni živeti skupaj s starimi ljudmi. Raziskala bom tudi, kaj so

možni zadržki, ki jih imajo pri tem eni in drugi. Preverila bom, kakšne prednosti bi za ene in druge lahko prineslo tako sobivanje.

Raziskava lahko služi vsem organizacijam, ki se kakorkoli ukvarjajo s starimi ljudmi (domovi za stare, dnevni centri aktivnosti za starejše, društva upokojencev, nevladne organizacije, centri za socialno delo, univerza za tretje življenjsko obdobje), snovalcem zakonodaje, starim in mladim ljudem ter širši družbi. Pomaga pri razvijanju socialnega dela na področju starih ljudi, kjer iščemo tudi inovativne oblike bivanja starih. Ozavešča širšo javnost in prinaša k nam zavedanje o dobrih praksah iz tujine.

2.1. Raziskovalna vprašanja

- Kakšne oblike sobivanja mladih in starih že poznamo?
- V kakšni obliki sobivanja so stari ljudje pripravljeni sprejeti mladega človeka medse?
- Kaj bi po mnenju starih ljudi s sobivanjem z mladimi pridobili stari ljudje?
- V kakšni obliki sobivanja so mladi ljudje pripravljeni živeti s starimi ljudmi?
- Kaj bi po mnenju mladih ljudi s sobivanjem s starimi ljudmi pridobili mladi?

3. METODOLOGIJA

3.1. Vrsta raziskave

Raziskava je kombinacija kvantitativne in kvalitativne metode ter je deskriptivna.

»Pri kvantitativnih raziskavah zbiramo številčne podatke o pojavih, ki nas zanimajo. Te podatke nato preštevamo in jih kvantitativno analiziramo« (Mesec 1997, str. 40). Zbrala sem količinske podatke starih in mladih ljudi, ki so me zanimali, in jih nato računalniško obdelala v programu Excel. »V kvalitativnih raziskavah pa zberemo besedne opise, ki se nanašajo na raziskovani pojav [...] Pogosto se v raziskavah kombinirata oba pristopa: številčne podatke dopolnimo z opisi« (Mesec, 2013, str. 85). Da bi se lahko anketiranci v moji raziskavi izrazili s svojimi besedami in opisali svoje mnenje o pojavu, sem oblikovala eno odprto vprašanje. Odgovore sem nato analizirala s pomočjo kategorij.

»Namen deskriptivne raziskave je kvantitativno opredeliti ali oceniti osnovne značilnosti preučevanega pojava, ali ugotoviti obstoj in jakost zveze med dvema ali več pojavi« (Mesec 1997, str. 38).

V raziskavi bom pridobila podatke o tem, v kakšni obliki so pripravljeni stari in mladi ljudje živeti skupaj, kaj bi s takšnim sobivanjem eni in drugi pridobili ter kakšne pomisleke imajo glede skupnega bivanja.

3.2. Raziskovalni instrumenti in viri podatkov

Merski instrument, ki sem ga za raziskavo uporabila, je anketni vprašalnik, ki ga anketiranci izpolnijo sami. Anketna vprašalnika sem sestavila na podlagi prebrane literature in raziskovalnih vprašanj, ki sem si jih postavila.

Sestavila sem dva vprašalnika: enega za stare ljudi, ki je sestavljen iz 17 vprašanj, in drugega za mlade ljudi, prav tako iz 17 vprašanj. Vprašalnika sta sestavljena iz nekaj zaprtih vprašanj, nekaj kombiniranih vprašanj in iz odprtega vprašanja. Vprašalnik vsebuje tako instrument z enim indikatorjem kot tudi lestvico subjektivnega ocenjevanja. Anonimnost anketirancev je bila zagotovljena, saj nikjer ni bil zahtevan vnos njihovega imena.

Vprašalnika sem sestavila sama, zato sem ju predhodno testirala oziroma naredila preizkus merskega instrumenta. Dne 17. 5. 2018 sem osmim prijateljem iz vrst tabornikov, ki so stari od 18 do 27 let, razdelila vprašalnike in jih prosila, da jih izpolnijo ter mi podajo povratno informacijo.

Prav tako dne 17. 5. 2018 sem očetovi teti in njenim štirim prijateljicam ter svoji teti razdelila vprašalnike za stare ljudi in jih prosila za komentar glede razumljivosti vprašanj.

3.3. Populacija in vzorčenje

Opredelitev	Stari ljudje	Mladi ljudje
Časovna	21. 5. – 28. 5. 2018	21. 5. – 28. 5. 2018
Stvarna	Ljudje, stari 65 let ali več	Ljudje, stari od 18 do 30 let
Krajevna	Mestna občina Ljubljana	Slovenija

Tabela 3.1: Časovna, stvarna in krajevna opredelitev populacije

Populacija v moji raziskavi so vsi stari ljudje v Sloveniji, stari nad 65 let (tistim, ki so pri izpolnjevanju potrebovali pomoč, sem pomagala sama) in vsi mladi v Sloveniji, stari od 18 do 30 let. Ker bi bila celotna populacija prevelika, sem se odločila za priložnostni neslučajnostni vzorec. V raziskavo je bilo na koncu vključenih 142 pravilno izpolnjenih anket pri mladih in 64 pri starih ljudeh.

3.4. Zbiranje podatkov

Za vprašalnike za stare ljudi sem pisala osmim socialnim delavkam iz domov za stare v Ljubljani. Pet jih ni odgovorilo (Moste Polje, Vič Rudnik in enota Kolezija, Bežigrad, Šiška), ena (Fužine) je sodelovanje zavrnila, dve (gospa iz Doma upokojencev Center, enota Tabor in gospa iz enote Poljane) pa sta mi poslali pritrdilen odgovor. Tako sem se dne 22. 5. 2018 odpravila v Dom upokojencev Center, enota Tabor in tam v avli vprašala, če bi bil kdo pripravljen izpolniti vprašalnik. Dve gospe sta takoj pritrdili, vendar dodali, da želita imeti za to mir, tako da sta vprašalnik izpolnili malo kasneje v svoji sobi, jaz pa sem ga prišla iskat naslednji dan. Štiri druge uporabnice doma pa so tudi pritrdile sodelovanju, vendar na način, da sem jim jaz brala vprašanja in odgovore, saj ne vidijo več dobro. Naslednji dan, 23. 5. 2018, sem se odpravila še v Dom upokojencev Center, enota Poljane in tam sta se na moje povabilo k sodelovanju odzvala dva uporabnika, en moški in ena ženska. Obema sem pri izpolnjevanju pomagala.

V ponedeljek, 21. 5. 2018, sem po telefonu govorila z gospo z Univerze za tretje življenjsko obdobje v Ljubljani, ki mi je odgovorila, da lahko vprašalnike prinesem le še v petek, 25. 5. 2018, v skupino angleščine, saj so vse ostale skupine že v procesu zaključevanja in bi to zmotilo njihov potek. Tam sem dobila pravilno izpolnjenih 8 vprašalnikov.

Pisala sem tudi trem vodjem dnevnih centrov aktivnosti za starejše v Ljubljani. Dve (enoti Tržaška in Agrokombinatska) mi nista odgovorili, mi je pa v imenu vseh odpisala vodja vseh ljubljanskih Dnevnih centrov aktivnosti za starejše. Opozorila me je, da so uporabniki in uporabnice praviloma nenaklonjene raznim vprašalnikom in anketam, tako da jih je težko pritegniti k sodelovanju. Je pa privolila v sodelovanje, tako da sem v ponedeljek, 28. 5. 2018, poklicala vodjo enote Gosposvetska in se z njo dogovorila za sodelovanje. Istega dne sem osmim uporabnicam centra razdelila vprašalnike, ki so jih bile takoj pripravljene izpolniti. Tudi vodja Centra aktivnosti Fužine mi je odgovorila, tako da sem 22. 5. 2018 tja odnesla vprašalnike in jih odšla iskat 25. 5. 2018. Pravilno izpolnjenih sem dobila 22.

Prijateljica je prosila svojo babico in njenih deset prijateljev in prijateljic, če lahko izpolnijo vprašalnik, saj vsi obvladajo uporabo računalnika in so iz Ljubljane.

Mami, ki se enkrat na teden družijo tudi s starejšimi prijatelji in prijateljicami, ki vsi živijo blizu, sem prosila, če jim lahko na srečanju, 24. 5. 2018, razdeli tudi vprašalnike. Izpolnjenih sem dobila 8.

Prek družabnega omrežja facebook sem prosila nekaj svojih prijateljev, če lahko posredujejo vprašalnik naprej svojim babicam in dedkom.

Težko sem pridobila ljudi k sodelovanju, saj nisem imela dostopa do njih. Za sodelovanje sem prosila skoraj vse domove za stare v Ljubljani, vendar odgovora večinoma ni bilo oziroma je bil ta odklonilen. Tudi ko sem prišla v dva domova, sem lahko za sodelovanje prosila le tiste, ki so se zadrževali v avli. Od teh jih je nekaj potožilo, da so utrujeni, nekateri, da ravno zdaj ne morejo, tretji pa so imeli na obisku svojce ali prijatelje, tako da jih nisem motila. Tudi vodje nekaterih dnevnih centrov niso odgovarjali na e-maile, tako da večine njihovih uporabnikov nisem mogla doseči. Vsi so me tudi opozorili, da so njihovi uporabniki raziskavam nenaklonjeni. Predvidevam, da veliko starih ljudi živi doma in se ne udeležuje veliko aktivnosti, vendar jih seveda nisem mogla doseči v njihovih domovih, saj nikjer ne bi mogla dobiti njihovih podatkov. Na koncu sem od starih ljudi skupaj pridobila 64 pravilno izpolnjenih anket.

Za vprašalnik za mlade sem vse nagovarjala preko facebook-a in osebno v tednu od 21. 5. do 28. 5. 2018. Objavila sem v našo skupino FSD na facebook-u. Veliko prijateljem sem poslala zasebno sporočilo, ti so se po izpolnjevanju ponudili, da lahko posredujejo vprašalnik tudi naprej. Tako so objavili v skupine na facebook-u za prvi, drugi in četrtri

letnik FSD, na drugem letniku magisterija na Strojni fakulteti, na Fakulteti za agronomijo, na oddelku biopsihologije Univerze na Primorskem, v skupini študentskega doma na Topniški in na eni izmed zasebnih fakultet. Za izpolnjevanje sem prosila tudi svoje prijatelje in prijateljice iz taborniških vrst. Na koncu sem od mladih ljudi skupaj pridobila 142 pravilno izpolnjenih anket.

3.5. Obdelava in analiza podatkov

Način obdelave podatkov je kvantitativen in kvalitativen. Pridobljene odgovore (ki sem jih pridobivala s pomočjo spletnega orodja IKA - spletne ankete; vprašalnik za stare ljudi sem tudi natisnila in potem odgovore sama vnašala še v spletno verzijo) sem vnesla v program Excel in opravila statistično analizo, kvalitativne podatke pa sem najprej prepisala na poseben list, označila tiste, ki se ponavljajo, preostale pa razdelila glede na kategorije. Kategorije sem razdelila na pozitivna mnenja, niti pozitivna niti negativna mnenja in negativna mnenja. Znotraj pozitivnih sem pri mladih naredila podkategorije iz besed, ki so jih uporabili anketiranci: »tako je za«, pozitivno/dobro in oboji se lahko veliko naučimo«, »zanimivo«, »koristno za obe generaciji in izmenjava znanj«, »dobro mnenje o sobivanju iz lastnih izkušenj«, »preprečevanje osamljenosti«, »stik s starostjo in drug pogled na življenje«. Med niti pozitivna niti negativna mnenja sem pri mladih naredila podkategorije: »vse je odvisno od (osebnosti) človeka«, »v redu ideja, ampak želim biti sama (s partnerjem)/se s starejšimi težko povežem«, »če ni druge možnosti/dobro zaradi financ«, »potrebno je razumevanje«, »nimam nič proti«, »vse je v redu, če ni potrebno skrbeti za osebno higieno«, »tudi več mladih skupaj«, »pod določenimi pogoji/potrebno je ujemanje«. Negativnih mnenj pa je bilo manj in jih nisem razvrščala v podkategorije.

Pri starih ljudeh sem odgovore razdelila samo na osnovne kategorije: pozitivna, niti pozitivna niti negativna in negativna mnenja.

Posebej sem analizirala podatke, pridobljene iz vprašalnikov za stare ljudi, in posebej podatke, pridobljene iz vprašalnikov za mlade ljudi.

Podatke sem predstavila s tabelami in grafi ter navedbo odgovorov po kategorijah pri odprtem vprašanju.

4. REZULTATI

4.1. MLADI LJUDJE

4.1.1. Stiki mladih z ljudmi, starimi 65 let ali več

Odgovori	Število odgovorov	Odstotek (%)
Vsak dan	19	13
Nekajkrat tedensko	59	42
Enkrat tedensko	23	16
Nekajkrat mesečno	31	22
Nekajkrat letno	9	6
Enkrat letno	0	0
Nič	1	1
Skupaj	142	100

Tabela 4.1: Stiki mladih s starimi ljudmi, starimi 65 let ali več

Iz zgornje tabele (N=142) lahko razberemo, da se največ mladih, 59 (42 %) družijo s starimi ljudmi nekajkrat tedensko. 93 % mladih ljudi ima stike s starimi ljudmi vsaj nekajkrat mesečno ali več. Zelo majhen odstotek mladih (1 %) nima stikov s starimi nikoli, nihče od vprašanih pa nima stikov s starimi enkrat na leto.

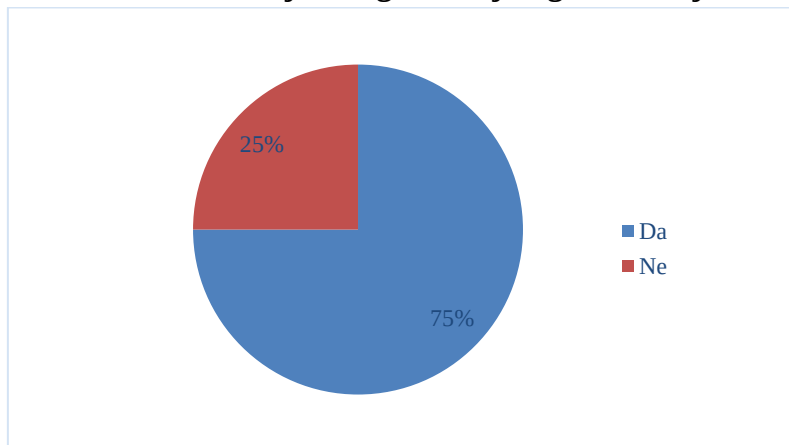
4.1.2. Zadovoljstvo mladih s količino stikov s starimi ljudmi

Odgovori	Število odgovorov	Odstotek (%)
Zelo zadovoljen/na	23	16
Zadovoljen/na	61	43
Niti nezadovoljen/na niti zadovoljen/na	41	29
Nezadovoljen/na	16	11
Zelo nezadovoljen/na	1	1
Skupaj	142	100

Tabela 4.2: Zadovoljstvo mladih s količino stikov s starimi ljudmi

Iz rezultatov ankete lahko vidimo, da so mladi v večini (43 %) zadovoljni s količino stikov, ki jih imajo s starejšimi ljudmi. Na drugem mestu je odgovor, da mladi niso niti nezadovoljni niti zadovoljni (41 ljudi, 29 %). 16 % mladih je zelo zadovoljnih s stiki, 11 % pa nezadovoljnih. Zelo nezadovoljen s stiki je bil samo eden. Mladi so, glede na pridobljene odgovore, v večji meri (59 %) zadovoljni ali zelo zadovoljni s stiki, ki jih imajo s starejšimi ljudmi, kot pa nezadovoljni ali zelo nezadovoljni (12 %).

4.1.3. Poznavanje medgeneracijskega sobivanja med mladimi

Grafikon 4.1: Poznavanje medgeneracijskega sobivanja v kakršnikoli obliki med mladimi
Kot je razvidno iz tortnega diagrama, je velika večina mladih, 106 (75 %), odgovorila, da poznajo medgeneracijsko sobivanje.

4.1.4. Katere oblike skupnega življenja s starimi ljudmi mladi že poznajo

Odgovori	Število odgovorov
Skupno življenje mlade družine in starih staršev	102
Skupno življenje starih staršev z vnukom/vnukinjo	70
Skupno življenje enega starejšega sorodnika z drugim mlajšim sorodnikom	54
Skupno življenje starega in mladega človeka, ki se pred tem nista poznala in nista v sorodstvenem razmerju v stanovanju oziroma hiši starega človeka	14
Skupno življenje starega in mladega človeka, ki se pred tem nista poznala in nista v sorodstvenem razmerju v domu za stare	6
Skupno življenje starega in mladega človeka, ki se pred tem nista poznala in nista v sorodstvenem razmerju ter živita v stanovanju, najetem prav za namen medgeneracijskega sobivanja	6
Drugo	2

Tabela 4.3: Katere oblike skupnega življenja s starimi mladi že poznajo

Mladi so na vprašanje o poznavanju oblik skupnega bivanja lahko odgovorili, da jih poznajo več (kot le eno) – možnih je bilo več odgovorov. Tako sem pridobila 254 odgovorov, kar pomeni, da vsak mlad človek v povprečju pozna 2,4 oblik skupnega bivanja. Od tistih, ki so na prejšnje vprašanje (če poznajo medgeneracijsko sobivanje v

kakršnikoli obliki) odgovorili z »da« (N=106), sta kar 102 (96 %) odgovorila, da poznata skupno življenje mlade družine in starih staršev. 70 mladih, ki poznajo skupno življenje dveh generacij, poznajo skupno bivanje starih staršev z vnukom ali vnukinjo. 54 mladih pozna skupno življenje enega starejšega sorodnika z drugim mlajšim sorodnikom. Poznavanje ostalih oblik je manj pogosto. Dve osebi sta odgovorili, da poznata še drugi obliki skupnega bivanja mladih in starih, ki v anketi nista bili navedeni. Ena je bivanje v združenem stanovanju, drugo pa skupno bivanje v stanovanjskih skupinah, na primer za osebe s težavami v duševnem zdravju ali za osebe z intelektualno oviranostjo.

4.1.5. V kakšni obliki sobivanja so mladi pripravljene živeti skupaj s starimi ljudmi

Odgovori	Število odgovorov
Skupno življenje v domu za stare, tako da ima vsak svojo sobo	36
Skupno življenje v stanovanju oziroma hiši starega človeka, tako da ima vsak svojo sobo	80
Skupno življenje v stanovanju, najetem prav za namen medgeneracijskega sobivanja	38
V nobenem primeru se ne bi odločil/a za sobivanje	25
Drugo	3

Tabela 4.4: V kakšni obliki sobivanja so mladi pripravljene živeti s starimi ljudmi

Mladi so lahko tudi na to vprašanje odgovorili z več odgovori. 117 mladih od 142 bi se odločilo za vsaj en način sobivanja s starimi, medtem ko se jih 25 v nobenem primeru ne bi odločilo za skupno bivanje s starimi. Največ mladih, 80, je odgovorilo, da bi živele v stanovanju oziroma hiši starega človeka, tako da ima vsak svojo sobo. Odločitev za skupno življenje v domu za stare in odločitev za skupno življenje v stanovanju, najetem prav za namen medgeneracijskega sobivanja, sta precej izenačeni (36 in 38 odgovorov). Tri osebe so označile, da bi živele v drugačni obliki bivanja, ki so jih tudi naštele: prva pravi: »Če me starejša oseba rabi oz. jaz njo, bi, drugače mislim, da se ne bi kar tako odločila za sobivanje ... ampak to že tako ... nasploh!«, druga: »Zadruga« in tretja: »Skupno življenje v isti hiši, ampak da ima vsak svoje nadstropje«.

4.1.6. Kakšno je mnenje mladih o skupnem bivanju s starim človekom

Šesto vprašanje v moji raziskavi je bilo odprtega tipa. Vsakdo je lahko odgovoril po svoje. Odgovore sem združila po kategorijah, ki se mi zdijo smiselne; odgovore, ki so se

podvajali, sem zapisala samo enkrat. Vprašanje se je glasilo: Kakšno je vaše mnenje o skupnem življenju s starim človekom?

POZITIVNA MNENJA

»Tako za«

- Z veseljem bi se odločil za nizozemski model

»Pozitivno/dobro in oboji se veliko naučimo«

- Starejši osebi delaš družbo in mu pomagaš, ti pa se kaj naučiš;
- dobro za oba;
- dobra izkušnja, kako funkcionirajo mlade in starejše generacije pri skupnem bivanju, saj ima vsak svoje mnenje, standarde, poglede;
- starejši dobijo družbo in si s tem skrajšajo čas, mlajši pa dobijo možnost življenja na svojem, naučijo se mnogo veščin sodelovanja s sočlovekom, hkrati pa delajo nekaj dobrega;
- mladi lahko starim pomagajo pri težjih opravilih;
- dobra ideja zaradi medgeneracijskega sodelovanja, veliko starejših oseb potrebuje tudi pomoč pri določenih opravilih, kot npr. nošenje težjih predmetov itd;
- pozitivno, menim, da bi lahko imelo medgeneracijsko sobivanje pozitivne učinke tako na mlado kot staro osebo;
- prijetna izkušnja;
- odlično;
- zveni zanimivo, dober način, da se stari učijo od mladih in mladi od starih, dobro tudi zaradi nizkih stroškov in ker veliko mladih ljudi rabi družbo. Stari ljudje bi tako tudi bolje razumeli mlade in njihove probleme ter obratno;
- medsebojna pomoč, spoznavanje, izmenjava različnih znanj, mnenj, pogledov ...

»Zanimivo«

- Zanimiva izkušnja;
- če starega človeka poznaš, se z njim dobro razumeš; vredno poskusa;
- primer Nizozemske se mi zdi zanimiv ter koristen za obe generaciji;
- vidim le pozitivne strani za stare in mlade v takšnih situacijah;

»Koristno za obe generaciji in izmenjava znanj«

- mnogo prilagajanja, vendar ima vsak svoje koristi (mlajši pomaga starejšemu pri nakupih, vsakdanjih opravilih; starejši, v primeru, da je zmožen, kuha, skrbi za urejenost stanovanja;
- koristno za obe generaciji, vsakdo ima koristi;

- mladi lahko zelo pomagamo starim ljudem, da se ne počutijo zapostavljene in ne zapadejo v depresijo; zato se mi zdi skupno življenje zelo dober način, saj poleg tega, da pomagamo starejšim, tudi sami nabiramo izkušnje in naredimo dobro delo;
- mladi in stari si lahko izmenjamo dosti znanja, mladi smo dobri in izučeni v tehnologiji, stari pa imajo več praktičnega znanja (npr. kuhanje);
- super način, da pomagamo drug drugemu. Mladim predvsem s finančnega in starejšim s socialnega vidika;
- je lahko obojestransko koristno, ker si lahko medsebojno obe generaciji pomagata;
- povezuje obe generaciji in se učimo drug od drugega;
- življenje prinese nove izkušnje tako starejšim kot mlajšim, starejši dajo mladim energijo, veselje, mladim pa starejši svoje poglede na življenje, nasvete;
- stari te lahko veliko naučijo, oni pa niso tako osamljeni;
- medgeneracijsko povezovanje lahko vsem veliko da. Tako stari kot mladi se lahko učimo drug od drugega, si med seboj pomagamo, razvijamo in gradimo naš skupen odnos, si izmenjujemo izkušnje in poglede na svet ter tako širimo svoje vsesplošno znanje in v primeru predsodkov razbijamo te skupaj s stereotipi, itd. Ne vidim kakšnega posebnega minusa, bolj kot ne le prednosti;
- zdi se mi lepo in primerno, saj starejši nekaterih opravil ne zmorejo več postoriti sami in jim mlajši lahko pri tem pomagajo;
- mislim, da imajo lahko pri sobivanju vsi od tega korist, če si seveda ustvarijo okolje, ki vsem ustreza;
- ponuja veliko priložnosti za medsebojno spoštovanje, učenje in občutek, da za družbo delaš nekaj dobrega;
- če se med seboj razumeta in shajata drug z drugim, je takšno bivanje super. Vsak ima od tega neko korist, poleg tega menim, da se v takšnih primerih spletajo dobre in močne vezi. Sama bi z veseljem tako živela, če bi se s človekom razumela;
- gre za obojestransko korist oz. sožitje: mlajši generaciji se ni potrebno obremenjevati s stroški najemnine, s čimer bi se bili primorani ukvarjati, če bi se radi osamosvojili. Poleg tega se lahko od starejših generacij veliko naučijo. Stari ljudje prenašajo svoje spretnosti, znanja, izkušnje, poglede in vrednote. Pri tem se ne počutijo osamljene, pri čemer lahko mladi dodajo neko svežino, drugačen pogled na življenje

»Dobro mnenje o sobivanju iz lastnih izkušenj«

- tudi sama živim z osebo, staro 70 +, s katero sva sicer v nekem sorodstvenem razmerju, razumeva pa se odlično;
- imam dobro mnenje o sobivanju tudi iz lastnih izkušenj. Menim, da je dober odnos vnuki – stari starši lahko zelo dober, če le ni problemov z vmesno generacijo, s tem apeliram predvsem na zete oz. snahe

»Preprečevanje osamljenosti«

- Veliko starih ljudi se počuti osamljene, zato se mi zdi zelo lepo, da bi mladi poskrbeli za družbo in za bolj mladostno/živahno vzdušje;
- Veliko te lahko naučijo, oni pa niso tako osamljeni

»Stik s starostjo in drug pogled na življenje«

- Super, dandanes smo ljudje preveliki individualisti, bojimo se starosti tudi zato, ker niso v stiku z njo. Mislim, da sobivanje v človeku zbudi vrednote in spoštovanje ter dobro vpliva na razvoj možganov
- Pogled na življenje skozi oči nekoga, ki ima za sabo že ogromno lepih, manj lepih izkušenj

NITI POZITIVNA NITI NEGATIVNA MNENJA

»Vse je odvisno od (osebnosti) človeka«

- Odvisno od človeka;
- Se mi zdi v redu, saj sem tudi sama na praksi (soc. delo) v domu za stare ljudi in že v vsakodnevem življenju opazila, da takega druženja primanjkuje – stari ljudje pa so veseli pogovorov. Je pa vse odvisno od ujemanj karakterjev in tako naprej;
- Tako kot vsako sobivanje ... odvisno je od kompatibilnosti oseb, ki živijo skupaj. Če se razumejo, je lahko super;
- Enako kot z ostalimi ljudmi;
- Prinaša ogromno izzivov, saj se stari ljudje soočajo s številnimi težavami, vezanimi predvsem na njihovo starost in zdravje, vendar pa je po mojem mnenju lahko dobra in dragocena izkušnja, saj te življenje s starim človekom nauči potrpežljivosti in večjega spoštovanja ljudi. Če se osebe ujamejo, pa je lahko tudi priložnost za navezovanje zanimivih stikov.;
- Odvisno od osebe, s katero si, super ideja drugače;
- Sliši se dobra ideja, vendar je to odvisno od človeka do človeka. Tako star in mlad morata biti pripravljena na marsikatero oviro in veliko prilagoditev;
- Nimam težav, če je oseba karakterni v redu;
- Enako kot življenje s katerim koli drugim človekom, potrebno se je prilagajati drug drugemu, se pogovarjati, iskati kompromise;
- Kakor življenje s katerim koli človekom zna biti naporno, lahko pa tudi zanimivo (saj stari ljudje imajo več izkušenj in zgodb za sabo);
- Potem je zelo odvisno, s kom živiš. Tudi v študentskem domu ti nekdo ustreza, drugi ne. če se z osebo ujameš, vse drugo ni problem;
- Če se osebi razumeta, je skupno bivanje lahko neproblematično, kljub temu pa medgeneracijske razlike naredijo svoje, imajo zelo drugačen pogled na svet, stvari razumemo drugače;
- Lahko bi bilo zanimivo, vendar med razmišljanjem starega in mladega ne sme biti preveč razlik

- Določen čas je potreben, da se pokaže ujemanje, potem pa se odloča o nadaljevanju;
- Če je družina, super, oz., če si umirjen študent, tudi. Če si tipičen študent, ki žura, ne vem, če bi šlo gladko (primer starejše gospe, ki živi v študentskem domu, v državnem stanovanju, in se ves čas pritožuje)
- Zna biti zelo zanimivo, saj te lahko naučijo veliko stvari, ki jih mladi ne vemo. Prav tako pa lahko mi učimo njih, bi pa znalo priti do trenj, če bi zaradi let imeli popolnoma različna mišljenja
- Idejo podpiram. Še vedno pa dvomim v kakovostno bivanje zaradi različnih pogledov na življenje, sprejemanje novosti

»V redu ideja, ampak želim biti sama (s partnerjem)/se s starejšimi težko povežem«

- Zdi se mi, da bi druženje in skupno življenje mladih in starih lahko prispevalo k boljši kakovosti življenja obojih. Mislim, da bi bilo marsikomu, predvsem osamljenim starejšim, takšna oblika bivanja všeč, čeprav je meni misel na to rahlo neprijetna, saj se s starejšimi težko povežem;
- Zdi se mi zelo dobra ideja, saj lahko koristi tako mladim, da dobijo nova znanja, in starejšim, ki jim mladi lahko pomagajo. Vendar pa sama sebe ne vidim v tej vrsti sobivanja, saj zelo težko živim z ljudmi, ki niso moj parter;
- Mislim, da je to lahko dobra izkušnja za študente in mlade zaposlene, ki so samski, tudi za družine z majhnimi otroki. Trenutno se za to ne bi odločila, saj me ni veliko doma in ko sem, želim biti sama s partnerjem

»Če ni druge možnosti/dobro zaradi financ«

- Dobro, lahko se veliko naučiš, bi to sprejela, če ne bi imela drugih opcij, kar tako pa verjetno ne bi hotela tega;
- Mogoče v nekem primeru, če kot mlad nimaš dovolj dohodkov, smiselno;
- V osnovi nimam potrebe po življenju s starim človekom. Verjetno bi se trenutno (nizki prihodki, težave z najemanjem stanovanja ...) najprej odločil za skupno življenje s starim človekom zaradi nižje cene najema. Ob tem ne bi želel opravljati »skrbništva« stare osebe, lahko pa bi se z njo družil nekajkrat mesečno;
- Zelo dobro zaradi financ, vendar je boljše imeti svoje stanovanje

»Potrebno je razumevanje«

- Potrebna je velika mera potrpežljivosti, razumevanja in prilagajanja zaradi starostne razlike

»Nimam nič proti«

- Nimam problema s tem, a tega trenutno ne vidim kot opcijo zase;

- Ne zdi se mi nič narobe s tem, kvečjemu koristno

»Vse je v redu, če ni potrebno skrbeti za osebno higieno«

- V primeru, da so odnosi v redu ter da je človek čist in ne pomeni, da moram skrbeti za njegovo osebno higieno, potem nimam problema;
- Dokler ni težav s čistočo in higieno, se mi zdi okej

»Tudi več mladih skupaj«

- To mi je všeč, če bi potekalo v stavbah, kjer bi bilo več mladih in bi se tudi mladi lahko med sabo družili

»Pod določenimi pogoji/potrebno je ujemanje«

- Gotovo je izkušnja zanimiva, sem pa skeptična glede dinamike odnosa. Verjamem, da se lahko generaciji popolnoma ujameta na nekaterih področjih in si medsebojno izmenjujeta znanje, izkušnje, itd., ne ustreza pa to vsem (gledano z obeh strani);
- Skupno življenje s starim človekom se mi zdi sprejemljivo, vendar pod določenimi pogoji, s katerimi bi se oba strinjala;
- Lahko bi bilo super, ali pa bi želeli stari ljudje nadzorovati bivanje mlajših;
- Zna biti lepo, ampak verjetno na trenutke tudi naporno;
- Če se oba s tem strinjata in imata od tega kakršnekoli koristi, se mi zdi to super. Moti me predvsem to, ko si primoran proti svoji volji, zaradi spleta okoliščin sobivati s starejšim. Problem v sobivanju vidim, ko volja in prepričanje starejšega vpliva na kakovost življenja mlajšega in obratno.

NEGATIVNA MNENJA

- Verjetno zahtevno zaradi zdravja, morda spomina;
- Razmeroma slabo, starejši so po navadi upokojeni in imajo veliko prostega časa, prav tako so skozi cel dan spočiti. Medtem ko mlajši ali hodijo v službe ali na fakulteto in še zase nimajo prostega časa, kaj šele za starejše;
- Ne preveč zainteresirana za to;
- Raje bi bivala z družino (stari starši) kot pa neznanimi starejšimi;
- Prihaja do nesoglasij zaradi različnih pogledov na svet, navad ipd.;
- Sama si takšnega življenja ne predstavljam. Zelo rada imam svojo babico in sem veliko pri njej, vendar mi je všeč, da ne živi pri nas. Tako lahko starša vzgajata v svojem duhu, saj se njihova vzgoja razlikuje od njihovih staršev.

4.1.7. Kaj bi mladi ljudje pridobili s sobivanjem s starim človekom

Odgovori	Število odgovorov
Prijatelja/prijateljico	71
Družbo	92
Naučil/a bi se kaj novega	126
Ko bi spoznal/a enega starega človeka, bi lažje navezal/a stik tudi z drugimi	40
Lažje bi finančno shajal/a	66
Pridobil/a bi pomembno življenjsko izkušnjo	107
Nič ne bi pridobil/a	1
Drugo	2

Tabela 4.5: Kaj bi mladi pridobili s sobivanjem s starim človekom

Mladi so lahko izbirali med različnimi odgovori, ki so jih lahko obkrožili tudi več (kot enega). Dobila sem 505 odgovorov od 142 anketirancev. V povprečju je vsak izbral 3,6 možnosti. Mladi so mnenja, da bi s sobivanjem največ pridobili na področju znanja (126 odgovorov, 89 %). Sledi pridobitev pomembne življenjske izkušnje s 107 odgovori. Druženje je bilo na tretjem mestu (92 odgovorov), pridobitev novega prijatelja oziroma prijateljice pa na četrtem mestu (71 odgovorov). 66 anketirancev bi na ta način lažje finančno shajalo. Da ne bi nič pridobil, je označil samo en mlad človek. Dva sta se odločila za »drugo« in svojo odločitev razložila takole: »odvisno od človeka« in »stik, strpnost, razumevanje... Mislim, da se sploh zaradi velikih razlik med generacijami drug od drugega zelo veliko naučimo!«.

4.1.8. Ali bi si mladi želeli živeti s starimi ljudmi, pod pogojem, da ima vsak svojo sobo

Odgovori	Število odgovorov	Odstotek (%)
Sploh si ne želim	12	9
Si ne želim	28	20
Si ne želim niti si želim	64	45
Si želim	36	25
Si zelo želim	1	1

Tabela 4.6: Ali si mladi želijo živeti s starimi ljudmi

Največ mladih, 64 (45 %), je odgovorilo, da si sobivanja s starimi niti ne želijo niti želijo. 36 mladih je odgovorilo, da si sobivanja želijo, 28 pa, da si sobivanja ne želijo. Razlika med tema dvema skupinama je majhna (osem ljudi). Da si sploh ne želi živeti s starim

človekom, je odgovorilo 12 mladih, kar predstavlja 9 odstotkov anketirane populacije. Samo ena oseba si zelo želi sobivanja s starimi ljudmi.

4.1.9. Kateri so tisti razlogi, zaradi katerih se mladi ne bi odločili za skupno bivanje s starimi ljudmi

Odgovori	Število odgovorov
Imam rešen stanovanjski problem, zato ne čutim potrebe po tovrstnem sobivanju	66
Živim skupaj s partnerjem/partnerko in svojo družino (ali izvirno družino), tako da mislim, da tovrstno sobivanje ne bi bilo mogoče	45
Imam tako zapolnjeno življenje, da se ne bi imel časa družiti s starim človekom	24
Mislim, da se ne bi ujel/a s starim človekom	13
Mislim, da nisem prava oseba za to	20
Moti me, ker področje v Sloveniji ni urejeno	20
Ne predstavljam si, kako bi takšno sobivanje zaživel v praksi	40
Čutim strah pred tem, kakšen star človek bi bil, ker ga še ne poznam	38
Raje bi živel/a z ljudmi podobne starosti	36
Moti me, ker bi se drugim ljudem zdelo čudno, da živim s starim človekom	3
Nič me ne ovira, a se vseeno ne bi odločil/a za takšno sobivanje	19
Drugo	4

Tabela 4.7: Kateri so tisti razlogi, zaradi katerih se mladi ne bi odločili za skupno življenje s starimi

Tudi na to vprašanje so lahko mladi odgovorili z več odgovori. Skupaj sem pridobila 328 odgovorov, kar pomeni, da je v povprečju vsak anketiranec obkrožil 2,3 odgovora. Največ jih je na prvo mesto med razlogi, zakaj se ne bi odločili za skupno življenje s starimi ljudmi, postavilo že rešen stanovanjski problem (48 %). 45 mladih je kot razlog navedlo, da živijo skupaj s partnerjem/ko in svojo ali izvirno družino. Podoben odstotek mladih imajo tudi naslednji razlogi: si ne predstavljajo, kako bi tovrstno sobivanje zaživel v praksi (29 %), čuti strah pred tem, kakšen star človek bi bil (28 %) in bi raje živeli z ljudmi podobne starosti (27 %). 18 % anketirancev je navedlo, da imajo tako zapolnjeno življenje, da se ne bi imeli časa družiti s starim človekom. 15 odstotkov mladih moti, ker področje v Sloveniji še ni urejeno in prav toliko tistih, ki pravijo, da niso prava oseba za ta način

življenja. Odstotek manj jih pravi, da jih nič ne ovira, a se vseeno ne bi odločili za tak način sobivanja. 4 mladi so označili odgovor »drugo«, dva sta tudi navedla, kaj so razlogi: »nič me ne ovira« in »v domu za starejše ne bi živel, ker me odvrčajo na podoben način kot bolnice, sicer pa nimam problemov s sobivanjem s starim človekom«.

4.1.10. Kdo se mladim zdi primeren za organiziranje in vodenje medgeneracijskega sobivanja

Odgovori	Število odgovorov
Organizirali bi se sami.	17
Društvo upokojencev Slovenije.	37
Nevladna organizacija, ustanovljena prav v ta namen.	89
Center za socialno delo.	53
Domovi za stare ljudi.	48
Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti.	41
Vseeno mi je.	14
Ne vem.	13
Drugo	2

Tabela 4.8: Kdo (katera organizacija) se mladim zdi primeren za organiziranje in vodenje medgeneracijskega sobivanja

Na vprašanje, kdo naj bi organiziral in vodil medgeneracijsko sobivanje, so mladi lahko odgovorili na več odgovorov. Skupaj sem pridobila 314 odgovorov. Največ mladih (63 %) meni, da je za organiziranje in vodenje medgeneracijskega sobivanja najbolj primerna nevladna organizacija, ustanovljena prav v ta namen. Z 38 % jim sledijo tisti, ki so se odločili za Center za socialno delo in s 34 % tisti, ki so označili domove za stare ljudi. 29 % mladim se zdi primerno Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti. Za odgovor »Organizirali bi se sami«, »vseeno mi je« in »ne vem« se je odločilo 12 % ali manj vprašanih mladih. Dva, ki sta se izrekla za »drugo«, pravita, da bi lahko bili primerni instituciji še Gerontološko društvo Slovenije in Stanovanjska zadruga.

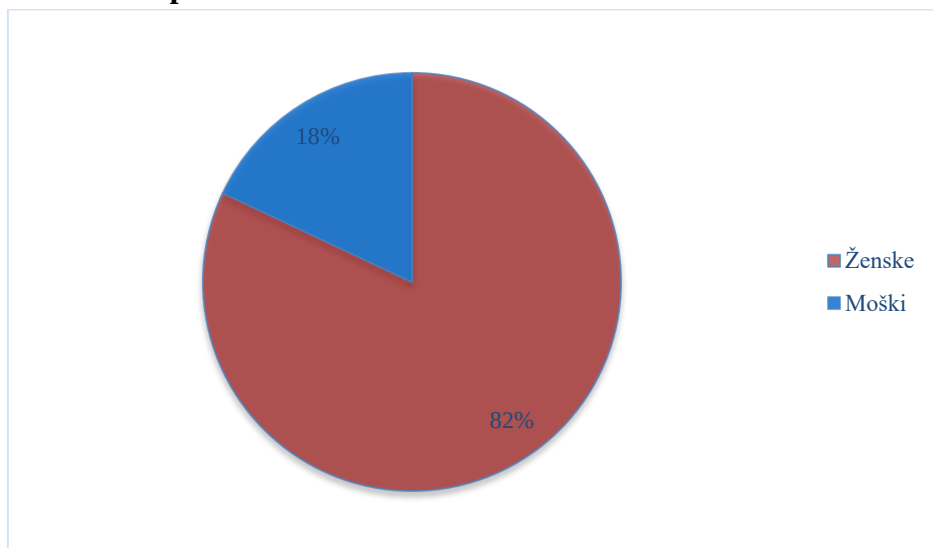
4.1.11. Ali bi mladi s sobivanjem s starimi ljudmi lažje finančno shajali

Odgovori	Število odgovorov	Odstotek (%)
Sploh ne	2	1
Niti ne	8	6
Še kar	44	31
Precej	57	40
Zelo	30	21

Tabela 4.9: Mnenje mladih, če bi s sobivanjem s starimi lažje finančno shajali

Največ mladih (40 %) meni, da bi bilo sobivanje precej pomembno pri izboljšanju njihove finančne situacije. 31 % jih pravi, da bi bilo sobivanje še kar dobrodošlo, 21 % pa, da zelo dobrodošlo in bi jim tako izboljšalo trenutni finančni položaj. Skupno jih torej 93 % meni, da bi finančno lažje shajali, če bi sobivali skupaj s starimi ljudmi. Za odgovor »niti ne« in »sploh ne« se je skupno odločilo le 7 %.

4.1.12. Spol mladih anketirancev

Grafikon 4.2: Razporeditev mladih anketirancev po spolu

Iz grafa lahko razberemo, da jih je od tistih, ki so pravilno izpolnili vprašalnik (N=142), 117 (82 %) žensk in 25 (18 %) moških.

4.1.13. Starost mladih anketirancev

Število anketirancev	Povprečje	Std. Odklon	Minimum	Maksimum
142	22,5	2,18	19	30

Tabela 4.10: Statistični podatki mladih anketirancev o starosti

Povprečna starost anketirancev je 22,5 leta. Najmlajši, ki je izpolnil anketo, ima 19 let, najstarejši pa 30 let.

4.1.14. Kje mladi trenutno stanujejo

Odgovori	Število odgovorov
Pri starših.	74
V najetem stanovanju.	20
V najeti sobi.	8
V študentskem domu.	55
V svojem stanovanju ali v partnerjevem stanovanju.	11
V svoji hiši ali v partnerjevi hiši.	6
Pri drugih sorodnikih.	2

Tabela 4.11: Trenutno prebivališče mladih anketirancev

Tudi tu so mladi lahko obkrožili več odgovorov, saj sem domnevala, da lahko nekdo hkrati živi v študentskem domu in pri starših (možne pa so tudi druge kombinacije). Najpogostejši odgovor na vprašanje, kje mladi trenutno stanujejo, je bil, da pri starših (52 %), sledi mu študentski dom s 39 %. V najetem stanovanju živi 14 % anketirancev, v ostalih oblikah namestitve pa živi 8 % ali manj mladih.

4.1.15. Zakonski stan mladih anketirancev

Odgovori	Število odgovorov	Odstotek (%)
Samski	65	46
Poročen	4	3
Živim z izvenzakonskim partnerjem/ko	23	16
Imam partnerja/ko, s katerim/katero pa ne živim	50	35

Tabela 4.12: Zakonski stan mladih anketirancev

Največ anketiranih, 65 (46 %), je samskih, 50 (35 %) jih ima partnerja ali partnerko, s katerim oz. katero ne živijo skupaj, 23 jih živi z izvenzakonskim partnerjem ali partnerko, štirje pa so poročeni.

4.1.16. Trenutni status mladih ljudi

Odgovori	Število odgovorov	Odstotek (%)
Zaposlen/a	10	7
Brezposeln/a	1	1
Dijak/inja ali študent/ka	131	92

Tabela 4.13: Trenutni status mladih anketirancev

Daleč največji delež mladih v moji raziskavi je še študentov ali dijakov (92 %), kar je bilo pričakovano glede na zgornjo omejitveno starost mladih (30 let). Zaposlenih je 10, kar predstavlja 7 %, brezposeln pa je eden.

4.1.17. Povprečen mesečni dohodek mladih ljudi

Odgovori	Število odgovorov	Odstotek (%)
Nimam rednega mesečnega dohodka	31	22
do 200 eur	36	26
od 201 do 500 eur	49	35
od 501 do 800 eur	15	11
od 801 do 1000 eur	6	4
od 1001 do 1500 eur	2	1
nad 1500 eur	2	1

Tabela 4.14: Povprečen mesečni prihodek mladih anketirancev

Največ mladih (35 %) ima povprečen mesečni dohodek med 201 in 500 evri. S 26 % jim sledijo tisti, ki imajo prihodek do 200 evrov. Kar 22 % mladih nima rednega mesečnega prihodka. 11 % ima mesečni prihodek med 501 in 800 evri, od 801 do 1000 evrov ima 4 % ljudi, nad 1001 evrov pa skupaj 2 %.

4.2. STARI LJUDJE

4.2.1. Koliko stikov imajo stari ljudje z mladimi ljudmi

Odgovori	Število odgovorov	Odstotek (%)
Vsak dan	17	27
Nekajkrat tedensko	18	28
Enkrat tedensko	5	8
Nekajkrat mesečno	9	14
Nekajkrat letno	10	16
Enkrat letno	1	2
Nič	4	6

Tabela 4.15: Stiki starih z mladimi ljudmi, starimi od 18 do 30 let

Največ starih ljudi (N=64), 28 %, ima stike z mladimi nekajkrat tedensko. Podoben odstotek, 27 %, jih ima stike vsak dan, bolj malo (8 %) pa je tistih, ki imajo stike enkrat tedensko. 63 % starih ima torej stike enkrat ali večkrat tedensko z mladimi. Pri stikih nekajkrat mesečno in nekajkrat letno je odstotek podoben – 14 in 16 %, tistih, ki pa imajo stike samo enkrat letno ali nič, je skupaj 8 %.

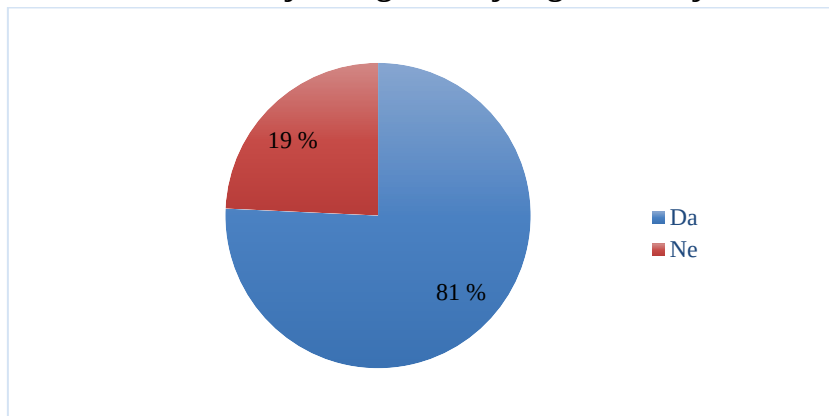
4.2.2. Zadovoljstvo starih ljudi s količino stikov z mladimi ljudmi

Odgovori	Število odgovorov	Odstotek (%)
Zelo zadovoljen/na	23	37
Zadovoljen/na	27	43
Niti nezadovoljen/na niti zadovoljen/na	9	14
Nezadovoljen/na	4	6
Zelo nezadovoljen/na	0	0

Tabela 4.16: Zadovoljstvo starih ljudi s količino stikov, ki jih imajo z mladimi ljudmi

Največ starih ljudi, 43 %, je zadovoljnih s količino stikov, ki jih imajo z mladimi ljudmi. Sledijo jim tisti, ki so zelo zadovoljni s stiki, teh je kar 37 %. Skupaj jih je torej 80 %, ki so zelo zadovoljni ali zadovoljni s količino stikov z mladimi. Niti zadovoljnih niti nezadovoljnih je 14 %, nezadovoljnih pa 6 %. Zelo nezadovoljen ni nihče.

4.2.3. Poznavanje medgeneracijskega sobivanja

Grafikon 4.3: Poznavanje medgeneracijskega sobivanja v kakršnikoli obliki med starimi
81 % ali 52 starih ljudi že pozna medgeneracijsko sobivanje, 19 % pa jih take oblike sobivanja med starimi in mladimi ne pozna.

4.2.4. Katere oblike skupnega življenja z mladimi stari ljudje že poznajo

Odgovori	Število odgovorov
Skupno življenje mlade družine in starih staršev	43
Skupno življenje starih staršev z vnukom/vnukinjo	20
Skupno življenje enega starejšega sorodnika z drugim mlajšim sorodnikom	11
Skupno življenje starega in mladega človeka, ki se pred tem nista poznala in nista v sorodstvenem razmerju v stanovanju oziroma hiši starega človeka	2
Skupno življenje starega in mladega človeka, ki se pred tem nista poznala in nista v sorodstvenem razmerju v domu za stare	4
Skupno življenje starega in mladega človeka, ki se pred tem nista poznala in nista v sorodstvenem razmerju ter živita v stanovanju, najetem prav za namen medgeneracijskega sobivanja	3
Drugo	0

Tabela 4.17: Katere oblike skupnega življenja z mladimi stari že poznajo

Na vprašanje, katere oblike skupnega življenja mladih s starimi poznajo, so lahko stari ljudje odgovorili na več odgovorov. Skupaj sem tako pridobila 83 odgovorov od 64 anketirancev. V povprečju vsak star človek pozna 1,3 oblike medgeneracijskega sobivanja. Od tistih, ki so odgovorili na prejšnje vprašanje, da poznajo medgeneracijsko sobivanje, jih kar 84 % pozna skupno življenje mlade družine in starih staršev. 39 % jih pozna skupno življenje starih staršev z vnukom ali vnukinjo, 22 % pa skupno življenje enega starejšega sorodnika z drugim mlajšim sorodnikom. 8 % odstotkov starih že pozna medgeneracijsko

sobivanje oseb v domu za stare in 6 % starih že pozna tovrstno medgeneracijsko sobivanje v stanovanju, najetem prav za namen medgeneracijskega sobivanja. Najmanj starih pozna skupno življenje starega in mladega človeka, ki se pred tem nista poznala in nista v sorodstvenem razmerju v stanovanju oziroma hiši starega človeka. Nihče ne pozna kakršne koli druge oblike medgeneracijskega sobivanja, ki ni bila navedena med odgovori.

4.2.5. V kakšni obliki sobivanja bi stari ljudje živeli skupaj z mladim človekom

Odgovori	Število odgovorov
Skupno življenje v domu za stare, tako da ima vsak svojo sobo	22
Skupno življenje v mojem stanovanju ali hiši, tako da ima vsak svojo sobo	26
Skupno življenje v stanovanju, najetem prav za namen medgeneracijskega sobivanja	11
V nobenem primeru se ne bi odločil/a za sobivanje	9
Drugo	3

Tabela 4.18: V kakšni obliki sobivanja bi stari ljudje živeli z mladim človekom

Stari ljudje so lahko tudi na to vprašanje odgovorili z več odgovori. 55 starih od 64 bi se odločilo za vsaj en način sobivanja z mladimi, medtem ko se jih 9 (14 %) v nobenem primeru ne bi odločilo za skupno bivanje z mladimi. Največ starih ljudi (41 %) je odgovorilo, da bi najraje živeli skupaj z mladim človekom v njihovem stanovanju ali hiši, tako da ima vsak svojo sobo. Ne zaostaja veliko odgovor, da bi stari ljudje z mladimi živeli v domu za stare, tako da ima vsak svojo sobo (34 %). Polovico manj je tistih (17 %), ki pravijo, da bi živeli v stanovanju, najetem prav za namen medgeneracijskega sobivanja. Trije pa so odgovorili »drugo« in razložili, kako bi oni živeli: »živela bi kot sedaj – sin v sosednji hiši«, »dve osebi v eni sobi« in »v hiši z ločenim vhodom in lastnim stanovanjem«.

4.2.6. Mnenja starih ljudi o sobivanju z mladimi ljudmi

Šesto vprašanje v moji raziskavi je bilo odprtega tipa. Vsak je lahko z besedami odgovoril, kar je želel. Odgovore, ki so se podvajali, sem zapisala samo enkrat. Vprašanje se je glasilo: Kakšno je vaše mnenje o skupnem življenju z mladim človekom?

POZITIVNA MNENJA

- Sprejemaš nove – mlade poglede na svet, življenje okoli sebe;
- (zelo) dobro;
- Lahko zelo zanimivo in doživeto;

- Dobro življenje je to, mladi imate določena znanja;
- (zelo) pozitivno(!);
- Najbrž bi to sobivanje bilo nekaj novega, zanimivega za nas;
- Super, ker ima vsak svoj pogled na življenje;
- Odlično;
- Zdi se mi, da je lahko zanimivo, spodbudno in prijetno za obe strani;
- Zelo v redu;
- Zanimivo je prepletanje starejši (izkušnje) in mlajši (nova znanja);
- Ta koncept se mi zdi super;
- Nizozemski model mi je všeč;
- Moje mnenje je idealno, posebno, če so dojemljivi za kako lepo poučno besedo, da se dajo vzgajati;
- Odlično, upam, da bom lahko to doživela, preizkusila;
- Pozitivno, vedno znova navdihujejo z mladostno energijo, voljo do življenja, moderno tehnologijo;
- Super! Nimaš se časa starati;
- Doprineše h kvaliteti medsebojnih odnosov, medsebojni pomoči in razumevanju generacijskih razlik, izmenjavi izkušenj.

NITI POZITIVNA NITI NEGATIVNA MNENJA

- Če si oba to želita in je možno in potrebno;
- Mnenja nimam, še nisem razmišljala o tem;
- Veliko obojestranskega razumevanja, pa gre;
- Živimo skupaj v okviru ene družine in imamo v redu odnose, se prilagajamo drug drugemu;
- Skupno bivanje je mogoče samo tam, kjer vlada spoštovanje in človeška toplina;
- Občasno je zanimivo – mislim, da vsak rabi svojo zasebnost in svobodo;
- Če razmere v to privedejo, je treba to sprejeti in čim bolj složno živeti;
- Odvisno od značaja mladega človeka;
- Možno je sobivanje, s prejšnjim temeljitim pogovorom o življenjskih nazorih;
- Ok, če se dobijo tolerantni ljudje;
- Če se razumejo med sabo, je to enkratna zadeva, ker so mladi v veliko pomoč;
- Nimam izkušenj;
- Se strinjam, če se najdejo pravi ljudje;
- Potrebno je prilagajanje.

NEGATIVNA MNENJA

- Skupno življenje z mladimi je vprašljivo, ker v celoti ne razumemo mladih;
- Mladi posebej, stari posebej;
- Raje bi šla v dom za starejše;
- Navadila sem se živeti sama, zato ne bi mogla biti skupaj še z enim mladim;

- Skupno življenje z mladim je lahko zaradi povsem drugih navad problematično;
- Mladi in stari ne gredo skupaj;
- Veliko neznank;
- Na Nizozemskem so razvili model skupnega sobivanja, kar pomeni, da proces že nekaj časa traja. Tak model morda lahko nastane v krajšem času (»copy paste«), toda vprašljiva je vsebina. Za oba, mladega in starega. Dober odnos do drugih ljudi se nezavedno gradi od ranega otroštva tako v lastni družini kot v celotni lokalni in tudi širši skupnosti. Do vseh ljudi!! Tega pa, po moji oceni, za tako sobivanje še ni dovolj. Niso samo ugodnosti, so tudi obveznosti! Velja pa nekje začeti!!!
- Stari in mladi naj po možnosti živijo ločeno;
- Če stari in mladi živimo ločeno, se izognemo vsem nesoglasjem. Vsak tudi razmišlja drugače.

4.2.7. Kaj bi stari ljudje lahko pridobili s sobivanjem z mladimi

Odgovori	Število odgovorov
Prijatelja/prijateljico	18
Družbo	37
Gospodinjsko pomoč	23
Možno daljše bivanje v svojem domačem okolju (če ne živite v domu za stare ljudi)	26
Naučil/a bi se kaj novega	23
Ko bi spoznal/a enega mladega človeka, bi lažje navezal/a stik tudi z drugimi mladimi	7
Stanovanje/hiša bi spet "zaživela", ker bi v njej stanoval še nekdo	24
Nič ne bi pridobil/a	5
Drugo	4

Tabela 4.19: Kaj bi stari pri sobivanju z mladimi pridobili

Na to vprašanje je bilo možno obkrožiti več odgovorov. Dobila sem 167 odgovorov od 64 anketirancev. V povprečju je vsak izbral 2,6 možnosti. Največ starih ljudi je odgovorilo (37), da bi pri sobivanju z mladimi dobili družbo. 26 jih je odgovorilo, da bi na ta način lahko dalj časa živeli v svojem domačem okolju, 24 pa, da bi stanovanje ali hiša spet »zaživela«, ker bi v njej stanoval še nekdo. Podobno število ljudi, 23, je odgovorilo, da bi pridobili gospodinjsko pomoč in da bi se naučili kaj novega. Nekaj manj, 18, jih je označilo, da bi pridobili prijatelja ali prijateljico. 7 starih ljudi bi po tem, ko bi spoznali enega mladega človeka, lažje navezali stik tudi z drugimi mladimi. 5 ljudi ne bi pridobilo nič, štirje pa so odgovorili »drugo«. Trije so tudi napisali, kaj pod tem mislijo: »vse bi bilo

odvisno od tega, kakšen bi mlad človek bil. Še zdaleč si nismo enaki«, »kdor z mladimi je, temu za leta ni mar« in »želim živeti sama«.

4.2.8. Ali bi si stari ljudje želeli živeti skupaj z mladimi, pod pogojem, da ima vsak svojo sobo

Odgovori	Število odgovorov	Odstotek (%)
Sploh si ne želim	5	8
Si ne želim	7	11
Si niti ne želim niti želim	26	41
Si želim	24	37
Si zelo želim	2	3

Tabela 4.20: Ali si stari ljudje želijo živeti skupaj z mladimi

Največ starih ljudi, 26 (41 %) je odgovorilo, da si sobivanja z mladimi niti ne želijo niti želijo. Zelo tesno (24 odgovorov oz. 37 %) jim sledijo tisti, ki so odgovorili, da si sobivanja želijo. 7 jih je odgovorilo, da si skupnega življenja ne želijo, 5, da si ga sploh ne želijo, 2 osebi pa sta odgovorili, da si zelo želita skupnega bivanja z mladimi ljudmi.

4.2.9. Kateri so razlogi, zaradi katerih se stari ljudje ne bi odločili za sobivanje z mladimi

Odgovori	Število odgovorov
Imam že dovolj družbe in pomoči	3
Imam svojo družino, kar mi zadošča	21
Imam svojega partnerja/partnerko ali drugo osebo, s katero živim in ne potrebujem še koga mladega	12
Ne vem, kako bi se privadil/a na novega človeka, saj sem navajen/a samostojnosti	16
Čutim strah pred tem, kakšen mlad človek bi prišel	6
Nisem prepričan/a, če bi se z mladim človekom ujel/a	10
Moti me, ker to področje v Sloveniji še ni urejeno	15
Raje bi živel/a z ljudmi podobne starosti	10
Nič me ne ovira, a vseeno ne čutim potrebe po takšnem sobivanju	12
Ne predstavljam si, kako bi tovrstno sobivanje delovalo v praksi	9
Drugo	2

Tabela 4.21: Kateri so razlogi, zaradi katerih se stari ljudje ne bi odločili za sobivanje z mladimi

Tudi na to vprašanje so lahko stari ljudje odgovorili z več odgovori. Skupaj sem pridobila 116 odgovorov, kar pomeni, da je v povprečju vsak anketiranec obkrožil 1,8 odgovora. Največ starih ljudi, 21, je odgovorilo, da imajo svojo družino, kar jim zadošča. 16 ljudi ne ve, kako bi se privadili na novega človeka, saj so navajeni samostojnosti, 15 starih ljudi moti, ker to področje v Sloveniji še ni urejeno. 12 ljudi je odgovorilo, da imajo svojega partnerja/partnerko ali drugo osebo, s katero živijo in zato ne potrebujejo še koga mladega. Enako število oseb je odgovorilo, da jih nič ne ovira, a vseeno ne čutijo potrebe po takšnem sobivanju. 10 jih je povedalo, da bi raje živeli z ljudmi podobne starosti, 9, da si ne predstavljajo, kako bi tovrstno sobivanje delovalo v praksi. 6 starih ljudi čuti strah pred tem, kakšen mlad človek bi prišel. Trije pravijo, da imajo že dovolj družbe in pomoči. Dva sta odgovorila z »drugo«; prvi pravi, da: »ni ovire, če se dogovoriš«, drugi pa, da: »ima dementnega soproga in ima veliko dela z njim, bolj kot z majhnim otrokom«.

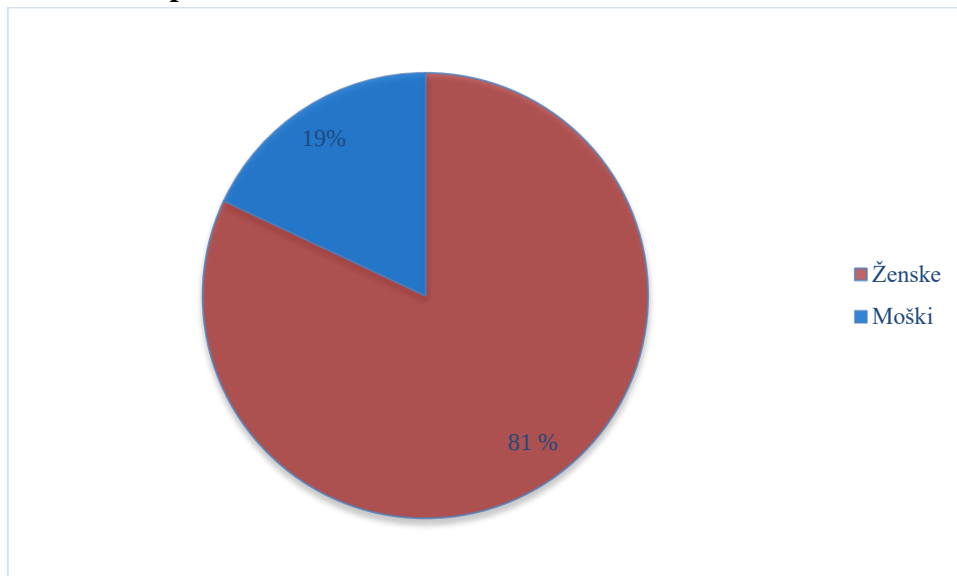
4.2.10. Kdo bi se starim ljudem zdel primeren za organiziranje in vodenje medgeneracijskega sobivanja

Odgovori	Število odgovorov
Organizirali bi se sami.	8
Društvo upokojencev Slovenije.	7
Nevladna organizacija, ustanovljena prav v ta namen.	19
Center za socialno delo.	11
Domovi za stare ljudi.	15
Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti.	14
Vseeno mi je.	7
Ne vem.	10
Drugo	1

Tabela 4.22: Kdo (katera organizacija) se starim zdi primeren za organiziranje tovrstnega sobivanja

Stari ljudje so lahko izbirali med različnimi odgovori, obkrožili so lahko tudi več kot enega. Pridobila sem 92 odgovorov. Največ starih ljudi (19) je odgovorilo, da se jim zdi najprimernejša nevladna organizacija, ustanovljena prav v ta namen. 15 ljudi meni, da so za organiziranje primerni domovi za stare ljudi. Kar veliko (14) jih je označilo Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti. 11 ljudi meni, da je za vodenje primeren center za socialno delo. 10 ljudi je odgovorilo »ne vem«, 8, da bi se organizirali sami, in 7 Društvo upokojencev Slovenije. Eden, ki je odgovoril z »drugo«, si želi samo: »da bo dobro urejeno«.

4.2.11. Spol starih anketirancev

Grafikon 4.4: Razporeditev starih anketirancev po spolu

81 % vprašanih je žensk, 19 % pa moških.

4.2.12. Starost starih anketirancev

Št. odgovorov	Povprečje/odstotek	Strd. odklon	Minimum	Maksimum
64	77,1	8,51	65	97

Tabela 4.23: Statistični podatki starih anketirancev o starosti

Povprečna starost anketirancev je 77,1 let. Najmlajši, ki je izpolnil anketo, ima 65 let, najstarejši pa 97 let.

4.2.13. Zakonski stan ljudi, starih 65 let ali več

Odgovori	Število odgovorov	Odstotek (%)
Samski	12	19
Poročen	36	56
Ovdovel	13	20
Živim z izvenzakonskim partnerjem/partnerko	0	0
Imam partnerja/ko, s katerim/katero ne živim	1	2
Drugo	2	3

Tabela 4.24: Zakonski stan starih ljudi

Največ anketiranih ljudi je poročenih (56 %), sledijo jim ovdovali (20 %), takoj za njimi so samski (19 %), 3 % ljudi je odgovorilo »drugo« (osebi sta razvezani), 2 % pa predstavljajo tisti, ki imajo partnerja ali partnerko, s katerim/katero ne živijo.

4.2.14. Najvišja dokončana izobrazba starih ljudi

Odgovori	Število odgovorov	Odstotek (%)
(Ne)dokončana osnovna šola	3	5
Poklicna šola	7	11
Srednja šola	29	45
Višja ali visokošolska	15	23
Univerzitetna	10	16
Magisterij, doktorat	0	0
Drugo	0	0

Tabela 4.25: Najvišja dokončana izobrazba starih ljudi

Največ starih ljudi ima zaključeno srednjo šolo (45 %). Sledijo jim tisti z višjo ali visokošolsko (23 %), na tretjem mestu pa je univerzitetna (16 %). Poklicno šolo ima dokončanih 11 % anketiranih, (ne)dokončano osnovno šolo pa 5 %.

4.2.15. Tip naselja, v katerem stari ljudje živijo ali so živeli večji del življenja

Odgovori	Število odgovorov	Odstotek (%)
Vas	9	14
Naselje	10	16
Predmestje	8	12
Manjše mesto	5	8
Veliko mesto	32	50
Drugo	0	0

Tabela 4.26: Tip naselja, v katerem živijo stari ljudje

Polovica anketirancev živi v velikem mestu, 16 % jih živi v naselju, 14 % v vasi, 12 % v predmestju in 8 % v manjšem mestu.

4.2.16. Trenutno prebivališče starih ljudi

Odgovori	Število odgovorov	Odstotek (%)
V svoji ali partnerjevi hiši	24	37
V svojem ali partnerjevem stanovanju	32	50
V domu za stare	7	11
Pri svojih otrocih	0	0
Delim si stanovanje	1	2
V najemniškem stanovanju	0	0
V oskrbovanem stanovanju	0	0
Drugo	0	0

Tabela 4.27: Trenutno prebivališče starih ljudi

Polovica anketirancev živi v svojem ali partnerjevem stanovanju, s 37 % jim sledijo tisti, ki živijo v svoji ali partnerjevi hiši, z 11 % tisti, ki živijo v domu za stare, in z 2 %, tisti, ki si deli stanovanje. Nihče ne biva pri svojih otrocih, v najemniškem stanovanju, v oskrbovalnem stanovanju ali drugje.

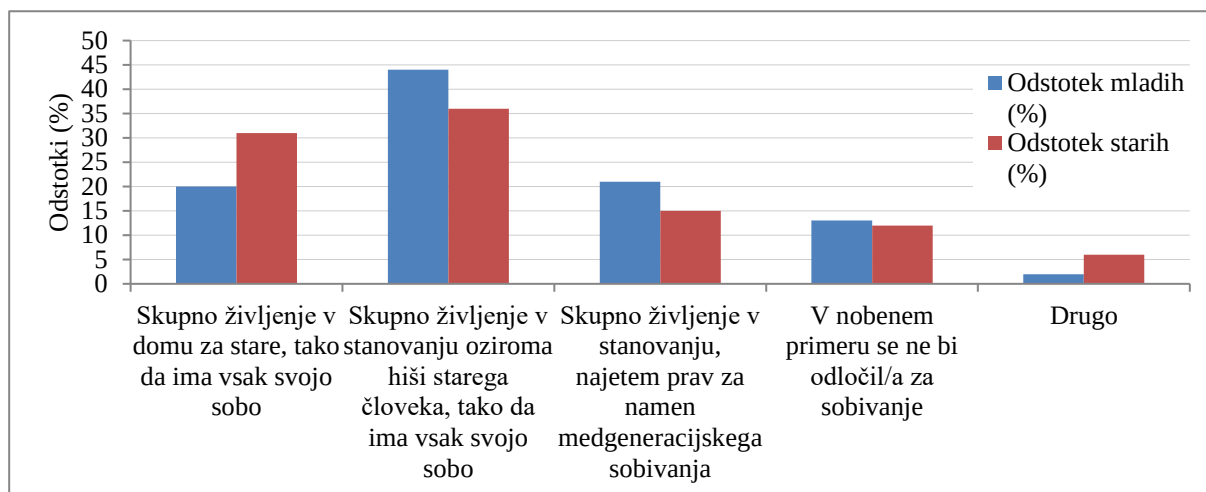
4.2.17. Povprečen mesečni dohodek starih ljudi

Odgovori	Frekvenca	Odstotek (%)
Nimam rednega mesečnega dohodka	0	0
do 200 eur	0	0
od 201 do 500 eur	7	11
od 501 do 800 eur	21	33
od 801 do 1000 eur	16	25
od 1001 do 1500 eur	18	28
nad 1500 eur	2	3

Tabela 4.28: Povprečen mesečni dohodek starih ljudi

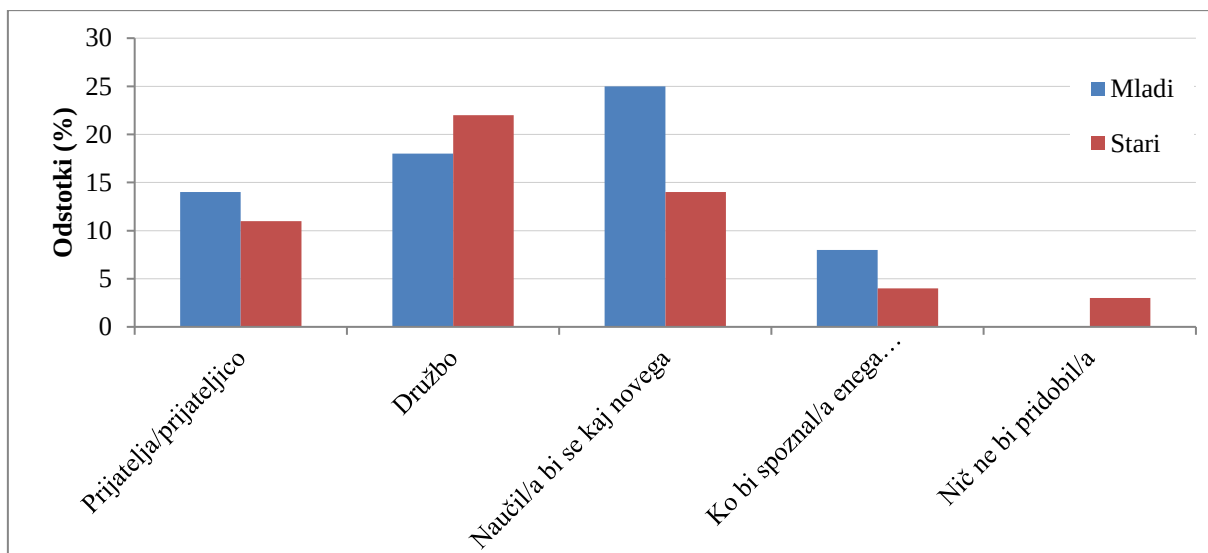
Največ (33 %) starih ljudi ima mesečni dohodek med 501 in 800 evri. 28 % starih mesečno prejema od 1001 do 1500 evrov. 25 % starih ljudi ima mesečni prihodek med 801 in 1000 evri. Tisti, ki imajo prihodek od 201 do 500 evrov, predstavljajo 11 % in tisti, ki imajo prihodek nad 1500 evrov, 3 %.

4.3. PRIMERJAVA ODGOVOROV STARIH IN MLADIH

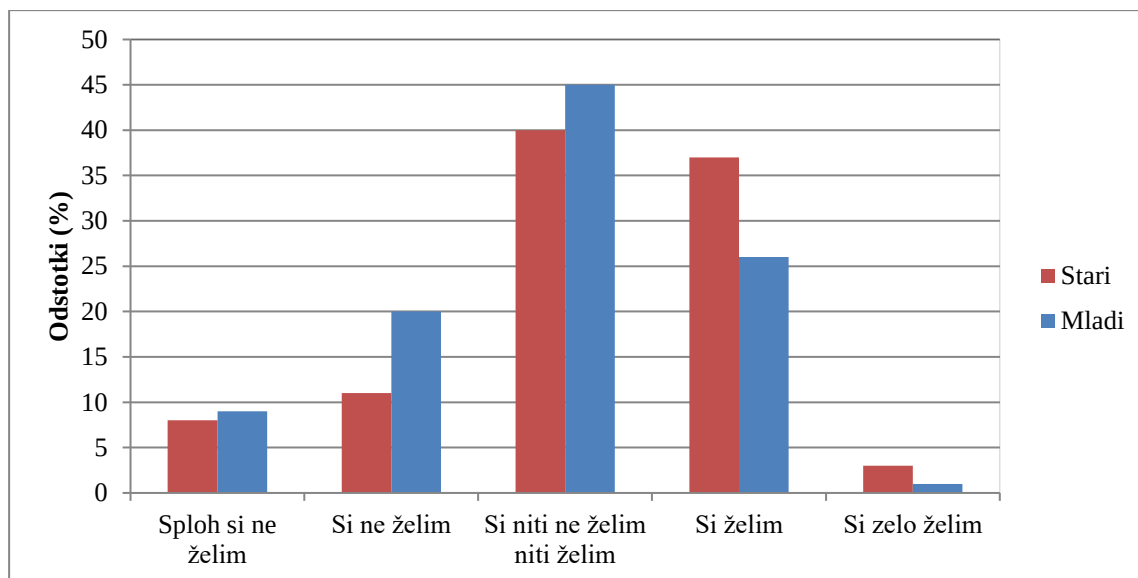
Grafikon 4.5: V kakšni obliki bi se za medgeneracijsko sobivanje odločili stari in v kakšni obliki mladi

Iz grafikona je razvidno, da bi se oboji, stari in mladi, najraje odločili za skupno življenje v stanovanju oziroma hiši starega človeka. Za tovrstno skupno življenje se je pripravljenih odločiti večji odstotek mladih (44 %) kot starih (36 %). Za skupno življenje v domu za stare se je pripravljenih odločiti več starih (31 %) kot mladih (20 %). Pri tej obliki bivanja je tudi največja razlika med mladimi in starimi, in sicer za 11 odstotnih točk. Odstotek starih, ki bi se odločili za življenje v stanovanju, najetem prav za namen medgeneracijskega sobivanja, je 15 %, medtem ko je odstotek mladih, ki bi se odločili za tak način bivanja, višji, in sicer 21 %. Odstotek tistih starih in mladih, ki se v nobenem primeru ne bi odločili za sobivanje, je podoben – znaša 12 % oz. 13 %.

Grafikon 4.6: Kaj bi mladi pridobili s sobivanjem s starimi in kaj bi stari pridobili s sobivanjem z mladimi

Največja razlika, enajst odstotnih točk, je nastala pri odgovoru »naučil/a bi se kaj novega«. Za ta odgovor se je odločilo 25 % mladih in samo 14 % starih. Oboji so se pogosto odločali za odgovor »družbo«, teh je 22 % starih in 18 % mladih. Malo več mladih (14 %) kot starih (11 %) bi z medgeneracijskim sobivanjem pridobilo prijatelja ali prijateljico. Prav tako nekaj več mladih (4 % več) kot starih bi prek medgeneracijskega sobivanja lažje navezalo stik tudi z drugim mladim/starim. Samo stari ljudje so odgovorili, da s sobivanjem ne bi pridobili nič, teh je 3 %.

Grafikon 4.7: Kakšna je verjetnost, da bi se stari odločili za sobivanje z mladimi in kakšna je verjetnost, da bi se mladi odločili za sobivanje s starimi

Najpogostejši odgovor obojih je bil, da si niti ne želijo niti si želijo bivati z nekom iz druge generacije, se je pa za ta odgovor odločilo malo več mladih (45 %) kot starih (40 %). Kar veliko starih (37 %) si želi skupnega življenja z mladimi, teh je med mladimi 26 %. Tu je tudi nastala največja razlika med odgovoroma enih in drugih. Med mladimi je več tistih, ki si sobivanja ne želijo (20 %), takih je med starimi 11 %. Odstotek tistih, ki si sobivanja sploh ne želijo, je podoben – znaša 8 in 9 %. Med tistimi, ki si pa skupnega bivanja zelo želijo, je več starih (3 %) kot mladih (1%).

5. RAZPRAVA

V raziskavi je sodelovalo 142 mladih in 64 starih ljudi. Mladi, ki so udeleženi v raziskavi, prihajajo iz vse Slovenije in so vprašalnik reševali prek spleta, stari ljudje, ki so udeleženi, pa so iz Ljubljane. Največ starih ljudi je vprašalnik izpolnjevalo v natisnjeni različici, nekaj pa je bilo tudi takih, ki so ga rešili prek spleta.

Z raziskavo sem ugotovila, da se največ mladih druži s starimi nekajkrat tedensko in obratno, enako velja za stare. Tudi pri drugem vprašanju, če so mladi in stari zadovoljni s stiki z drugo generacijo, ugotovimo, da so oboji zadovoljni s količino stikov.

Raziskava je pokazala, da velika večina mladih in starih ljudi že pozna medgeneracijsko sobivanje na splošno, v kakršnikoli obliki. Največ je tistih, ki poznajo skupno življenje mlade družine in starih staršev, kar veliko pa tudi tistih, ki poznajo skupno življenje starih staršev z vnukom ali vnukinjo. Mladi v povprečju poznajo 2,4 oblike skupnega bivanja, stari pa v povprečju samo 1,3 oblike medgeneracijskega sobivanja, kar pomeni, da v povprečju pozna star človek eno obliko manj.

55 starih od 64 bi se odločilo za vsaj en način sobivanja z mladimi, medtem ko se jih 9 (14 %) v nobenem primeru ne bi odločilo za skupno bivanje z mladimi. 117 mladih od 142 bi se odločilo za vsaj en način sobivanja s starimi, medtem ko se jih 25 v nobenem primeru ne bi odločilo za skupno bivanje s starimi. Z raziskavo sem pridobila podatek, da bi se oboji, stari in mladi, najraje odločili za skupno življenje v stanovanju oziroma hiši starega človeka.

Tak način sobivanja že poznajo v Nemčiji, kjer se projekt imenuje Bivanje za pomoč. Tam se v stanovanje starega človeka, ki se ne želi preseliti in ima hkrati dovolj prostora, vseli študent, ki nima dovolj denarja za lastno stanovanje. Sklenejo najemno pogodbo z zmanjšano najemnino in zraven še dogovor, temelječ na prostovoljstvu, da bo študent oz. študentka razliko v najemnini opravil/a z drugimi deli, kot so na primer vodenje psa na sprehod, čiščenje oken, odhod v trgovino po nakupih, itd. To ne vključuje skrbi za osebno higieno. Pogosto imajo najprej poskusno dobo 4-6 tednov, nato pa dokončno sklenejo dogovor (Fras, Štuhec 2010, str. 13). V Kataloniji poznajo fundacijo »živeti in deliti«, kjer združujejo tiste stare ljudi, ki si ne želijo biti sami in tiste mlade, ki potrebujejo namestitev. Študentje morajo mesečno plačati majhen znesek najemnine in se vsaj eno uro dnevno družiti z lastnikom stanovanja (Trescastro, Baquero, 2003, str. 166) (naš prevod). Podobno

delitev stanovanja med starimi ljudmi in študenti poznajo tudi v Španiji (Arroyo, Valenciano, Velasco, 2003, str. 171) (naš prevod). V Avstraliji prav tako že poznajo pojem delitve doma med starim in mladim človekom. Mladi ljudje živijo s starimi ljudmi po znižani najemnini ali zastonj, v zameno pa opravijo 10 ur na teden hišnih opravil, kuhanja, čiščenja, nakupovanja hrane. Študentom preverijo ozadje, potem pa so vključeni v poskusno dobo. Izkazalo se je, da imajo mladi in stari veliko več skupnega, kot se ljudem običajno zdi (Munro, 2015) (naš prevod). Iz Anglije, kjer že nekaj časa obstaja medgeneracijsko sobivanje v domu starega človeka, pa je tudi članek, ki govori o negativni izkušnji. Gospa, pri kateri je študentka stanovala, je imela mlado osebo za zaposleno, ne pa za sostanovalko. Ker je študentka živela v njenem domu, ji je stežka odklonila pomoč. (Slawson, 2015) (naš prevod). Tudi ena anketiranka v moji raziskavi je podala svoje mnenje: »Verjetno je (sobivanje) zahtevno zaradi zdravja, morda spomina«.

Za skupno življenje v domu za stare se je pripravljenih odločiti več starih kot mladih. Na podlagi rezultatov študije v okviru projekta HELPS (Nagode, 2014, str. 17) so ugotovili, da se anketirancem, ki so odgovarjali, kjer bi najraje živeli, (kot pričakovano) zdi najmanj idealno živeti v domu za stare. Vendar pa so vseeno opazili srednjo mero sprejemanja bivanja v domu za stare, se pravi, da udeleženci raziskave do te oblike niso bili zelo odklonilni. V tujini, na Nizozemskem in v Nemčiji, študentje že živijo v domu za stare. Tako mladim kot starim tak način življenja ustreza in so navdušeni. Jurrien Mentink, ki živi v domu za stare v Deventerju na Nizozemskem, je povedal: »Starejši ne želijo biti ranljivi in ne potrebujejo zgolj in samo nege. Želijo živeti in se zabavati tudi z nami, študenti. Družimo se, skupaj popivamo, plešemo, z vozički dirkamo po hodnikih in se veliko smejimo« (Habič, 2017). En mlad človek v moji raziskavi pa je navedel: »v domu za starejše ne bi živel, ker me odvrčajo na podoben način kot bolnice, sicer pa nimam problemov s sobivanjem s starim človekom«.

Na odgovor, v kakšni obliki sobivanja bi se ena preučevana generacija odločila za sobivanje z drugo, so lahko anketiranci izbrali tudi odgovor »v nobenem primeru se ne bi odločil za sobivanje. 18 % mladih in 14 % starih je izbralo ta odgovor. Na podlagi tega lahko sklepamo, da so stari bolj nagnjeni k ideji skupnega bivanja kakor mladi – a ta razlika ni velika. Kot sta zapisala Ivan J. Štuhec in Maksimiljan Fras (2010, str. 8), da »današnji stari ljudje hočejo integracijo v celotno prebivalstvo, ne pa 'getov' za stare«. Veliko tistih ljudi, ki iščejo alternativne oblike bivanja in življenja, si želi več stika z drugo generacijo, kot so ga našli doslej. Avtorja (Štuhec, Fras, 2010, str. 13) pravita, da se

zavedajo, da se bodo morali zaradi različnih želja in potreb medsebojno prilagajati in se omejevati. Kot dolgoročni cilj vidijo pred sabo novo vrsto skupnega življenja, pri katerem se lahko slabosti ene generacije izravnavajo s prednostmi druge.

Pri šestem vprašanju, kakšno je vaše mnenje o medgeneracijskem sobivanju, sta mlad in star človek podala mnenje: »z veseljem bi se odločil za nizozemski model« in »nizozemski model mi je všeč«.

Prikazujem nekaj odgovorov, ki so jih navedli mladi in stari v moji raziskavi.

»Mladi lahko starim pomagajo pri težjih opravilih«. Tudi MacCallum in drugi (2006 v Kump, 2009, str. 235) so povedali, da se z medgeneracijskim sodelovanjem zagotovi pomoč starim ljudem kadarkoli, ob različnem času, in da se poveča občutek družbene odgovornosti mladih. »Ponuja veliko priložnosti za medsebojno spoštovanje, učenje in občutek, da za družbo delaš nekaj dobrega«; »Zdi se mi lepo in primerno, saj starejši nekaterih opravil ne zmorejo več postoriti sami in jim mlajši lahko pri tem pomagajo«.

»Zveni zanimivo, dober način, da se stari učijo od mladih in mladi od starih, dobro tudi zaradi nizkih stroškov in ker veliko mladih ljudi rabi družbo. Stari ljudje bi tako tudi bolje razumeli mlade in njihove probleme ter obratno«. Kot pravita Newman in Hatton-Yeo (2009 v Kump, 2009, str. 232), se je v uspešnih medgeneracijskih programih, ki so se izvedli do sedaj, pokazalo, da se je okrepila samopodoba obeh generacij, mladi so bolj razumeli stare in stari so bolj razumeli mlade.

Fras in Štuhec (2010, str. 13) pravita, da se stari ljudje zavedajo, da se bodo morali zaradi različnih želja in potreb prilagajati drug drugemu in se omejevati.. »Mnogo prilagajanja, vendar ima vsak svoje koristi (mlajši pomaga starejšemu pri nakupih, vsakdanjih opravilih; starejši, v primeru, da je zmožen, kuha, skrbi za urejenost stanovanja«. Tudi en star človek je povedal: »Potrebno je prilagajanje«. Stara udeleženka je povedala: »Sobivanje je občasno zanimivo – mislim, da vsak rabi svojo zasebnost in svobodo«. Mlad človek: »Odvisno od človeka, enako kot z ostalimi ljudmi, potrebno je ujemanje karakterjev«.

»Mladi lahko zelo pomagamo starim ljudem, da se ne počutijo zapostavljene in ne zapadejo v depresijo; zato se mi zdi skupno življenje zelo dober način, saj poleg tega, da pomagamo starejšim, tudi sami nabiramo izkušnje in naredimo dobro delo«. Kot so poročali starejši udeleženci programov medgeneracijskega učenja v raziskavi, ki jo je opravil MacCallum, so se res lahko izvili iz primeža osamljenosti (MacCallum in dr. 2006

v Kump, 2009, str. 235). Še eno mnenje udeleženke v moji raziskavi: »stari te lahko veliko naučijo, oni pa niso tako osamljeni«. Kot pozitivno so anketiranci v raziskavi Mateje Nagode (2014, str. 17) vrednotili druženje in manj možnosti za pojav osamljenosti, ki ga prinaša življenje v stanovanjski skupini, izboljšano finančno stanje, saj bi znižali življenjske stroške, predvsem stroške bivanja, ter kot pozitivno ocenjujejo možnost, da bi z bivanjem v stanovanjski skupnosti lahko razbremenili svojce in bili manj odvisni od njih.

»Mladi in stari si lahko izmenjamo dosti znanja, mladi smo dobri in izučeni v tehnologiji, stari pa imajo več praktičnega znanja (npr. kuhanje)«. Starejši udeleženci programov medgeneracijskega učenja so res poročali o uporabi novih tehnologij; zaznali pa so tudi, da mlajši cenijo njihove dosežke in veščine, ki jih imajo ter upoštevajo njihovo mnenje (MacCallum in dr. 2006 v Kump, 2009, str. 235). Star/a anketiranec/ka v moji raziskavi: »Zanimivo je prepletanje starejši (izkušnje) in mlajši (nova znanja)«.

»Medgeneracijsko povezovanje lahko vsem veliko da. Tako stari kot mladi se lahko učimo drug od drugega, si med seboj pomagamo, razvijamo in gradimo naš skupen odnos, si izmenjujemo izkušnje in poglede na svet ter tako širimo svoje vsesplošno znanje in v primeru začetnih predsodkov razbijamo te skupaj s stereotipi, itd. Ne vidim kakšnega posebnega minusa, bolj kot ne le prednosti«. Kot pravita tudi Štuhec in Fras (2010, str. 13), skupno življenje starih in mladih zmanjšuje predsodke in stereotipe, omejuje pojav osamljenosti in pomaga starim ljudem, da s pomočjo mladih dalj časa obdržijo samostojnost. Star/a udeleženec/ka raziskave: »doprinese h kakovosti medsebojnih odnosov, medsebojni pomoči in razumevanju generacijskih razlik, izmenjavi izkušenj«.

»Gre za obojestransko korist oz. sožitje: mlajši generaciji se ni potrebno obremenjevati s stroški najemnine, s čimer bi se bili primorani ukvarjati, če bi se radi osamosvojili na lastno režijo. Poleg tega se lahko od starejših generacij veliko naučijo. Stari ljudje prenašajo svoje spretnosti, znanja, izkušnje, poglede in vrednote. Pri tem se ne počutijo osamljene, pri čemer lahko mladi dodajo neko svežino, drugačen pogled na življenje«. Tudi manjše število stanovanj, ki bi lahko služila kot samska gospodinjstva, je eden od dejavnikov, ki povzroča kasnejše odseljevanje mladih od doma v južni Evropi (Iacovou 2002; Aasve in dr. 2002 v Mandič 2007, str. 13). Mlada udeleženka: »Zelo dobro zaradi financ, vendar je boljše imeti svoje stanovanje«.

Azra Kristančič (2005, str. 117) pravi, da postajamo čedalje bolj osamljena družba ali družba posameznikov, individualistov. Tehnologija s televizijo, telefoni in računalniki je naredila svoje – posledica je zmanjšanje števila medosebnih odnosov. »Super, dandanes smo ljudje preveliki individualisti, bojimo se starosti tudi zato, ker nismo v stiku z njo. Mislim, da sobivanje v človeku zbudi vrednote in spoštovanje ter dobro vpliva na razvoj možganov«.

(Stara) udeleženka raziskave je povedala: »Možno je sobivanje, s prejšnjim temeljitim pogovorom o življenjskih nazorih«. Z njo se strinja tudi mlada udeleženka: »Določen čas je potreben, da se pokaže ujemanje, potem pa se odloča o nadaljevanju«. Podobno so razmišljali tudi kandidati za sobivanje v okviru skupinskega intervjuja pri raziskavi M. Nagode (2014, str. 17). Menijo, da se mora skupina ljudi pred skupnim življenjem dodobra spoznati in da bi to lahko potekalo v obliki raznih druženj, na primer sestankov, skupnih dogodkov, preživljanja počitnic. Po njihovem mnenju je uspeh skupnega življenja v korelaciji z ujemanji vseh sostanovalcev in njihovega občutka za skupnost v socialnem ter finančnem smislu (Nagode, 2014, str. 17). Še ena stara udeleženka: »Veliko obojestranskega razumevanja, pa gre«. Zelo podobno je povedala tudi ena mlada udeleženka: »Potrebna je velika mera potrpežljivosti, razumevanja in prilagajanja zaradi starostne razlike«.

Največ mladih ljudi je označilo, da bi s sobivanjem s starejšimi pridobili to, da bi se naučili kaj novega. Kot piše Goff (2004 v Kump, 2009, str. 234), je opazil, da mladi ljudje, ki so se udeležili medgeneracijskega učenja, razvijejo sposobnost vživljanja v drugega, postanejo ustvarjalni, bolj odprti za nova spoznanja in ljudi, dajejo več pobud. Pridobili so tudi več občutka za socialno odgovornost in spoznali so, koliko prednosti se skriva v vseživljenjskem učenju.

Na drugem mestu pri tem, kaj bi pridobili, je bil pri mladih odgovor, da so pridobili pomembno življenjsko izkušnjo. Jurrien Mentink, študent, ki živi v domu za stare v Deventerju na Nizozemskem, pravi, da so izkušnje, ki jih pridobiva s sobivanjem s starejšimi, enako pomembne kot formalna izobrazba. Povedal je, da mu je življenje tam dalo neko drugačno družbeno izkušnjo, ki bi jo moral dobiti vsak. Ker živi s starejšimi, ima, kot pravi, bolj uravnoteženo življenje. Ni pa vse lepo. Odkar živi tam, je v domu umrlo že več kot petdeset oseb, nekatere je poznal dobro, druge manj. Se je pa od njih

naučil, da smrt sicer pomeni konec, a da je le del življenja; naučil se je drugače gledati na svet (Habič, 2017).

Druženje je bilo na tretjem mestu. Kar 89 mladih je odgovorilo, da bi s skupnim življenjem s starim človekom pridobili prijatelja oz. prijateljico (50 %), pri starih je ta odgovor dosegel 28 %. Stari so odgovor, da bi s skupnim življenjem pridobili novo znanje, označili veliko manjkrat, predvidevamo lahko, da je razlog v tem, da imajo mladi občutek, da se lahko od starih zaradi njihovih življenjskih izkušenj veliko naučijo, stari pa od mlajših malo manj.

Oboji so označili tudi, da bi s sobivanjem z drugo generacijo pridobili družbo, stari so se za ta odgovor odločili malo večkrat kot mladi. Ko bi stari ljudje dobili nekaj nove družbe, bi s tem presegli osamljenost, ki je po Ramovšu (2003, str. 195) tako pogosta, da je lahko precej osamljen vsak tretji star človek, zelo možno pa je, da se jih počuti osamljene kar dve tretjini. Ramovš (2003, str. 105) tudi opozori tudi na potrebo starih po osebnem stiku z drugimi ljudmi. Piše, da je potreba pri starih ljudeh v današnjem času ena izmed najmanj zadovoljenih, zato je osamljenost ena od bolj pogostih in najmočnejših stisk.

Pri vprašanju, kaj bi eni in drugi s skupnim bivanjem pridobili, so se vprašani odločili za več odgovorov. Povprečna vrednost odgovorov pri starih je 2,6; pri mladih pa 3,6. Sicer so bili pri starih in mladih malo drugačni možni odgovori, nekaj pa je bilo enakih. Mladi vidijo v skupnem bivanju možnost pridobiti več stvari kot stari. 26 starih od 64 je odgovorilo, da bi na ta način dalj časa živeli v svojem domačem okolju, 24 pa, da bi stanovanje ali hiša spet »zaživela«. Dejstvo, da bi lahko stari čim daljše obdobje starosti preživeli doma, je zelo pomembno. Za to se zavzema tudi stroka in razni nacionalni dokumenti, ki zapovedujejo, kaj bi morali biti naši osrednji cilji pri oskrbi starejših (pa čeprav pogosto do premikov prihaja prepočasi). Ti dokumenti in zaveze so:

- Zakon o dolgotrajni oskrbi, osebni asistenci in zavarovanju za dolgotrajno oskrbo;
- Zaveza k procesu deinstitutionalizacije;
- Strategija varstva starejših do leta 2010 – solidarnost, sožitje in kakovostno staranje prebivalstva in priprava nove strategije;
- Resolucija o nacionalnem programu socialnega varstva 2013 – 2020;
- Osnutek Nacionalnega stanovanjskega programa (Nagode, 2014, str. 22).

Tudi Fras in Štuhec (2010, str. 13 in 14) sta pisala o prednostih inovativnih oblik skupnega življenja:

- Bivanje v skupnosti po lastni izbiri;
- Dobri odnosi med generacijami pri starostno mešanih projektih;
- Socialna podpora;
- Nudjenje pomoči v strukturah, ki so podobne družini;
- Medsebojna spodbuda, strpnost.

Pri vprašanju, kakšna je verjetnost oziroma želja, da bi se stari odločili za sobivanje z mladimi in obratno, so oboji najbolj pogosto odgovorili, da si niti ne želijo tovrstnega bivanja niti si želijo. Je pa bilo več odgovorov pri starih, da si želijo skupnega bivanja, kot pri mladih. 9 odstotnih točk več mladih kot starih je odgovorilo, da si skupnega bivanja ne želijo. Mateja Nagode (2014, str. 17), ki je sicer raziskovala interes starih za sobivanje z drugimi starimi, je ugotovila, da: »imajo anketiranci pogojen interes za sobivanje v stanovanjskih skupinah za starejše – je pa interes relativno nevtralen in ne odraža nekega močnega odnosa do takšnega načina življenja« (Nagode, 2014, str. 17). Lahko bi rekli, da je interes starih do sobivanja z mladimi podoben - so relativno zainteresirani, ne obstaja pa močna želja.

Razlogi starih proti odločitvi za skupno življenje z mladimi in obratno: največ starih ljudi, 33 %, je odgovorilo, da imajo svojo družino, kar jim zadošča. Mlada udeleženka raziskave je povedala: »Raje bi bivala z družino (stari starši) kot pa neznanimi starejšimi«. 25 % starih ljudi ne ve, kako bi se privadili na novega človeka, saj so navajeni samostojnosti in 24 % starih moti, ker to področje v Sloveniji še ni urejeno. 19 % starih je odgovorilo, da imajo svojega partnerja ali partnerko ali drugo osebo, s katero živijo in zato ne potrebujejo še koga mladega. Enak odstotek starih je odgovorilo, da jih nič ne ovira, a vseeno ne čutijo potrebe po takšnem sobivanju. Največ mladih ljudi je odgovorilo, da se za sobivanje s starimi ne bi odločili, ker imajo že rešen stanovanjski problem (45 %). 33 % mladih je navedlo, da živijo skupaj s partnerjem/partnerko in svojo ali izvorno družino. Podoben odstotek mladih imajo tudi naslednji razlogi: si ne predstavlja, kako bi tovrstno sobivanje zaživelo v praksi (29 %), čuti strah pred tem, kakšen star človek bi bil (28 %) in raje bi živeli z ljudmi podobne starosti (27 %). Nekaj mnenj starih ljudi o sobivanju z mlajšimi: »Skupno življenje je vprašljivo, ker v celoti ne razumemo mladih«, »Mladi posebej, stari posebej«, »Navadila sem se živeti sama, zato ne bi mogla skupaj še z enim mladim«, »Mladi in stari ne grejo skupaj«, »Stari in mladi naj po možnosti živijo ločeno«. Nekaj starih in mladih se je strinjalo, da če živimo ločeno, se izognemo vsem nesoglasjem.

Mnenje ene (stare) udeleženke: »Na Nizozemskem so razvili model skupnega bivanja, kar pomeni, da proces že nekaj časa traja. Tak model morda lahko nastane v krajšem času (copy paste), toda vprašljiva je vsebina. Za oba, mladega in starega. Dober odnos do drugih ljudi se nezavedno gradi od ranega otroštva tako v lastni družini kot v celotni lokalni in tudi širši skupnosti. Do vseh ljudi!!! Tega pa, po moji oceni, za tako sobivanje ni dovolj. Niso samo ugodnosti, so tudi obveznosti! Velja pa nekje začeti!!!«.

Kot sta zapisala tudi Fras in Štuhec (2010, str. 13 in 14), so pomanjkljivosti alternativnih oblik:

- Dolga faza razvoja in gradnje;
- Možnost konflikta interesov;
- Omejena samostojnost zaradi skupinskega pritiska;
- Potreba po dogovoru pri skupnih odločitvah;
- Ko nastane potreba po intenzivnejši oskrbi, je mogoče potrebna selitev.

Pri vprašanju, kdo se enim in drugim zdi primeren za organiziranje in vodenje tovrstnega sobivanja, znaša povprečna vrednost odgovorov pri mladih 2,2; pri starih pa 1,4. Mladi so bolj neodločeni, saj imajo v povprečju večje število odgovorov na osebo. Pri obeh generacijah jih je v moji raziskavi največ odgovorilo, da se jim zdi najprimernejša nevladna organizacija, ustanovljena prav v ta namen. Pri starih so na drugem mestu domovi za stare ljudi in na tretjem Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti. Pri mladih je bil drugi najpogostejši odgovor Center za socialno delo, tretji pa domovi za stare ljudi. Na četrtem mestu je Ministrstvo. Jana Mali (2010, str. 1245) je zapisala, da ima socialna delavka znanje, kako izboljšati interakcijo med starimi ljudmi in ostalimi člani družine ter širšim socialnim okoljem. Prav tako znajo socialne delavke identificirati možnosti in priložnosti za pozitivno vrednotenje starosti ter dojemajo medgeneracijske povezave kot izziv. Med drugim iščejo tudi možnosti ustvariti in povečevati solidarnost med generacijami na individualni ravni in na ravni družbe (naš prevod). Na Fakulteti za socialno delo študentke pridobimo ogromno znanja tudi na področju starih ljudi. S predmeti, kot so socialno delo s starimi ljudmi, dolgotrajna oskrba, socialno delo z osebami z demenco, socialna varnost v starosti in veliko prakse usvojimo veščine, s katerimi bi lahko strokovno vodile organizacijo medgeneracijskega sobivanja. To bi lahko potekalo v nevladni organizaciji, lahko bi bilo v okviru doma za stare ali pa na centru za socialno delo. Tudi Manca Peternel, ki je izvedla finančni del študije izvedljivosti oblik sobivanja starejših (2014, str. 25), se sprašuje, kdo bi vse skupaj organiziral – najprej

poiskal nepremičnino, se zmenil za izvedbo prenove in najemnega oddajanja, organiziral pravno ureditev, pomoč najemnikom pri preselitvi, komuniciral z lastnikom oz. lastnico ter tudi skrbel za odnose vseh vpletenih. Moral bi tudi priskrbeti storitve oskrbe, če bi to postalo potrebno. Drugo vprašanje, ki bi ga bilo potrebno rešiti, je strošek. Ena od idej, kdo bi za to lahko poskrbel, je nevladna organizacija. M. Peternel (2014, str. 36) predlaga, da v začetku lahko financiranje poteka preko projektov za inovativne načine oblikovanja sobivanja starejših, v nadaljevanju pa bi se s tem lahko ukvarjala neprofitna organizacija.

Enajsto vprašanje je bilo pri starih in mladih različno. Mladi so odgovarjali na vprašanje: »Ali bi se vam tako skupno bivanje zdelo dobrodošlo tudi s finančnega vidika (če si sicer na primer težje privoščite življenje v svoji sobi/stanovanju/študentskem domu med študijem oziroma delom)?« Skupno (z odgovori »še kar«, »precej« in »zelo«) je kar 93 % mladih odgovorilo, da bi finančno lažje shajali, če bi živeli skupaj s starimi ljudmi. V zadnjem času so razmere na zahodu vse slabše. Razlike med državami se najbolj pokažejo pri obravnavanju mladih – kakšen je njihov položaj na trgu dela, kakšen je stanovanjski trg (večina stanovanj je lastniških), koliko se ljudje lahko zanašajo na virovne finančne pomoči, kakšni so vzorci vloge družine v družbi oz. kakšen je tip sorodstvenih vezi (Billari et al. 2001, 2005 v Kuhar, 2012, str. 368). Mlad udeleženec raziskave: »V osnovi nimam potrebe po življenju s starim človekom. Verjetno bi se trenutno (nizki prihodki), težave z najemanjem stanovanja itd.) najprej odločil za skupno življenje s starim človekom zaradi nižje cene najema. Ob tem ne bi želel opravljati 'skrbništva' stare osebe, lahko pa bi se z njo družil nekajkrat mesečno«.

V moji raziskavi je pri starih ljudeh 81 % vprašanih žensk in 19 % moških; pri mladih pa 82 % žensk in 18 % moških. Povprečna starost pri mladih je 22,5 leta, pri starih pa 77,1 let. Najmlajši udeleženec raziskave je star 19 let, najstarejši pa 97.

Najpogostejši odgovor mladih je bil, da še vedno živijo pri starših. O podaljšanem bivanju v izvorni družini v Sloveniji piše Metka Kuhar (2012, str. 366). Zapisala je, da med mladimi, starimi od 18 do 24 let, še vedno živi skupaj s starši kar 90 odstotkov mladih žensk in moških, med mladimi, starimi od 25 do 29 let, pa še vedno okoli 60 odstotkov žensk in moških. Najpogostejši odgovor starih pa je bil, da živijo v svojem ali partnerjevem stanovanju. Kot pravi M. Kuhar (2012, str. 369), je v Sloveniji zaradi lastniške kulture stanovanj finančno dostopnih zelo malo stanovanj.

Pri vprašanju, kje trenutno živijo, je bil pri mladih na drugem mestu študentski dom. Kot meni Igor Seljak (2000, str. 68), je za študente v Sloveniji še vedno najustreznejša oblika bivanja študentski dom, kjer sta mesečni znesek in standard, ki jim je na razpolago, najbolj v sorazmerju, Igor Brlek (Kapitanovič, 2016) iz Študentskih domov Ljubljana pa opaza, da si vedno več mladih želi enoposteljne sobe, vendar pri sedaj razpoložljivih kapacitetah ne morejo ugoditi vsem). Pri starih pa je bil na drugem mestu odgovor, da živijo v svoji ali partnerjevi hiši. Na tretjem mestu pri mladih je najeto stanovanje, pri starih pa dom za stare.

Največ mladih anketiranih je samskih, starih pa poročenih. 35 % mladih ima partnerja ali partnerko, s katerim oz. katero ne živijo skupaj, 20 % starih pa je ovdovelih. 16 % mladih živi z izvenzakonskim partnerjem/ko in 3 % so poročeni; pri starih pa je 19 % samskih, 3 % starih ljudi je razvezanih, 2 % pa jih ima partnerja ali partnerko, s katerim/katero ne živijo.

Največ mladih (92 %) v moji raziskavi ima študentski ali dijaški status. Največ starih v moji raziskavi pa ima dokončano srednjo šolo (45 %). 23 % ima višjo ali visokošolsko, 16 % univerzitetno, 11 % poklicno, (ne)dokončano osnovno pa 5 %.

Pričakovano se dohodki mladih in starih kar razlikujejo. Največ mladih (35 %) ima povprečen mesečni dohodek med 201 in 500 evri. Največ starih (33 %) ima mesečni prihodek med 501 in 800 evri. 28 % starih mesečno prejema od 1001 do 1500 evrov, 25 % pa med 801 in 1000 evri. Tistih, ki imajo prihodek od 201 do 500 evrov, je 11 %. Kar 22 % mladih nima rednega mesečnega prihodka, 26 % mladih pa ima prihodek do 200 evrov.

Stari ljudje v moji raziskavi so imeli še vprašanje, v kakšnem tipu naselja živijo oziroma so živeli večji del svojega življenja. Polovica anketirancev živi v velikem mestu, 16 % v naselju, 14 % na vasi, 12 % v predmestju in 8 % v manjšem mestu.

Primerjava najvišje dosežene izobrazbe pri starih in njihove pripravljenosti na sobivanje:

Največ starih, ki so označili, da si želijo živeti z mladim, ima dokončano poklicno šolo. Največ starih, ki so označili, da si ne želijo živeti z mladim, ima dokončano srednjo šolo. Največ tistih, ki so označili »si niti ne želim niti si želim«, ima univerzitetno izobrazbo.

Primerjava finančnega statusa mladih in njihova pripravljenost na sobivanje:

Da si zelo želi živeti skupaj s starim človekom, je odgovoril samo en mlad človek, ta prejema mesečni dohodek od 201 do 500 evrov. Pri odgovoru »si želim« živeti skupaj s starim človekom, je najvišji odstotek (36 %) dosegla skupina mladih ljudi, ki ima mesečni dohodek do 200 evrov. Da si ne želi živeti s starim človekom, je najvišji odstotek (50 %) dosegla skupina mladih ljudi, ki ima mesečni dohodek od 1001 do 1500 evrov (v to skupino sta sicer uvrščena samo dva človeka).

Povezava med podatkom, da je oseba v partnerski zvezi, in pripravljenostjo za sobivanje:

Najvišji odstotek mladih, ki ne želijo živeti skupaj s starim človekom, živi z izvenzakonskim partnerjem ali partnerko, pri teh je najvišji odstotek tudi za odgovor »sploh ne želim«. Najvišji odstotek mladih, ki si želi živeti s starim človekom, je samskih (33 %), vendar ne zaostajajo veliko tisti mladi, ki imajo partnerja/ko, s katerim/katero ne živijo, ti dosegajo 30 %. Da si zelo želi živeti skupaj s starim človekom, je odgovorila samo ena oseba, in ta je poročena.

Med starimi ljudmi je med tistimi, ki so označili »zelo si želim«, največ samskih (9 %), vendar jim tesno sledijo tisti, ki so ovdoveli (8 %). Največ tistih, ki si sobivanja ne želijo, je med ovdovelimi (17 %).

Povezanost spola in pripravljenosti za sobivanje:

Več moških (50 %) kot žensk (44 %) pri mladih je označilo, da si sobivanja »niti ne želijo niti si želijo«, pri ženskah (26 %) pa jih je več kot moških (21 %) označilo »si želim«.

Med starimi ljudmi jih je pri ženskah več označilo, da si želijo in da si zelo želijo skupnega bivanja (42 %) kot moških (36 %), vendar jih je pri ženskah tudi skupno več označilo, da si sploh ne želijo ali ne želijo (20 %) kot moških (18 %).

Tip naselja, v katerem stari ljudje živijo, in njihova pripravljenost za sobivanje:

Največ tistih, ki so označili »si želim«, prihaja iz naselja (67 %). Edini, ki si zelo želijo, so iz velikega mesta, teh je 6 %. Da si skupnega bivanja ne želijo, je odgovorilo največ tistih, ki so iz vasi (22 %), če pa pogledamo skupno, odgovora »si sploh ne želim« in »si ne želim«, pa je odstotek izenačen (26 %) pri tistih iz predmestja in tistih iz velikega mesta.

KRITIČNA OCENA METODOLOGIJE

Ker je celotna populacija v moji raziskavi prevelika, sem se odločila za priložnostni neslučajnostni vzorec. »Skupine oseb v takih raziskavah po navadi niso na kakšen poseben način izbrane iz širše populacije, zato je vprašanje, katero populacijo predstavljajo in kako je mogoče ugotovitve iz teh vzorcev posploševati na širšo populacijo« (Mesec, 1997, str. 81). Za sodelovanje sem poskušala pridobiti čim več ustanov in organizacij, ki se v Ljubljani ukvarjajo s starimi ljudmi in moje vodilo je tudi bilo, da bi dosegla take, ki imajo med seboj (praviloma) različno strukturo uporabnikov kot druge. Tako sem prosila za sodelovanje domove za stare, kjer v povprečju stanujejo najstarejši prebivalci Ljubljane ter Dnevne centre aktivnosti in Univerzo za tretje življenjsko obdobje Ljubljana, kamor zahajajo ljudje, ki imajo še veliko želje po različnih aktivnostih, druženju in učenju. Drugim starim, ki se zadržujejo pretežno doma, v svojem okolju, nisem mogla razdeliti vprašalnikov, saj jih nisem mogla kar tako doseči. Lahko pa sem tiste stare, ki živijo v moji bližini. Ti so tudi pomemben del raziskave, saj moj domači kraj, Gameljne, spada pod Mestno občino Ljubljana, hkrati pa je po svojih značilnostih opredeljen kot vas. Na ta način sem dosegla tudi, da so v moji raziskavi vključeni ljudje iz čim bolj različnih tipov naselij (mesta, predmestja, naselja, vasi). Zelo pa sem bila odvisna od pripravljenosti vodij/socialnih delavk domov za stare in dnevnih centrov, saj je bilo v precejšnji meri od njih odvisno, ali bo naše sodelovanje vzpostavljeno. Zato sem še toliko bolj hvaležna tistim, ki so sodelovanje omogočile.

Za mlade ljudi bi lahko sklepali, da so mi bili bolj dostopni, saj so vprašalnik lahko izpolnili preko spleta. Poskušala sem pritegniti čim več ljudi, povezavo sem objavila v več facebook skupin, pri tem so mi pomagali tudi prijatelji in prijateljice, ki so povezavo delili naprej, ljudi sem nagovorila tudi prek e-maila, drugih komunikacijskih kanalov in osebno. Zdi se, da do mladih dnevno prihaja veliko povabil za sodelovanje in da se za veliko sodelovanj mladi tudi ne odločijo. Tako je pri moji raziskavi 681 mladih kliknilo na nagovor, vendar izpolnilo le 185. Tistih, ki so zares odgovorili na vse odgovore in anketo tudi dokončali, je 142.

Raziskava bi bila bolj reprezentativna, če bi mi uspelo pridobiti veliko večji vzorec. Mislim, da bi mi lahko to uspelo, če bi se imela možnost s pridobivanjem odgovorov ukvarjati veliko več časa, če bi mi kdo pomagal pridobiti dostop do nekaterih organizacij

in če bi lahko dobila pomoč prostovoljcev, ki bi pomagali z izpolnjevanjem vprašalnikov na terenu.

Če bi lahko anketni vprašalnik delala še enkrat, bi ga zastavila malo drugače. Vprašanja z več možnimi odgovori bi poskušala preoblikovati tako, da bi bil možen samo eden. S tem bi sicer anketirancem nekaj možnosti omejila, vendar bi bilo za preglednost rezultatov in lažjo ter bolj kakovostno analizo to boljše.

Analiza je bila prav tako kar zahtevna, saj je vsebovala elemente kvantitativne in kvalitativne metodologije. Morda bi naslednjič poskusila samo s kvalitativno, kjer bi se zares bolj poglobila v opisne odgovore manjšega števila ljudi in te podrobneje kvalitativno obdelala.

6. SKLEPI

- Največ mladih ljudi se družijo s starimi ljudmi nekajkrat tedensko, prav tako se največ starih ljudi družijo z mladimi nekajkrat tedensko.
- Oboji, stari in mladi, so zadovoljni s količino stikov, ki jih imajo z drugo generacijo.
- 75 % mladih in 81 % starih ljudi že pozna medgeneracijsko sobivanje.
- Mlad človek v povprečju pozna 2,4 oblike skupnega bivanja starih in mladih ljudi, medtem ko jih star človek pozna 1,3. Oboji najbolj poznajo skupno življenje mlade družine in starih staršev. Na drugem mestu po pogostosti poznavanja medgeneracijskega sobivanja v katerikoli obliki sledi odgovor »skupno življenje starih staršev z vnukom ali vnukinjo«.
- Stari ljudje so najbolj pripravljeni sprejeti mladega človeka medse na način, da ta pride živeti v njihovo stanovanje ali hišo in ima vsak svojo sobo. Tudi mladi ljudje so v največji meri izbrali to možnost.
- Pri odprtem vprašanju je zelo veliko mladih (37 podkategorij) izrazilo pozitivno mnenje o skupnem življenju s starim človekom, prav tako veliko (35 podkategorij) niti pozitivno niti negativno mnenje, 6 podkategorij pa je označevalo negativno mnenje. Tudi stari ljudje so največkrat opisovali medgeneracijsko sobivanje kot pozitivno (18 izjav), 14 izjav je označevalo niti pozitivno niti negativno mnenje, 10 izjav pa negativno.
- Po mnenju mladih bi se ti s sobivanjem s starimi v največji meri naučili kaj novega. Po mnenju starih ljudi bi ti s sobivanjem z mladimi v največji meri pridobili družbo.
- Največ mladih je odgovorilo, da si sobivanja s starimi ljudmi niti ne želijo niti želijo, na drugem mestu po pogostosti jim sledijo tisti, ki so označili, da si sobivanja s starimi ljudmi želijo. Prav tako je največ starih ljudi odgovorilo, da si sobivanja z mladimi niti ne želijo niti želijo, vendar jim zelo tesno sledijo tisti, ki so odgovorili, da si sobivanja z mladimi želijo.
- Pri razlogih, zakaj se ne bi odločili za sobivanje s starimi oziroma mladimi ljudmi, je največ mladih odgovorilo, da se ne bi odločili za sobivanje s starimi ljudmi, ker imajo že rešen stanovanjski problem. Na drugem mestu jim sledijo tisti, ki so označili, da živijo skupaj s partnerjem/partnerko in svojo družino (ali izvorno družino) in zato mislijo, da tovrstno sobivanje ne bi bilo mogoče. Največ starih

ljudi je odgovorilo, da se ne bi odločili za sobivanje, ker imajo svojo družino, kar jim zadošča. Na drugem in tretjem mestu sta zelo tesno skupaj odgovora, da ne vejo, kako bi se privadili na novega človeka, saj so navajeni samostojnosti in da jih moti, ker področje v Sloveniji še ni urejeno.

- Največ mladih in starih ljudi meni, da je za organiziranje in vodenje medgeneracijskega sobivanja najbolj primerna nevladna organizacija, ustanovljena prav v ta namen.

7. PREDLOGI

- Predlagam ustanovitev nevladne organizacije z namenom zbiranja podatkov, vodenja in organiziranja medgeneracijskega sobivanja v Sloveniji, ki bi jo vodila socialna delavka. Ta bi tudi vodila seznam potencialnih zainteresiranih uporabnic in uporabnikov za medgeneracijsko sobivanje.
- Predlagam, da se uredi zakonodaja na področju sobivanja. To vključuje razmislek o tem, kdo bi nosil stroške bivanja mlade osebe na domu starega človeka ali v domu za stare, kje bi se lahko začela graditi stanovanja, namenjena prav takšnemu sobivanju, kdo bi skupno življenje organiziral in vodil, kdo bi zbiral evidenco potencialnih kandidatk in kandidatov za sobivanje.
- Glede na izražen relativen interes mladih in starih (in tudi mnenje enega udeleženca: »takoj bi se odločil za nizozemski model«) predlagam poskusno izvedbo medgeneracijskega sobivanja v Sloveniji. Menim, da bi se na začetku najlažje (z najmanjšimi stroški) izvedlo skupno bivanje na domu starega človeka. Medgeneracijskega sobivanja v tej obliki si tudi stari in mladi od vseh oblik najbolj želijo.
- V strokovnih (npr. v reviji Socialno delo) in poljudnih krogih bi lahko o primerih medgeneracijskega sobivanja iz Slovenije in tujine več pisali in na ta način dosegali osveščenost med strokovnjaki in splošno populacijo.
- Predlagam uvrstitev tematike o skupnih oblikah življenja starih in mladih ljudi, ki že obstajajo, in ostalih inovativnih oblikah medgeneracijskega sobivanja v učni načrt Fakultete za socialno delo.
- Kot je povedala anketiranka, je zelo pomembno, da uvajanje medgeneracijskega sobivanja poteka postopno in prilagojeno slovenskim razmeram, saj samo kopija medgeneracijskega sobivanja z Nizozemske, kjer mladi živijo skupaj s starimi ljudmi v domu za stare, verjetno ne bi bila uspešna. To pomeni, da je potrebno premisliti o navezanosti starih ljudi v Sloveniji na nepremičnino in razmisliti o tem, da že v tem trenutku v domovih za stare ljudi v Sloveniji manjka prostih mest.
- V prihodnosti predlagam tudi izvedbo podobne, a bolj poglobljene raziskave, ki bi bila izvedena na večjem vzorcu oseb. Ko bi bilo to storjeno, pa kot drugi korak predlagam, da se v nadaljnjem raziskovanju vključi samo tiste, ki so pokazali interes in se pri njih bolje preuči dejavnike, česa si želijo in kaj bi bilo sprejemljivo zanje.

8. UPORABLJENA LITERATURA

Applewhite, A. (2017). *Lepota let: manifest proti starizmu*. Nova Gorica: Eno.

Arroyo, C. A., Valenciano P. G., Velasco, V. P. (2003). The intergenerational relationships in Spain. *Social policy for the elderly : intergenerational relationships: European experience* / Socrates-Erasmus Intensive Seminar, March 8-15, 2003, Ljubljana. Edited by Blaž Mesec and Vida Milošević Arnold. Ljubljana: Faculty for social work.

Cuddy, A. J. C., Fiske, S. T., (2004). Doddering but Dear: Process, Content and Function in Stereotyping of Older Persons. V A. J. C. Cuddy in S. T. Fiske & T. D. Nelson (ur.) *Ageism: Stereotyping and Prejudice Against Older Persons*. Cambridge: Mit Press.

Pridobljeno 26. 4. 2018 s

https://books.google.si/books?hl=en&lr=&id=UvxEOFQ0LYwC&oi=fnd&pg=PR9&dq=nelson+ageism+stereotyping+and+prejudice+against+older+persons&ots=zZUggLLZVk&sig=pO3NaE5obQi09RszO5igPepUOmI&redir_esc=y#v=onepage&q=nelson%20ageism%20stereotyping%20and%20prejudice%20against%20older%20persons&f=false.

Čačinovič Vogrinčič, G. (2014) Dve ključni nalogi za človeka in družbo: varovanje kakovosti življenja, kakovosti podpore in pomoči za vse stare ljudi. V G. Čačinovič Vogrinčič & K. Dekleva (ur.), *Zbornik prispevkov strokovnega programa 14. Festivala za tretje življenjsko obdobje* (str. 7-11). Ljubljana : Proevent.

Dragoš, S. (2000). Socialne mreže in starost. *Socialno delo*, 39(4/5), 293-314. Pridobljeno 13. 3. 2018 s <https://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:DOC-DUNY3WLO>.

Ficko, K. in Perhavec, N. (2013). Primer dobre prakse: festival vključevanja in prostovoljstva Zbujdi se! V K. Ficko in N. Perhavec, & A. Bevc (ur.), *Prihodnost Slovenije kot dolgožive družbe: zbornik prispevkov iz strokovnega programa 12. festivala za tretje življenjsko obdobje*. Ljubljana: Proevent.

Filipovič Hrast, M., Hlebec, V. (2009). Medgeneracijska solidarnost v Sloveniji in tranzicijske spremembe. V M. Filipovič Hrast in V. Hlebec, & V. Tašner et al. (ur.), *Brez spopada: kultur, spolov, generacij* (str. 195-214). Ljubljana: Pedagoška fakulteta.

Pridobljeno 13. 3. 2018 s

http://www.mizs.gov.si/fileadmin/mizs.gov.si/pageuploads/podrocje/Strukturni_skladi/Gradiva/Gradivo_Strukturni_skladi_Usposabljanje_SDK_Brez_spopada.pdf.

Fras, M., Štuhec, I. J. (2010). Različne oblike bivanja za tretjo generacijo. *Kakovostna starost* 13(3) 3-16.

Grum, B., Temeljotov Salaj, A. (2016) *Medgeneracijsko sobivanje mladih in starih: medkulturna primerjava*. Urbani izziv 27(1), 76-88. Pridobljeno 3. 4. 2018 s <http://urbani-izziv.uirs.si/Portals/uizziv/papers/urbani-izziv-2016-27-01-006.pdf>

Habič, S. (2017). *Medgeneracijsko sobivanje na Nizozemskem* [Radijski program] II. program Radia Slovenija – Val 202. Oddaja Reakcija, 18. februar. Pridobljeno 5. 12. 2017 s <https://val202.rtvsl.si/2017/02/reakcija-64/>.

Hlebec, V., Filipovič Hrast, M. (2013). Medgeneracijska solidarnost in aktivna starost. V V. Hlebec in M. Filipovič Hrast, & A. Bevc (ur.), *Prihodnost Slovenije kot dolgožive družbe: zbornik prispevkov s strokovnega programa 12. festivala za tretje življenjsko obdobje*. Ljubljana: Proevent.

Hribar, C. (2003). Intergenerational Meetings in the Residential and Nursing Home Velenje. *Social policy for the elderly : intergenerational relationships: European experience* / Socrates-Erasmus Intensive Seminar, March 8-15, 2003, Ljubljana. Edited by Blaž Mesec and Vida Milošević Arnold. Ljubljana: Faculty for social work.

Imperl, F. (2012) *Kakovost oskrbe starejših: izziv za prihodnost*. Logatec: Firis Imperl & Co.: Seniorprojekt.

Kapitanovič, P. (2016). Vse več študentov želi enoposteljno sobo in mir. *Delo – Nedelo*, 19. avgust. Pridobljeno 20. 5. 2018 s <http://www.delo.si/nedelo/vse-vec-studentov-zeli-enoposteljno-sobo-in-mir.html>.

Klevišar, M. (2016). *V dom – zakaj pa ne?* Celje: Društvo Mohorjeva družba.

Knüppel, L., Götzke, M. (2014). Young and Old living Together: Why German Students are Moving in with Retirees. *Deutsche Welle*, 8. 2. Pridobljeno 12. 2. 2018 s <http://www.dw.com/en/young-and-old-living-together-why-german-students-are-moving-in-with-retirees/a-17419288>.

Kogoj, A. (2004). Psihološke potrebe v starosti. *Zdravniški vestnik*, 73, 749-751. Pridobljeno 26. 4. 2018 s <https://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:DOC-SQPFVB2/89d57d16-b126-41f8-a9ee-56e99b107909/PDF>.

- Krasnik, U. (2013) Staranje prebivalstva: globalen megatrend. V U. Krasnik, & A. Bevc (ur.), *Prihodnost Slovenije kot dolgožive družbe: zbornik prispevkov s strokovnega programa 12. festivala za tretje življenjsko obdobje*. Ljubljana: Proevent.
- Kristančič, A. (2005) *Nova podoba staranja – siva revolucija*. Ljubljana: AA Inserco.
- Kuhar, M. (2012). Podaljšano sobivanje staršev in mladih odraslih v Sloveniji. *Socialno delo*, 51(6), str. 365-378, 435, 437.
- Kump, S. (2009) Krepitev skupnosti s pomočjo medgeneracijskih programov učenja. V S. Kump & V. Tašner et al. (ur.), *Brez spopada: kultur, spolov, generacij* (str. 229-241). Ljubljana: Pedagoška fakulteta. Pridobljeno 13. 3. 2018 s [http://www.mizs.gov.si/fileadmin/mizs.gov.si/pageuploads/podrocje/Strukturni_skladi/Gra.](http://www.mizs.gov.si/fileadmin/mizs.gov.si/pageuploads/podrocje/Strukturni_skladi/Gradiva/Gradivo_Strukturni_skladi_Usposabljanje_SDK_Brez_spopada.pdf)
- Kutin, M., Sendi, R. (2009). Kakovost bivanja in njena dinamika rasti. *AR. Arhitektura, raziskave*, 9(2), str. 70-77. Pridobljeno 13. 3. 2018 s <https://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:DOC-LQ9SFLVG/>.
- Lavrič, M. (ur.) (2011) *Mladina 2010 – Družbeni profil mladih v Sloveniji*. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport, Urad RS za mladino; Maribor: Aristej
- Mali, J. (2009). Medgeneracijska solidarnost v obstoječih oblikah skrbi za stare ljudi. V J. Mali & V. Tašner et al. (ur.), *Brez spopada: kultur, spolov, generacij* (str. 243-256). Ljubljana: Pedagoška fakulteta. Pridobljeno 13. 3. 2018 s [http://www.mizs.gov.si/fileadmin/mizs.gov.si/pageuploads/podrocje/Strukturni_skladi/Gra.](http://www.mizs.gov.si/fileadmin/mizs.gov.si/pageuploads/podrocje/Strukturni_skladi/Gradiva/Gradivo_Strukturni_skladi_Usposabljanje_SDK_Brez_spopada.pdf)
- Mali, J., Nagode, M. (2009). Medgeneracijsko sožitje kot temelj sodobne socialne politike v Sloveniji. V J. Mali in M. Nagode, & V. Tašner et al. (ur.), *Brez spopada: kultur, spolov, generacij* (str. 215-228). Ljubljana: Pedagoška fakulteta. Pridobljeno 13. 3. 2018 s [http://www.mizs.gov.si/fileadmin/mizs.gov.si/pageuploads/podrocje/Strukturni_skladi/Gra.](http://www.mizs.gov.si/fileadmin/mizs.gov.si/pageuploads/podrocje/Strukturni_skladi/Gradiva/Gradivo_Strukturni_skladi_Usposabljanje_SDK_Brez_spopada.pdf)
- Mali, J. (2010). The Sources of Intergenerational Collaboration within Social Work. *Teorija in praksa*, 47(6), str. 1238-1252.

- Mandič, S. (2007a). Odhod v prvo samostojno stanovanje. *Družboslovne razprave*, 23(54), str. 7-24.
- Mandič, S. (2007b). Dostopnost stanovanj in stanovanjska politika v Ljubljani. *Urbani izziv*, 18(1/2), str. 48-54.
- Mandič, S. (2009). Zaposlitev, stanovanje in razvojne dileme sodobne družbe. *Teorija in praksa*, 46(4), str. 408-423.
- MDDSZ - Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve (2006): *Strategija varstva starejših do leta 2010 – solidarnost, sožitje in kakovostna staranje prebivalstva*. Pridobljeno 12. 4. 2018 s http://www.mddsz.gov.si/fileadmin/mddsz.gov.si/pageuploads/dokumenti_pdf/strategija_varstva_starejsih_splet_041006.pdf.
- Mesec, B. (1997). *Metodologija raziskovanja v socialnem delu I. Študijsko gradivo*. Ljubljana: Visoka šola za socialno delo.
- Mesec, B. (2013). *Metodologija raziskovanja v socialnem delu I.: Načrtovanje raziskave. Študijsko gradivo za interno uporabo*. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.
- Munro, P. (2015). Old and young people living together under proposed »homeshare« trial. *The Sydney Morning Herald*, 22. maj. Pridobljeno 12. 2. 2018 s <https://www.smh.com.au/national/nsw/old-and-young-people-living-together-under-proposed-homeshare-trial-20150521-gh72w9.html>.
- Nagode, M. (2014). Strateške smernice pri spodbujanju razvoja oblik sobivanja starejših v Sloveniji. V M. Nagode & A. Ogrin (ur.) *Da je skupaj lažje biti sam II. del: zbornik prispevkov o (so)bivanju starejših*. Ljubljana: Zveza društev upokojencev Slovenije.
- Narat, T., Rakar, T., Boškić, R., Boljka, U., Kobal Tomc, B. (2012) *Medgeneracijska solidarnost v skupnosti: analiza stanja in priprava predlogov*. Inštitut Republike Slovenije za socialno varstvo. Pridobljeno 15. 3. 2018 s http://www.irssv.si/upload2/Medgeneracijska%20solidarnost%20v%20skupnosti_analiza%20stanja%20in%20priprava%20predlogov.pdf.

Ogrin, A. (ur.) (2014). *Da je skupaj lažje biti sam II. del: zbornik prispevkov o (so)bivanju starejših*. Ljubljana: Zveza društev upokojencev Slovenije.

Pečjak, V. (2007). *Psihologija staranja*. Bled: samozaložba.

Peternel, M. (2014). Finančna struktura študije izvedljivosti oblik sobivanja starejših. V M. Peternel & A. Ogrin (ur.) *Da je skupaj lažje biti sam II. del: zbornik prispevkov o (so)bivanju starejših* (str. 25-40). Ljubljana: Zveza društev upokojencev Slovenije.

Požarnik, H. (1981). *Umetnost staranja: Leta, predsodki in dejstva*. Ljubljana: Cankarjeva založba.

Ramovš, J. (2003) *Kakovostna starost: socialna gerontologija in gerontagogika*. Ljubljana: Inštitut Antona Trstenjaka.

Ramovš, J. (2005) *Predlogi in izhodišča za nacionalni program socialnega varstva starih ljudi v obdobju 2006 do 2010 ter za nacionalno strategijo razvoja družbe z velikim deležem starega prebivalstva*. Ljubljana: Inštitut Antona Trstenjaka.

Ramovš, J., Slana, M. (2010). Komuniciranje med generacijami. *Kakovostna starost*, 13(3), 14-25.

Ramovš, K. (2013) Medgeneracijsko sožitje in solidarnost. *Kakovostna starost: Revija za gerontologijo in medgeneracijsko sožitje*, 16(4), 3–33.

Ramovš, J., Rant, M., Lipar, T. (2016). Pripravljenost za medgeneracijsko prostovoljstvo. *Kakovostna starost*, 19(4), 3-24.

Seljak, I. (2000). Študentski domovi - humani način bivanja študentov. *Urbani izziv*, 2(11), 68–72. Pridobljeno 13. 3. 2018. Dostopno na: <http://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:doc-ECNHCF1>

Sirk, K. (2014). Družbeni vidiki sobivanjskih skupnosti starejših. V K. Sirk & A. Ogrin (ur.). *Da je skupaj lažje biti sam II. del: zbornik prispevkov o (so)bivanju starejših* (str. 10-16). Ljubljana: Zveza društev upokojencev Slovenije.

Slawson, N. (2015). I lived with an older person in return for cheap rent, but my chores quickly grew. *The Guardian*, 3. marec. Pridobljeno 12. 2. 2018 s <https://www.theguardian.com/society/2015/mar/03/young-person-live-older-person-cheap-rent-live-in-care>.

Šubic, A. (2017). Gospodinjska skupnost za starejše. *Gorenjski glas*, 21. maj. Pridobljeno 28. 2. 2018 s <http://www.gorenjskiglas.si/article/20170521/C/170529963/1039/gospodinjska-skupnost-za-starejse>.

Trescastro C. A., Baquero M. B. et al., (2003). Intergenerational relationships in Catalunya: Formal and Informal Relationships. *Social policy for the elderly: intergenerational relationships: European experience / Socrates-Erasmus Intensive Seminar*, March 8-15, 2003, Ljubljana. Edited by Blaž Mesec and Vida Milošević Arnold. Ljubljana: Faculty for social work.

Vertot, N. (2010). *Starejše prebivalstvo v Sloveniji*. Ljubljana: Statistični urad Republike Slovenije. Pridobljeno 5. 4. 2018 s <http://www.stat.si/doc/StarejsePrebivalstvo.pdf>.

9. PRILOGE

VPRAŠALNIK ZA MLADE

Živjo,

sem Klara Koželj, študentka Fakultete za socialno delo.

V svoji diplomski nalogi raziskujem medgeneracijsko sobivanje starih in mladih ljudi, ki med seboj niso v sorodstvenem razmerju. Medgeneracijsko sobivanje pomeni, da mladi živijo v domu za stare ali v stanovanju starega človeka in imajo nižjo najemnino, se pa nekaj ur na mesec družijo s starimi ljudmi, jim pomagajo pri lažjih opravilih ali skupaj pripravljajo večerjo. Tovrstno druženje NE pomeni skrbi za osebno higieno.

Če ste stari med 18 in 30 let, vas lepo prosim, da izpolnite kratek vprašalnik, ki vam bo vzel približno 5 minut časa.

Vaši odgovori, ki so zame res ključnega pomena, bodo uporabljeni izključno v študijske namene. Vprašalnik je anonimen, kar pomeni, da bo vaša zasebnost varovana in nikjer ni zahtevan vnos vašega imena. S sodelovanjem boste prispevali k boljši raziskanosti medgeneracijskega sobivanja mladih in starih ljudi v Sloveniji, hkrati pa mi boste ogromno pomagali pri diplomskem delu, za kar se vam že vnaprej lepo zahvaljujem.

Q1 - Koliko stikov imate z ljudmi, starimi 65 let ali več?

- ☐ Vsak dan.
- ☐ Nekajkrat tedensko.
- ☐ Enkrat tedensko.
- ☐ Nekajkrat mesečno.
- ☐ Nekajkrat letno.
- ☐ Enkrat letno.
- ☐ Nič.

Q2 - Kako ste zadovoljni s količino stikov, ki jih imate z ljudmi, starimi nad 65 let?

- ☐ Zelo zadovoljen/na
- ☐ Zadovoljen/na
- ☐ Niti nezadovoljen/na niti zadovoljen/na
- ☐ Nezadovoljen/na
- ☐ Zelo nezadovoljen/na

Q3 - Ali poznate medgeneracijsko sobivanje (oziroma skupno življenje starih in mladih ljudi) na splošno, v kakršnikoli obliki?

- ☐ Da.
- ☐ Ne.

IF (1) Q3 = [1]

Q4 - Če ste na prejšnje vprašanje odgovorili z "da", prosim označite, katere oblike sobivanja mladih in starih ljudi že poznate (na splošno, v kakršnikoli obliki)?

Možnih je več odgovorov

- ☐ Skupno življenje mlade družine in starih staršev
- ☐ Skupno življenje starih staršev z vnukom/vnukinjo
- ☐ Skupno življenje enega starejšega sorodnika z drugim mlajšim sorodnikom
- ☐ Skupno življenje starega in mladega človeka, ki se pred tem nista poznala in nista v sorodstvenem razmerju v stanovanju oziroma hiši starega človeka
- ☐ Skupno življenje starega in mladega človeka, ki se pred tem nista poznala in nista v sorodstvenem razmerju v domu za stare
- ☐ Skupno življenje starega in mladega človeka, ki se pred tem nista poznala in nista v sorodstvenem razmerju ter živita v stanovanju, najetem prav za namen medgeneracijskega sobivanja
- ☐ Drugo: _____

Q5 - V Sloveniji najbolj poznamo medgeneracijsko sobivanje v okviru ene družine - da skupaj živijo odrasli otroci s starši ali stari starši z vnuki itn. Na Nizozemskem (in tudi v nekaterih drugih državah) pa so razvili model skupnega bivanja mladih in starih ljudi, ki med seboj niso v sorodstvenem razmerju. Mladi brezplačno živijo v domu za stare, kjer imajo svojo zasebnost - svojo sobo s kopalnico in kuhinjo. Mladi ljudje tam živijo običajno življenje, hodijo na fakulteto ali v službo in se v prostem času družijo s starimi ljudmi, skupaj pripravljajo večerjo, se pogovarjajo, gledajo televizijo, se učijo uporabe računalnika,...

Če bi se odločili za sobivanje s starimi ljudmi, za kakšno obliko skupnega življenja bi se odločili?

Možnih je več odgovorov

- ☐ Skupno življenje v domu za stare, tako da ima vsak svojo sobo
- ☐ Skupno življenje v stanovanju oziroma hiši starega človeka, tako da ima vsak svojo sobo
- ☐ Skupno življenje v stanovanju, najetem prav za namen medgeneracijskega sobivanja
- ☐ V nobenem primeru se ne bi odločil/a za sobivanje
- ☐ Drugo: _____

Q6 - Kakšno je vaše mnenje o skupnem življenju s starim človekom? (navezuje se na 5. vprašanje)

Q7 - Označite, kaj menite, da bi lahko s sobivanjem s starim človekom pridobili? (navezuje se na 5. vprašanje)

Možnih je več odgovorov

- ☐ Prijatelja/prijateljico
- ☐ Družbo
- ☐ Naučil/a bi se kaj novega

- ☐ Ko bi spoznal/a enega starega človeka, bi lažje navezal/a stik tudi z drugimi
- ☐ Lažje bi finančno shajal/a
- ☐ Pridobil/a bi pomembno življenjsko izkušnjo
- ☐ Nič ne bi pridobil/a
- ☐ Drugo: _____

Q8 - Kako verjetno je, da bi vi želeli živeti skupaj s starim človekom v domu za stare ali v drugi obliki namestitve, npr. v njegovem ali najetem stanovanju - pod pogojem, da imata oba svojo zasebnost (svojo sobo s kopalnico in manjšo kuhinjo)?

- ☐ Sploh si ne želim
- ☐ Si ne želim
- ☐ Si ne želim niti si želim
- ☐ Si želim
- ☐ Si zelo želim

Q9 – Kateri so razlogi za to, da ne bi šli živeti skupaj s starim človekom, ki ga pred tem niste poznali in nista v sorodstvenem razmerju?

Možnih je več odgovorov

- ☐ Imam rešen stanovanjski problem, zato ne čutim potrebe po tovrstnem sobivanju
- ☐ Živim skupaj s partnerjem/partnerko in svojo družino (ali izvorno družino), tako da mislim, da tovrstno sobivanje ne bi bilo mogoče
- ☐ Imam tako zapolnjeno življenje, da se ne bi imel časa družiti s starim človekom
- ☐ Mislim, da se ne bi ujel/a s starim človekom
- ☐ Mislim, da nisem prava oseba za to
- ☐ Moti me, ker področje v Sloveniji ni urejeno
- ☐ Ne predstavljam si, kako bi takšno sobivanje zaživel v praksi
- ☐ Čutim strah pred tem, kakšen star človek bi bil, ker ga še ne poznam
- ☐ Raje bi živel/a z ljudmi podobne starosti
- ☐ Moti me, ker bi se drugim ljudem zdelo čudno, da živim s starim človekom
- ☐ Nič me ne ovira, a se vseeno ne bi odločil/a za takšno sobivanje
- ☐ Drugo: _____

Q10 - V primeru, da bi takšno medgeneracijsko sobivanje v Sloveniji zaživel, kdo (če sploh) bi se vam zdel primeren za organiziranje in vodenje tovrstnega bivanja?

Možnih je več odgovorov

- ☐ Organizirali bi se sami.
- ☐ Društvo upokojencev Slovenije.
- ☐ Nevladna organizacija, ustanovljena prav v ta namen.
- ☐ Center za socialno delo.
- ☐ Domovi za stare ljudi.
- ☐ Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti.
- ☐ Vseeno mi je.
- ☐ Ne vem.
- ☐ Drugo: _____

Q11 - Ali bi se vam tako skupno bivanje zdelo dobrodošlo tudi s finančnega vidika (če si sicer na primer težje privoščite življenje v svoji sobi/stanovanju/študentskem domu med študijem oziroma delom)?

- ☐ Sploh ne
- ☐ Niti ne
- ☐ Še kar
- ☐ Precej
- ☐ Zelo

XSPOL - Spol:

- ☐ Moški
- ☐ Ženski
- ☐ Drugo: _____

Q12 - Koliko ste stari?

Q13 - Kje trenutno stanujete?

Možnih je več odgovorov

- ☐ Pri starših.
- ☐ V najetem stanovanju.
- ☐ V najeti sobi.
- ☐ V študentskem domu.
- ☐ V svojem stanovanju ali v partnerjevem stanovanju.
- ☐ V svoji hiši ali v partnerjevi hiši.
- ☐ Pri drugih sorodnikih.
- ☐ Drugo: _____

Q14 - Kakšen je vaš zakonski stan?

- ☐ Samski
- ☐ Poročen
- ☐ Živim z izvenzakonskim partnerjem/ko
- ☐ Imam partnerja/ko, s katerim/katero pa ne živim
- ☐ Drugo: _____

Q15 - Kakšen je vaš trenutni status?

- ☐ zaposlen/a
- ☐ brezposeln/a
- ☐ dijak/inja ali študent/ka
- ☐ Drugo: _____

Q16 - Povprečen mesečni dohodek (neto, v evrih):

- ☐ nimam rednega mesečnega dohodka
- ☐ do 200 eur
- ☐ od 201 do 500 eur
- ☐ od 501 do 800 eur
- ☐ od 801 do 1000 eur
- ☐ od 1001 do 1500 eur
- ☐ nad 1500 eur

VPRAŠALNIK ZA STARE

Pozdravljeni,

sem Klara Koželj, študentka Fakultete za socialno delo.

V svoji diplomski nalogi raziskujem medgeneracijsko sobivanje starih in mladih ljudi, ki med seboj niso v sorodstvenem razmerju. Medgeneracijsko sobivanje pomeni, da mladi živijo v domu za stare ali v stanovanju starega človeka in imajo nižjo najemnino, se pa nekaj ur na mesec družijo s starimi ljudmi, jim pomagajo pri lažjih opravilih ali skupaj pripravljajo obroke. Tovrstno druženje NE pomeni skrbi za osebno higieno.

Če ste stari 65 let ali več, vas lepo prosim, da izpolnite kratek vprašalnik, ki vam bo vzel približno 8 minut časa.

Vaši odgovori, ki so zame res ključnega pomena, bodo uporabljeni izključno v študijske namene. Vprašalnik je anonimen, kar pomeni, da bo vaša zasebnost varovana in nikjer ni zahtevan vnos vašega imena. S sodelovanjem boste prispevali k boljši raziskanosti medgeneracijskega sobivanja mladih in starih ljudi v Sloveniji, hkrati pa mi boste ogromno pomagali pri diplomskem delu, za kar se vam že vnaprej lepo zahvaljujem.

Q1 - Koliko stikov imate z ljudmi, starimi od 18 do 30 let?

- ☐ Vsak dan.
- ☐ Nekajkrat tedensko.
- ☐ Enkrat tedensko.
- ☐ Nekajkrat mesečno.
- ☐ Nekajkrat letno.
- ☐ Enkrat letno.
- ☐ Nič.

Q2 - Kako ste zadovoljni s količino stikov, ki jih imate z ljudmi, starimi od 18 do 30 let?

- ☐ Zelo zadovoljen/na
- ☐ Zadovoljen/na
- ☐ Niti nezadovoljen/na niti zadovoljen/na
- ☐ Nezadovoljen/na
- ☐ Zelo nezadovoljen/na

Q3 - Ali poznate medgeneracijsko sobivanje (oziroma skupno življenje starih in mladih ljudi) na splošno, v kakršnikoli obliki?

- ☐ Da.
- ☐ Ne.

Q4 - Če ste na prejšnje vprašanje odgovorili z "da", prosim označite, katere oblike sobivanja starih in mladih ljudi že poznate (na splošno, v kakršnikoli obliki)?

Možnih je več odgovorov

- ☐ Skupno življenje mlade družine in starih staršev
- ☐ Skupno življenje starih staršev z vnukom/vnukinjo

- ☐ Skupno življenje enega starejšega sorodnika z drugim mlajšim sorodnikom
- ☐ Skupno življenje starega in mladega človeka, ki se pred tem nista poznala in nista v sorodstvenem razmerju v stanovanju oziroma hiši starega človeka
- ☐ Skupno življenje starega in mladega človeka, ki se pred tem nista poznala in nista v sorodstvenem razmerju v domu za stare
- ☐ Skupno življenje starega in mladega človeka, ki se pred tem nista poznala in nista v sorodstvenem razmerju ter živita v stanovanju, najetem prav za namen medgeneracijskega sobivanja
- ☐ Drugo: _____

Q5 - V Sloveniji najbolj poznamo medgeneracijsko sobivanje v okviru ene družine - da skupaj živijo odrasli otroci s starši ali stari starši z vnuki itn. Na Nizozemskem (in tudi v nekaterih drugih državah) pa so razvili model skupnega bivanja mladih in starih ljudi, ki med seboj niso v sorodstvenem razmerju. Mladi brezplačno živijo v domu za stare, kjer imajo svojo zasebnost - svojo sobo s kopalnico in kuhinjo. Mladi ljudje tam živijo običajno življenje, hodijo na fakulteto ali v službo in se v prostem času družijo s starimi ljudmi, skupaj pripravljajo večerjo, se pogovarjajo, gledajo televizijo, se učijo uporabe računalnika,...

Če bi se odločili za sobivanje z mladimi, za kakšno obliko skupnega življenja bi se odločili?

Možnih je več odgovorov

- ☐ Skupno življenje v domu za stare, tako da ima vsak svojo sobo
- ☐ Skupno življenje v mojem stanovanju ali hiši, tako da ima vsak svojo sobo
- ☐ Skupno življenje v stanovanju, najetem prav za namen medgeneracijskega sobivanja
- ☐ V nobenem primeru se ne bi odločil/a za sobivanje
- ☐ Drugo: _____

Q6 - Kakšno je vaše mnenje o skupnem življenju z mladim človekom (navezuje se na prejšnje, 5. vprašanje)?

Q7 - Označite, kaj menite, da bi lahko s sobivanjem z mladim človekom pridobili (navezuje se na 5. vprašanje):

Možnih je več odgovorov

- ☐ Prijatelja/prijateljico
- ☐ Družbo
- ☐ Gospodinjsko pomoč
- ☐ Možno daljše bivanje v svojem domačem okolju (če ne živite v domu za stare ljudi)
- ☐ Naučil/a bi se kaj novega
- ☐ Ko bi spoznal/a enega mladega človeka, bi lažje navezal/a stik tudi z drugimi mladimi
- ☐ Stanovanje/hiša bi spet "zaživela", ker bi v njej stanoval še nekdo
- ☐ Nič ne bi pridobil/a
- ☐ Drugo: _____

Q8 - Kako verjetno je, da bi vi želeli živeti skupaj z mladim človekom v domu za stare ali v drugi obliki namestitve, npr. v vašem ali najetem stanovanju - pod pogojem, da imata oba svojo zasebnost (svojo sobo s kopalnico in manjšo kuhinjo)?

- ☐ Sploh si ne želim
- ☐ Si ne želim
- ☐ Si niti ne želim niti želim
- ☐ Si želim
- ☐ Si zelo želim

Q9 – Kateri so razlogi za to, da ne bi šli živeti skupaj z mladim človekom, ki ga pred tem niste poznali in nista v sorodstvenem razmerju?

Možnih je več odgovorov

- ☐ Imam že dovolj družbe in pomoči
- ☐ Imam svojo družino, kar mi zadošča
- ☐ Imam svojega partnerja/partnerko ali drugo osebo, s katero živim in ne potrebujem še koga mladega
- ☐ Ne vem, kako bi se privadil/a na novega človeka, saj sem navajen/a samostojnosti
- ☐ Čutim strah pred tem, kakšen mlad človek bi prišel
- ☐ Nisem prepričan/a, če bi se z mladim človekom ujel/a
- ☐ Moti me, ker to področje v Sloveniji še ni urejeno
- ☐ Raje bi živel/a z ljudmi podobne starosti
- ☐ Nič me ne ovira, a vseeno ne čutim potrebe po takšnem sobivanju
- ☐ Ne predstavljam si, kako bi tovrstno sobivanje delovalo v praksi
- ☐ Drugo: _____

Q10 - V primeru, da bi takšno medgeneracijsko sobivanje v Sloveniji zaživelo, kdo (če sploh) bi se vam zdel primeren za organiziranje in vodenje tovrstnega bivanja?

Možnih je več odgovorov

- ☐ Organizirali bi se sami.
- ☐ Društvo upokojencev Slovenije.
- ☐ Nevladna organizacija, ustanovljena prav v ta namen.
- ☐ Center za socialno delo.
- ☐ Domovi za stare ljudi.
- ☐ Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti.
- ☐ Vseeno mi je.
- ☐ Ne vem.
- ☐ Drugo: _____

XSPOL - Spol:

- ☐ Moški
- ☐ Ženski
- ☐ Drugo:

Q11 - Koliko ste stari?

Q12 - Kakšen je vaš zakonski stan?

- ☐ Samski
- ☐ Poročen
- ☐ Ovdovel
- ☐ Živim z izvenzakonskim partnerjem/partnerko
- ☐ Imam partnerja/ko, s katerim/katero ne živim
- ☐ Drugo: _____

Q13 - Kakšna je vaša najvišja dokončana izobrazba?

- ☐ (Ne)dokončana osnovna šola
- ☐ Poklicna šola
- ☐ Srednja šola
- ☐ Višja ali visokošolska
- ☐ Univerzitetna
- ☐ Magisterij, doktorat
- ☐ Drugo: _____

Q14 - V kakšnem tipu naselja živite oziroma ste živeli večji del svojega življenja?

- ☐ Vas
- ☐ Naselje
- ☐ Predmestje
- ☐ Manjše mesto
- ☐ Veliko mesto
- ☐ Drugo: _____

Q15 - Kje trenutno stanujete?

Možnih je več odgovorov

- ☐ v svoji ali partnerjevi hiši
- ☐ v svojem ali partnerjevem stanovanju
- ☐ v domu za stare
- ☐ pri svojih otrocih
- ☐ delim si stanovanje
- ☐ v najemniškem stanovanju
- ☐ v oskrbovanem stanovanju
- ☐ Drugo: _____

Q16 - Povprečen mesečni dohodek (neto, v evrih)

- ☐ nimam rednega mesečnega dohodka
- ☐ do 200 eur
- ☐ od 201 do 500 eur
- ☐ od 501 do 800 eur
- ☐ od 801 do 1000 eur
- ☐ od 1001 do 1500 eur
- ☐ nad 1500 eur